

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Bınar Raed HABİB

REMZİ ÇAVUŞ'UN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Bınar Raed HABİB

REMZİ ÇAVUŞ'UN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

Danışman

Prof. Dr. Tülin ARSEVEN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bınar Raed HABIB'in bu çalışması, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Mustafa DERE (İmza)

Üye (Danışman) : Prof. Dr. Tülin ARSEVEN (İmza)

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Tarana OKTAN (İmza)

Üye : (İmza)

Üye : (İmza)

Tez Başlığı:

REMZİ ÇAVUŞ'UN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : .../.../202...

Mezuniyet Tarihi :07/08/2025

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi/Dönem Projesi olarak sunduğum “REMZİ ÇAVUŞ’UN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Bınar RAED HABİB

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	IV
TABLolar LİSTESİ.....	V
ÖZET.....	vi
SUMMARY	vii
TEŞEKKÜR.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

REMZİ ÇAVUŞ'UN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

1.1. Hayatı.....	6
1.1.1. Çocukluk ve Gençlik Yılları.....	6
1.1.2. Eğitim Durumu	7
1.1.3. Öğretmenliği.....	7
1.2. Sanatı.....	8
1.2.1. Remzi Çavuş'un Şiir Hakkında Görüşleri	11
1.2.2. Remzi Çavuş'un Edebiyat Serüveni	13
1.3. Eserleri.....	14
1.3.1. Ey Yüzü Dönmez Şehrim	14
1.3.2. Sevginin Mevsimi	16
1.3.3. Ey Bu Sözlerin Pınarı.....	17
1.3.4. Yaralı Düş.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

REMZİ ÇAVUŞ'UN ŞİİRLERİNDE TEMA

2.1. Bireysel Temalar.....	22
2.1.1. Hayat.....	22
2.1.2. Aşk.....	25
2.1.3. Dostluk.....	30

2.1.4. Aile.....	32
2.1.5. Doğa ve Zaman.....	36
2.1.6. Yorgunluk.....	39
2.1.7. Korku.....	41
2.1.8. Bekleyiş.....	43
2.1.9. Gam ve Keder.....	51
2.1.10. Ölüm.....	55
2.2. Toplumsal Temalar.....	57
2.2.1. Vatan Sevgisi.....	57
2.2.2. Milli Kimlik.....	65
2.2.3. Şehitler.....	68
2.2.4. Toplumsal Eleştiri.....	69
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
REMZİ ÇAVUŞ'UN ŞİİRLERİNDE YAPI	
3.1. Nazım Biçimi.....	73
3.1.1. Serbest Nazım Şekilleri.....	74
3.1.2. Eşit Düzenle Kurulanlar.....	75
3.1.3. Farklı Bentlerle Kurulanlar.....	76
3.2. Uzun Şiirler.....	76
3.3. Kısa Şiirler.....	77
3.4. Kırık Mısra Düzeni.....	77
3.5. Şiirde Uyum ve Ahenk Unsurları.....	79
3.5.1. Ölçü.....	80
3.5.2. Kafiye-Redif.....	81
3.6. Aliterasyon- Asonans- Kelime / Mısra Tekrarları.....	82
SONUÇ.....	84
K A Y N A K Ç A.....	86
EKLER.....	88

EK 1.....	88
Remzi Çavuş İle Röportaj.....	90
ÖZGEÇMİŞ.....	97

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Remzi Çavuş ve Bınar Habib (R. Çavuş, kişisel görüşme, 14 Mart 2023: Bağdat)).....	87
Şekil 2. Irak Türkmenlerinin yaşadığı bölge (Bayat, 1996: IV).....	88

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Kitaplarında bulunan uzun ve kısa boyutlu şiirlere dair istatistik	76
--	-----------

ÖZET

Bu çalışmada; şiir türündeki yapıtlarıyla Türkmen edebiyatının önemli kalemelerinden biri haline gelmiş Remzi Çavuş'un hayatı, sanatı ve eserleri incelenmiştir.

“Remzi Çavuş'un Hayatı, Sanatı ve Eserleri” adlı bu çalışma üç ana bölümden ve Sonuç, Kaynakça, Ekler kısımlarından oluşmaktadır. İlk bölümde yazara ilişkin biyografik bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde Remzi Çavuş'un şiirlerinde tema incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Çavuş'un şiirlerinde yapı incelenmiştir. Yazarın biyografisi oluşturulurken yazar ile yapılan söyleşiden ve hakkındaki diğer kaynaklardan yararlanılmıştır.

“Sonuç” bölümünde, Remzi Çavuş'un Türkmen edebiyatındaki yeri ve önemi belirtmeye çalışılmıştır.

“Kaynakça” kısmında, çalışmanın hazırlanmasında faydalanan referansların künyeleri yer almaktadır.

“Ekler” bölümünde ise yazarla ilgili fotoğraflar ve sanatçıyla yapılan röportaj bulunmaktadır.

Remzi Çavuş'un şiirleri daha önce Latin harfleriyle yayımlanmamış olup, metin içi alıntılar tez yazarı Bınar Raed HABIB tarafından Arap harflerinden Latin alfabesine aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Türk Edebiyatı, Türkmen Edebiyatı, Remzi Çavuş, tematik inceleme

SUMMARY

THE LIFE, ART, AND WORKS OF REMZI ÇAVUŞ

This study examines the life, art, and works of Remzi Çavuş, who became a prominent figure in Turkmen literature with his works of poetry.

"The Life, Art, and Works of Remzi Çavuş" consists of three main sections: Conclusion, Bibliography, and Appendixes. The first section contains biographical information about the poet. The second section examines themes of Remzi Çavuş's poetry. The third section examines the structure of Çavuş's poetry. The author's biography was compiled using interviews with the author and other relevant sources.

The "Conclusion" section attempts to highlight Remzi Çavuş's place and importance in Turkmen literature.

The "Bibliography" section includes the identities of references used in the preparation of the study.

The "Appendix" section contains photographs of the author and an interview with the poet.

Remzi Çavuş's poems had not been previously published in Latin script; they were transcribed from the Arabic script to the Latin alphabet by the thesis author, Bınar Raed HABIB.

Key Words: New Turkic Literature, Turkmen Literature, Remzi Çavuş, thematic analysis

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her bir noktasında bana yardımcı olan tez danışmanım Prof. Dr. Tülin ARSEVEN'e sonsuz teşekkür ederim.

Daima arkamda duran anneme, babama, aileme ve bütün sevenlerime çok teşekkür ederim.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi tarafından düzenlenen Orta Doğu'daki Soydaş Gençlere Yönelik Uzaktan Türkçe Dil Eğitimi Programı'nın koordinatörlüğünü yürüten Orta Doğu Koordinatörü Üzeyir GÖKSÜN'e ve bize Türkçe eğitimi veren Mehmet Serdar KAYGISIZ'a çok teşekkür ederim.

Son olarak Türkiye Cumhuriyeti Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına sağladıkları burs ve imkânlar nedeniyle teşekkürü bir gönül borcu bilirim.

Bınar Raed HABİB

Antalya, 2025

GİRİŞ

Türkmen isminin bilinen ilk kullanımına Kâşgarlı Mahmud'un *Dîvânü lugâti't-Türk* adlı eserinde rastlanmaktadır. Burada Oğuz etnik adı ile eşanlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir (Tekin ve Ölmez, 2003: 146). Günümüzde Türkmenistan, Özbekistan, Karakalpakistan, Kazakistan, Tacikistan ve Rusya'da Türkmence konuşan topluluklar vardır. Talat Tekin ve Mehmet Ölmez (2003: 146) Türkmence konuşanların sayısının 4 milyonu bulunduğunu belirtmektedir. 1989 senesinde yapılan nüfus sayımına göre Eski SSCB'de 2.718.297 Türkmen bulunmaktadır. Tekin ve Ölmez bu sayıya İran'da 590 bin, Afganistan'da 330 bin, Irak ve Suriye'de 243 bin ve Türkiye'de 93 bin Türkmen'i de ekleyerek bu rakam ulaşmıştır. Günümüzde Türkmen topluluklarının geniş bir coğrafyaya yayıldığı görülmektedir; bu durum, tarih boyunca gerçekleşen göçlerin ve siyasi hareketliliklerin bir sonucudur.

Günümüz Irak bölgesinde yaşayan Türkmenler, 1918 yılında İngilizlerin bölgeyi işgaline kadar yüzyıllar boyunca Osmanlı tebaası olarak, Osmanlı sınırlarının dahilinde yaşamışlardır. Bu tarihler Irak Türk Edebiyatı tasnifinde önem arz etmektedir. Çünkü ana vatandan, yani Anadolu'dan koparılan Türkler XX. yüzyılda Irak Edebiyatına bölgeye münhasır bir kişilik kazandırmışlardır. XIX. yüzyılda Safi Abdullah, XX. yüzyılda Muhyettin Kabil, Mehri, Eset Naip, Hıdır Lütfü, Hicri Dede, Reşit Akif Hürmüzlü, Mehmet Sadık, Celal Rızaefendi, Felekoğlu, Hasan Görem, Osman Mazlum, Nazım Refik Koçak, Ali Marufoğlu, Abdullatif Benderoğlu, Salah Nevres, Nesrin Erbil ve diğerleri Türkmen edebiyatında kendilerini ispat etmişlerdir. XX. yüzyılda ise Kabil, Mihri, Esad, Hizir Lutfi, Hicri Dede, Reşit Akif Mehmet Sadık, Celal Rıza Efendi, Mehmet İzzet Hattat gibi şairlerin isimleri öne çıkmaktadır (Küzeci 2007, 15).

Türkmen edebiyatının önemli şairlerinden biri de bu tezin konusu olan Remzi Çavuş'tur. Böylece Irak Türkmen edebiyatını ve Türk edebiyatını ortak noktada birleştirip Remzi Çavuş'u tanıtmak önem arz etmektedir.

Remzi Çavuş, eserlerinde Türkmen edebiyatının geleneksel unsurlarını ve kendi zamanının modern bakış açısını harmanlamıştır. Eserlerinde halk kültürünü, millî kimliği ve ortak değerleri ön plana çıkararak geçmiş ile günümüz arasında bir köprü kurmaktadır. Şair sadece Türkmen edebiyatı için değil, aynı zamanda Türk edebiyatı için de ortak bir kültürel değer olmaktadır. Öncelikle Türkmen edebiyatının Türk edebiyatını takip ederek geliştiği, iki yakın coğrafyada tek yürek olarak kalma çabasıyla edebî gelişmelerin yaşandığı göz ardı edilmemelidir. Özellikle, Birinci Dünya Savaşı sonucunda bölgenin Türkiye'den koparak

işgale uğramasıyla yaşanan travma, Türkmen edebiyatına yansımış ve bu dönem sonrası şairlerin eserlerinde derinden hissedilmiştir. Remzi Çavuş eserlerini üretirken Türk edebiyatını referans alıp bireysel ve toplumsal travmaları en derin biçimde okurlara aktarmaktadır.

Remzi Çavuş'un şiirlerinde yalnızlık, milliyetçilik ve millî kimlik konuları öne çıkmaktadır. Irak ve Kerkük özelinde, 1918 senesi sonrasında yaşanan acılar Türkiye sınırları içinde pek bilinmemektedir. Bu coğrafyada yaşayan Türklerin özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrasında büyük bir zulme uğradığı, burada kanlı işgallerin olduğunu, kıyımların meydana geldiğini ve siyasi baskıların hâlâ devam ettiğini onun şiirlerinde okumaktayız. Onun adının Türkiye'de bir tezde konu edilmesi Remzi Çavuş'un Türkiye'de de tanınması bakımından önem arz etmektedir.

H. K. Bayatlı (1996: XIII-XX), Irak Türkmenlerinin tarihini yedi devir olarak tasnif etmektedir. Bu tasniflere göre ilk olarak 652 senesinden başlayarak, gruplar halinde ve uzun vadeli göçler biçiminde Irak'a göç eden Türk topluluklar sonrasında Emevî kumandanı Ubaydu'l-Lah'ın emriyle Basra'ya yerleşmişlerdir. Selçuklular zamanında, Bağdat'ın Selçukluların hakimiyeti altına girmesiyle birlikte Irak Türkmenleri için yeni bir devir başlamıştır. Küçük oymaklardan meydana gelen Türkmen aşiretleri, doğuya doğru gelişmekteyken Timur'un istilası ile zayıflamış ve dağılmışlardır. Ardından gelen Moğol istilası onları eksiltmemiş, tam tersine Moğolların yanlarında getirdikleri Türkmen topluluklarla kaynaşmışlardır. Yedinci devir olarak nitelenen Osmanlı Türkleri devrinde IV. Murat'ın Bağdat'ı yeniden fethetmesiyle birlikte doğuda Acem, Batıda Irak arasında askeri karargahlar oluşturulmuş ve buraya özellikle Türkmenler yoğunlukla yerleştirilmiştir. Habib Hürmüzlü de Bayatlı'nın tasnifine benzer şekilde Türkmeneli'nde yaşayan Türklerin Oğuz boyundan olduklarına dikkat çekerek bu grupların Irak bölgesine göç etmelerini Türklerin Anadolu'ya gelmelerinden çok önceki tarihlere dayandığını belirtmektedir. Uzun yıllar süren ve birbirini izleyen hareketler şeklinde gerçekleşen Türk göçlerinin Emevi Devleti zamanında (54 Hicri–674 Miladi) başladığı kabul edilmektedir (Hürmüzlü 2013: 17).

N. Sevgen (1970: 11-12) Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1918'li yıllarda Türkiye'den koparılıp Irak adı ile kurulan devletin vatandaşları olarak varlıklarını sürdüren Irak Türklerinden, uzun yıllar boyunca "Türkler" diye söz edildiğini fakat 1959 yılından sonra, Irak'ta yaşayan Türklerin, Türkiye ile olan kan ve kültür bağlarını kaldırmak amacıyla Türkmenlere, yönetim tarafından resmi olarak "Türkmen" denilmeye başlandığını ifade etmektedir. Birinci Cihan Harbi sonrasında bölgenin işgale uğraması, Türkiye'den fiilen koparılması sosyal ve kültürel pek çok durumun sebebi olmaktadır. Edebî alanda 1918 sonrasında dahi Irak Türklerinin halen Divan şiiriyle eserler üretmesinin sebebi işgalle birlikte

yeni edebî akımların önünün kesilmesidir (Akkoyunlu ve Saatçi, 1991: 7). Onlara göre Türkiye'de Batı tesirinde gelişen edebiyat eski şiir geleneğinden koparken bu gelişmelerin dışında kalan Irak'taki Türkmen edebiyatçıları, uzun süre eski şiir geleneğini sürdürmeyi, Türkiye'ye bir bağlılık olarak algılamışlardır (Akkoyunlu ve Saatçi, 1991: 7).

Böylesine hareketli bir coğrafyada oradan oraya yerleştirilen Türkmenlerin ağız özellikleri karşılaştıkları öteki topluluklardan, ideolojilerden ve siyasi güçlerden etkilenmiştir. Irak Türkmenleri, sözlü ve yazılı metin bakımından folklorik olarak en zengin ağızlardan biri olan Türkçenin Azeri ağzını kullanmaktadır. Âta Terzibaşı, H. K. Bayatlı'nın da ifade ettiği gibi "Bizim Türkmen lehçesi, Türkiye Türkçesine oranla Azeri Türkçesine daha yakındır. Belki de onlar ikiz kardeş olmuşlar, uzun süre çeşitli sebepler yüzünden ayrı ayrı gelişmelerine rağmen aralarında önemli farklar meydana çıkmamıştır" (Kayacan ve Küzeci, 2009: 103) demektedir. Günümüzde Kerkük ağzı diye adlandırılan biçim esasen bütün Irak Türkmenlerinin konuştuğu ağızdır (Bayatlı, 1996: 329). Irak'ta Türkçe eğitimin yasaklanması, dönemin mahalle mekteplerine olan rağbeti artırmıştır. Mahalle mekteplerinde dinî kitaplar ile klasik ve tasavvufî Türk Edebiyatı konularında eğitim verilmesi anadili korumada etkili olmuştur.

Irak Türkmen edebiyatı, Türk edebiyatının da bir kolu olarak kabul edilebilmektedir. Türkmen edebiyatı bütün edebiyat denizine akan sadece bir küçük ırmak olarak düşünülebilir. Fakat eserlerin niteliği açısından incelendiğinde, Türkmen edebiyatının oldukça zengin ve canlı olduğu görülmektedir (Merdan, 1989: 5). Birinci Dünya Savaşı (1914) ve bölgenin işgali (1918) Irak Türkmen edebiyatında gelişebilecek edebî akımları sekteye uğratmıştır. II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte (1908) *Havadis* gazetesi Kerkük'te yayımlanmaya başlamıştır. Bundan kısa bir süre sonra çıkan *Maarif* dergisi Irak Türkmen edebiyatında dönüm noktası olmuştur. Bu yayınlar, özellikle nesir alanında yeniliklere ve gelişmeye yol açarak Türkmen yazınında fikrî ve kültürel canlılığı artırmıştır. 1958 yılında *Beşir* Gazetesi'nin yayımlanması bu gelişimin en belirgin noktalarından biri olarak öne çıksa da matbaanın Kerkük'te faaliyete geçmesiyle birlikte başlayan süreç, edebiyatın her alanında gözle görülür bir hareketliliğe yol açmıştır.

20.. yüzyılın ilk yarısında Irak Türkmen edebiyatında hikâye ve roman türlerinde kayda değer bir gelişme sağlanamamış; bu dönemde yazarlar daha çok makale, fıkra ve deneme türlerinde eser vermişlerdir. Ancak XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren nesir türünde çalışmalar yaygınlaşmıştır. Bu hareketin öncülerinden Ata Terzibaşı, *Beşir* gazetesi aracılığıyla yazı dilinde sadeleşme hareketini desteklemiş, bu süreç *Kardaşlık* dergisi ile sürdürülerek yaygınlaştırılmıştır (Küzeci ve Sağlam, 2015, 21).

Bu dönemin öne çıkan yazarlarından Abdulhekim Rejioğlu, sade ve akıcı üslubu ile edebî dilde önemli bir değişikliğe liderlik etmiştir. Fıkra, gezi yazısı ve magazin türlerinde

eserler kaleme alan İhsan Vasfi; folklor, edebiyat ve kültür alanındaki yazılarıyla Ata Terzibaşı; düşünsel ve edebi içerikli yayınlarıyla Rifat Yolcu; deneme ve öyküleriyle Ali Marufoğlu; hikâye türünü edebiyata kazandıran Haşim Kasım Salihî ve tarihi, fikrî yazıları, eleştirileriyle öne çıkan Erşat Hürmüzlü, bu dönemin edebî ortamına kayda değer katkılar sunmuşlardır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, Türkmenlerin Irak coğrafyasında ana vatandan koparılması öncesinde hikâye ve roman türünde verilen ilk eserler, Ahmet Mithat Efendi'ye aittir. 1870'lerde Bağdat'ta yayımladığı *Kıssadan Hisse* adlı hikâyeleri bu alanda öncü bir rol oynamış, İstanbul'a dönüşünden sonra kaleme aldığı eserlerle Türk edebiyatında birçok yazara ilham kaynağı olmuştur. Ne var ki bu ilk adımı takip eden dönemde, Irak Türkmen edebiyatı yaklaşık 50 yıl süren bir suskunluk içine girmiştir. Bu sessizlik 1909 yılında Kerküklü Mehmet Nedim'in *Mübarezeyi Aşk* adlı romanının Bağdat'taki Adap ve Vilayet Matbaaları'nda yayımlanmasıyla bozulmuştur (Küzeci & Sağlam, 2015, 22).

Irak Türkmen edebiyatında yayımlanan ilk roman, genel kabul gören görüşe göre, Musullu Hayrettin Farukî'nin çocuk yaşlarda kaleme aldığı *Kadın Kalbi* adlı eserdir. Her ne kadar bu romanın basımı daha sonraki yıllarda gerçekleşmiş olsa da 1915 yılı itibarıyla yazılmış olması bakımından önemlidir. Öte yandan, 1913 yılında *Maarif Dergisi*'nde yayımlanan Mekki Lebib'in *Gözlük* adlı hikâyesi ise, Irak Türkmen edebiyatında kaleme alınan ilk hikâye örneği olarak değerlendirilmektedir.

Şemsettin Küzeci, Irak Türkmenlerinde serbest şiirin ilk ürünlerinin 1950'lerde görülmeye başlandığını belirtmekte ve 1950–1960 yılları arasında Abdullatif Benderoğlu, Abdulhalik Bayatlı, Necmettin Esin, Bahattin Salihî, Nesrin Erbil, İlayet Refik; 1960–1970 yılları arasında Salah Nevres, Erşat Hürmüzlü, Kenan Sait, Nihat Akkoyunlu, Kahtan Hürmüzlü, Ata Bezirgân ve 1970 yılından sonra Hamze Hamamcı, Hayrullah Kazım, Haşim Reşat, Adnan Sarıkahya, Şekibe Vendavi, İsmet Özcan, Celal Polat adlarını anmaktadır. Günümüzde ise; Adnan İsmail, Çoban Hıdır, Nusret Merdan, Hani Sahip, Mehmet Ömer Kazancı, Mustafa Ziya, Ahmet Kerküklü, Mehmet Merdan, Firdos Kerküklü, Kasım Akbayrak, Kara Vahap, Necat Mehmet Tuzlu, Şemsettin Küzeci, Yalçın Bellevoğlu, Kevser Sakı Bağvan, Kemal Beyatlı'nın yanı sıra Remzi Çavuş'u da Türkmen serbest şiirin öncülerinden saymaktadır (Küzeci, 2023, par. 36).

Bu araştırma Irak Türkmen edebiyatının toplumcu gerçekçi şairlerinden Remzi Çavuş üzerinedir. Remzi Çavuş gerek Irak edebiyatına kattığı değer gerek şiirinde kurduğu evren sebebiyle incelenmesi gereken önemli bir toplumcu gerçekçi bir şairdir. Remzi Çavuş başka edebî türlerde eser vermemiştir. Bu çalışmada şairin hayatı, sanatı, eserleri üzerine bir çalışma yürütülerek şiirleri yapı ve tema yönünden incelenmiştir.

Remzi Çavuş'un dört şiir kitabı bulunmaktadır. Bunlar Arap harfiyle yazılmıştır. Remzi Çavuş'un eserlerinin Latin alfabesiyle yapılmış baskısı bulunmamaktadır. Bu tez çalışması sırasında Remzi Çavuş'un şiirlerinden yapılan alıntılar, Arap harfli metinlerin Latin Alfabesine aktarımı şeklindedir. Remzi Çavuş'un eserlerinin ismi şöyledir: *Ey Yüzü Dönmez Şehrim* (1976), *Sevginin Mevsimi Kitabı* (1983), *Ey Bu Sözlerin Pınarı* (1990), *Yaralı Düş* (2006).

Araştırmada öne çıkan bir husus Remzi Çavuş'un hâlen hayatta olan ve edebî faaliyetlerini sürdürmekte olan bir şair olmasıdır. Bu nedenle bu tezde, şairin hayatı, sanatı ve eserleri üzerine yapılan değerlendirmeler, varılan sonuçlar yukarıda sayılan dört eserle sınırlıdır.

Öte taraftan Remzi Çavuş'un hayatta olması, teze önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Kendisiyle bizzat yüz yüze yaptığım röportaj, Remzi Çavuş'un hayatı, sanat anlayışı ve eserleri hakkında pek çok bilgiye ilk elden erişim olanağı sunmuştur. Okurlara, eserlerinde yarattığı dünyaya daha yakından bir bakış kazandıran söz konusu röportajın metnine, tezin ekler kısmında yer verilmiştir.

Remzi Çavuş, Türkmen edebiyatının öne çıkan isimlerinden biri olması ve hâlâ hayatta olması bakımından incelenmeye değerdir. Bu şiirler okurlara Kerkük'te bulunan Türklerin bireysel ve toplumsal varlıkları hakkında bilgiler sunan birer belge niteliği taşımaktadır. Bu sebeptendir ki, Türk edebiyatına da böyle bir şairin şiirlerini çevirmiş olmak, tanıtmak ve bu şekilde katkıda bulunmak önem arz etmektedir.

Birinci BÖLÜM **REMZİ ÇAVUŞ'UN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ**

1.1. Hayatı

Remzi Çavuş'un annesinin adı Gülbağ Kalber, babasının adı ise Naci Mula Hüseyin Merdan'dır. Annesi ev hanımıdır. Babası Naci Bey ise polis teşkilatında çavuş rütbesiyle görev yapmıştır. Remzi Çavuş, babasının memurluğu sebebi ile Kerkük vilayetinin nahiyyelerinde (Şekil 2) yaşamıştır. Remzi Çavuş'un üç kız kardeşi vardır. Remzi Çavuş'un hayatı hakkındaki bilgiler kendisi ile yapılan röportajdan elde edilmiştir (R. Çavuş, kişisel görüşme, 14 Mart 2023: Bağdat). Röportajın tamamı olduğu gibi tezin sonunda verilmiştir (bkz. Ekler Remzi Çavuş ile Röportaj).

1.1.1. Çocukluk ve Gençlik Yılları

Irak Türkmenleri, Irak coğrafyasında ağırlıklı olarak ülkenin önemli yerleşim merkezlerinde ikamet etmektedir. Bu merkezler arasında özellikle Musul, Erbil, Kerkük ve Tuzhurmatu gibi bölgeler öne çıkmaktadır. Telafer'den sonra en büyük Türkmen nüfusuna sahip olan Tuzhurmatu, demografik yapısı itibarıyla önemli bir Türkmen yerleşim birimi olarak dikkat çekmektedir. Kerkük'ten yaklaşık 80 kilometre uzaklıkta olan Tuzhurmatu şehrinde çok sayıda şair ve yazar yetişmiştir. Şiirlerinde Remzi Çavuş adını kullanan şairin asıl adı Remzi Naci Hüseyin Molla İlyas'tır. 23 Eylül 1945 yılında Irak-Türkmen bölgesinin Tuzhurmatu ilçesinin Orta Mahalle'sinde dünyaya gelmiştir. 1967 yılında evlenmiş, iki kız üç erkek evlat sahibi olmuştur. Yirmi yedi yıl öğretmenlik yaptıktan sonra 1989 yılında siyasi sebeplerle emekli olmuştur. Bundan sonra arzuhalci olarak çalışmış olan Çavuş, günümüzde hâlâ Tuzhurmatu'da hayatını sürdürmektedir.

Remzi Çavuş'un eserlerinde çocukluk ve gençlik yıllarına işaret eden şiirler bulunmaktadır. Çavuş, seyahat ettiği ve kaldığı Türkmen bölgelerindeki insanlardan ve onların kültürel zenginliklerinden oldukça etkilenmiştir. Gelişim yıllarında maruz kaldığı bu çevre çeşitliliği onun özünü bulmasına sebep olmuştur. Büyük bir duygu yoğunluğuna rağmen yalın bir dille kaleme alınmış söz konusu eserlerde okurlar onun içsel mücadelelerine tanık olmaktadır. Çoğu kişi için sadece coğrafi bir konum ya da harita olan mekânların Remzi Çavuş ve onun şiirlerinin öznesi için taşıdığı anlam dikkat çekici olmaktadır.

1.1.2. Eğitim Durumu

İlkokulu babasının görevi nedeniyle bulundukları Altıncöprü’de okumuştur. Altıncöprü, Kerkük ile Erbil arasında kalan bir kasabadır. İlkokulu bitirdikten sonra ortaokulu Tuzhurmatı’da tamamlamıştır. Babasının emekli olması üzerine Tuzhurmatı’da öğrenimine ve hayatına devam etmiştir. 1960 yılında Kerkük’e gelip Kerkük Öğretmen Enstitüsüne girmiştir. Kerkük’te öğretmen okulunda eğitim gördükten sonra 1963’te başarıyla diplomasını almıştır.

1.1.3. Öğretmenliği

Remzi Çavuş, Türkmen olduğu için Irak’ın güney bölgesinde, doğup büyüdüğü kasabasından uzakta olan Nasırıyya şehrinde Ur İlkokuluna öğretmen olarak atanmıştır. O zaman ülkede yaşanan olaylar ve hükümet baskısından dolayı Nasırıyya şehrine atanmış ve bir yıl görev yaptıktan sonra hükümet değişikliğe gidince Türkmen Kardeşlik Ocağında Kamu İlköğretim müdürünün isteğiyle Kerkük’e atanmış ve emekli olana kadar burada mesleğini sürdürmüştür (Benderoğlu 1989: 22). BAAS yönetiminin 1971 yılı sonrasında Türklere yönelik baskıları yoğunlaşmıştır. Türk iş adamlarına kredi imkanları kısıtlanmış, devlet şirketlerinden mal alımı ise yalnızca Türk olmayan halka açılmıştır. Üniversite mezunu Türklere kendi bölgelerinde atama hakkı tanınmayarak, onların Basra ve Bağdat gibi Arap nüfusunun yoğun olduğu yerlere atanması politikası izlenmiştir (Saatçi, 1996: 238).

Remzi Çavuş öğretmen olmaya, öğretmen olarak görev yapmaya ehemmiyet vermektedir. 1960’lı yıllarda öğretmenlik yapan Remzi Çavuş, hem giyimi hem de duruşuyla öğrencilerine örnek olduğunu ifade etmektedir. Ne yazık ki bu geleneğe sahip çıkmak ve yürütmek istese de 1980’lerde BAAS iktidarı, Remzi Çavuş’u kendi partisine almak istemez ve zorluklar burada başlar. Siyasi sebeplerden ötürü Remzi Çavuş sürekli farklı okullara atanmaktadır. Böylece mesleğinde yirmi yedi yılı tamamlayamadan emekliliğe ayrılmıştır. Remzi Çavuş ile yapılan görüşmede, BAAS Partisi dönemine ilişkin önemli bir ayrıntı dikkat çekmektedir. Kendisi, söz konusu dönemde BAAS Partisi’nin yalnızca Arap kimliğini esas alan bir yapılanma sergilediğini ve bu sebeple Türkmenler açısından dışlayıcı bir nitelik taşıdığını ifade etmiştir. Partiye dahil olan bireylerin, ömür boyu yalnızca devletin ve partinin çıkarları doğrultusunda hareket etmek zorunda bırakıldığını ve bu durumun kişisel özgürlükleri ciddi biçimde kısıtladığını dile getirmiştir. Bu bağlamda, Remzi Çavuş, BAAS Partisine katılmanın doğuracağı uzun vadeli yükümlülükleri öngörerek siyasetten uzak durmayı tercih etmiş, erken emekliliğini de bu sebeplerle talep etmiştir. Ayrıca, 1963 yılında memurlar arasında yapılan tayinlerde Türkmenlerin sistematik biçimde uzak şehirlere gönderildiğini de bir not olarak aktarmıştır. Bu dönemde Remzi Çavuş, siyasi konulara dair yazdığı şiirler sebebiyle çeşitli

zorluklar yaşadığını da belirtmiştir. Çavuş'un son görevi kendi kasabasında Gazali İlkokulundaki öğretmenliğidir.

1.2. Sanatı

Remzi Çavuş, Irak Türkmen edebiyatının özelliklerini yansıtan ve edebî değerlerin aktarılmasında ve yaşatılmasında önemli rol oynayan hoyratlardan esinlenen bir şairdir. Hoyrat, Türkmenler arasında yaygınca kullanılan ve genellikle dört mısradan oluşan bir nazım biçimidir. “Türk halk edebiyatında nağmeyle söylenen cinaslı mânî” olarak tanımlanan hoyratlar, halkın felsefesini ve hayata bakış tarzını yansıtır, konu olarak insan sevgisi, hasret, arzu, yakarma ve isyan gibi duyguların yanında kahramanlık, fedakârlık, rintlik ve ölüm temalarını da işler. Bunlarda çok defa iyimserlik havası hâkimdir (Ed-Dâkūkî, 1998: 259-260).

Manî ve hoyrat dörtlüğü biçiminde eser veren şairler arasında, türün en başarılı temsilcilerinden biri olarak Mustafa Gökkaya öne çıkmaktadır. Gökkaya'nın etkisinde kalarak bu tarzda şiirler kaleme alan ve halk nezdinde ilgi gören bir diğer önemli isim ise Nâsîh Bezirgân'dır. Halk edebiyatı geleneğinden beslenen şairlerden biri olarak Telaferli Felekoğlu da bu bağlamda anılmaya değerdir. Hoyrat türüne yönelen şairlerden biri olan Nihat Akkoyunlu ise özellikle mahallî deyimlere sıkça yer verdiği şiirleriyle dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, hoyrat ve manî tarzında eser veren diğer isimler arasında Hicrî Dede, Nazım Refik Koçak, Reşit Kazım Beyatlı, Reşit Ali Dakuklu, İzzettin Abdi Beyatlı, Osman Mazlum, Ali Marufoğlu ve Mehmet İzzet Hattat da zikredilmelidir (Akkoyunlu, 2018, par.32).

Hoyratlarda sıklıkla tekrarlayan imgeler ve ses oyunları kullanılmaktadır. Sedat Erbil, hoyratların sadece kalemle yazılan veyahut da zihin yormasıyla meydana gelen şeyler olmadığını belirtir ve hoyratların, kanlarından damlacıklar, içlerinin derinliklerinden gelen haykırışlar ve nidalar olduğunu vurgular (Erbil, 1959:3). Duygusal yoğunluğu ve sosyal eleştiriye çeşitli imgelerle ifade eden Remzi Çavuş'un hoyratlardan esinlenerek yazdığı eserlere değinilmiştir.

“Kesin bir kural olmamakla beraber mânî çoğunlukla cinassız, hoyrat genellikle cinaslıdır; bununla beraber cinaslı mânîler de vardır. Bu iki nazım şeklini birbirinden ayıran en önemli fark ise hoyratların aynı zamanda besteyle, hatta mûsiki aletleri eşliğinde özel bir eda ile ve makamlarla söylenmesidir. Nitekim Kerkük Türkleri arasında, “Mânî söz, hoyrat sadadır” şeklinde bir ayırım benimsenmiştir.” (Ed-Dâkūkî, 1998: 259-260).

Remzi Çavuş, şiirlerinde yurdunun sıkıntılarını, dertlerini yansıttığı imgelere sıklıkla yer vermektedir. Remzi Çavuş, yaşadığı toplumu tüm gerçekleriyle benimseyen ve aktaran bir

ozandır. Hoyratların en belirgin özellikleri, halkı, halkın kalbî duygu ve düşüncelerini önemseyip herkesi duygulandırarak harekete geçirmesidir ve Çavuş bu gelenekten ilham almaktadır.

Remzi Çavuş, Türkmen şiirinde bütün şairler gibi önce hoyrat türüne meyletmiş, hoyratın kendisi için ilk adım olduğunu söylemiştir. Divan şiirleri, türü gereği her ne kadar güzel bir dile sahip olsa da Remzi Çavuş, serbest şiirin de aynı düzeyde dil ve üslup açısından en iyi olduğunu düşünmektedir. Ona göre serbest şiir, okura okuma rahatlığı, şaire de yazma rahatlığı sağlamaktadır. Anlama ve yazma rahatlığı, ifade edişteki ve söylemdeki genişlik, şairin serbest şiiri sevmesine ve benimsemesine yol açmıştır.

Şiirin bir duygu olduğunu, sanat olmadığını düşünen Remzi Çavuş, şiirin mekanik olmadığını, duygularla inşa edildiğini söylemektedir. Tamir etme işinin sanat olduğunu, şiirin ise duygudan yola çıkarak bir şiiri oluşturduğunu ifade eder. Ona göre sanat, üstüne bir şeyler eklendikçe farklı olur. O, şiirin bir sevgili gibi olduğunu ve şiire emek verildikçe şair ve şiirin bir olduğunu söylemektedir (R. Çavuş, kişisel görüşme, 14 Mart 2023: Bağdat).

Ş. Küzeci (2006: 461), Remzi Çavuş'un edebiyatla tanışmasının 1960 yılında kısa hatıralar yazarak başladığını, 1970'te Yurt gazetesinin çıkmasıyla serbest şiirler kaleme almaya başladığını ve eserlerinde sade bir dil, çağdaş bir bakış ile kültürel sorumluluğun ön plana çıktığını belirtmektedir. Ancak Remzi Çavuş ile yapılan mülâkatta, kendisine şiir dışında herhangi bir yazılı ürününün olup olmadığı sorulduğunda, şiir dışında hiçbir metin yazmadığını. Adına "hatıra" denen metinlerin klasik anlamda anı türüne girmediğini, daha çok yerel gazetelerde yayımlanan ve günlük olaylara dair 4-5 satırlık kısa yorumlardan ibaret olduğunu ifade etmiştir. Şair, bu yazıların BAAS rejimi döneminde ortadan kaldırıldığını, bu sebeple bugün hem metinlere hem de içeriğine ulaşmanın mümkün olmadığını, hatta kendisinin dahi çoğunu hatırlayamadığını dile getirmiştir.

Arapça olan edebî ürünlerini (1966-1967) yılında Şakir Sabir Zabit'in çıkardığı gazetede yayımlamıştır. Salah Nevres, Abdulhalık Beyatli ve Nesrin Erbilli gibi büyük Türkmen şairlerinden etkilenmiş, 1970 yılında *Yurt* gazetesinin doğuşuyla serbest şiirler yazmaya başlamıştır. Irak Türkmenlerinde serbest şiirin ilk örnekleri 1950'lerin başlarında *Beşir* gazetesinde yayımlanmaya başlamıştır (Benderoğlu, 1989: 8).

Yurt ve *Beşir* gazeteleri, Irak'ta Türk edebiyatının gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Remzi Çavuş'un da kendi sesini duyurabildiği yayın mecraları olan *Yurt* ve *Beşir* Gazeteleri hakkında da birkaç bilgiyi buraya eklemekte yarar vardır. 1950'li yıllar ve sonrası Irak Türkmenleri için önemli tarihi gelişmelerin meydana geldiği yıllar olmaktadır. Türklüklerinin "genetiği bozulmaya" çalışılan Irak Türklerine kültürel haklar 1970 senesinde verilmeye

başlanmıştır. Gerçi kısa sürede, verilen hakların içi boşaltılmış olsa da BAAS rejiminin Devrim Komuta Konseyi, 1968 senesinde almış olduğu 89 sayılı, 24 Ocak 1970 Tarihli kararıyla Irak Türklerine kültürel haklarının verilmesini ve hatta ilköğretim kademesinde Türkçe eğitim verilebileceğini kabul etmiştir (Saatçi, 2007: 207). Bu dönemden evvel Çavuş'un da yazılarının yayımlandığı *Beşir* gazetesi Irak'ta cumhuriyetin 14 Temmuz 1958 tarihinde ilan edilmesinden sonra Kerkük'te yayımlanan ilk gazete olmasının yanında, Türkçe ve Arapça olarak haftalık çıkarılmış resimli edebiyat gazetesidir. Irak Türkmenlerinin kültürel haklarının savunucusu olan bu yayın organı aynı zamanda halkça sevilmiş ve tutulmuş bir gazete vasfını taşımaktadır (Terzibaşı, 2005: 135). Bu gazete Kasım rejimi tarafından durduruluncaya kadar 26 sayı boyunca yayımlanmayı başarmıştır. *Yurt* gazetesi, Devrim Komuta Konseyi'nin Türkmenlerin kültürel haklarına dair 1970'te çıkardığı karar sonucu aynı senenin haziran ayında Arap harfleriyle haftalık olarak yayımlanmaya başlanmıştır. Toplam sekiz sayfadan oluşan gazetenin yayın hayatı oldukça serüvenli ve inişli çıkışlıdır. Mehmet Ömer Kazancı, gazetenin 1977 yılına kadar sekiz sayfa olarak çıktığını belirtmektedir. Onun bilgilerine göre gazete, Dar El-Cemahir (Ulus Evi) basımevinin kuruluşuyla buraya bağlanmış ve sayfa hacmi 16'ya yükselmiştir. 1988 yılında 22 Ocak-17 Şubat tarihleri arasında gazete yayınına bir süre ara verilmiştir. İkinci Körfez Savaşı sırasında ülkeye uygulanan ambargonun getirdiği ekonomik sıkıntılar nedeniyle gazetenin sayfa sayısı önce azaltılmış, sonra 16 Eylül 1990 tarihinden, 23 Mayıs 1991 tarihine kadar birçok Türkmen basın organlarında olduğu gibi gazetenin yayın hayatı durdurulmuştur. 10 Haziran 1993 tarihinde yayın hayatına tekrar başlayan *Yurt* gazetesi aylık olarak çıkarılmaya başlamıştır. 1 Ocak 2001 tarihinde on iki sayfayla ayda iki kez olmak üzere, 15 Mart 2003 tarihine kadar devam etmiş ve 1310. sayıyla yayın hayatına son verilmiştir (Kazancı, 2012: 53-55).

Büyük Türk yazarı olan Yaşar Kemal'den etkilenen Çavuş, Yaşar Kemal'in romanlarını defalarca okuyarak Türk dilinin güzelliğini benimsemiş, kendine örnek edinmiştir (R. Çavuş, kişisel görüşme, 14 Mart 2023: Bağdat). Türk edebiyatında Yaşar Kemal, şairde büyük bir etki uyandırmış; İnce Memed karakterinden etkilenerek Türkçenin dil zenginliği, sade bir söyleyişle etkileme gücü kendisini büyülemiştir. Basit bir yöntemle anlatma biçimi, aynı zamanda kendi edebiyatı için bir dönem açılmasına sebep olmuştur. *İnce Memed* romanı diliyle onda büyük tesir yaratmıştır. Türk şiirini okumaya başladığında ise Nâzım Hikmet Ran, çok sevdiği şairlerin başında gelmiştir (R. Çavuş, kişisel görüşme, 14 Mart 2023: Bağdat). Nâzım Hikmet'in şiirlerinden, şiirlerinde yarattığı evren ve özgün söyleminden pay çıkararak bu biçimi tercih etmiştir.

Çavuş'un kendi üslubunun oluşmasında mesleği olan öğretmenliğin etkisi bulunmaktadır. Öğretmenlik mesleğinin yarattığı kültür, okuduğu kitaplar onun sanatını olumlu yönde etkilemiştir. İlk önce Arapça romanları ve şiirleri okumuş, bunlardan etkilenerek kendi de çeşitli şiir metinleri yazmıştır. Daha sonra Türkçe kitaplara ve şiirlere merak salmış, akabinde 1970'lerde kültürel haklarını alan *Yurt* gazetesi açıldıktan sonra ilk şiirlerini serbest şiir formunda yayımlamıştır.

Sanat anlayışının şekillenmesinde okuduğu kitaplar kadar gezdiği şehirler de etkili olmuştur. Remzi Çavuş'un yaşadığı şehirler, kültür ve söz varlığına katkıda bulunmuş, zihin dünyasına eklediği farklılıklar ve kültürel zenginlikler de sanatını beslemiştir. Türkmen ilinde bulunduğu birçok şehirden en çok Tuzhurmatı şehriden (Şekil 2) etkilenmiştir. Eserlerinde bu şehrin etkisi ve duygusu hissedilmektedir.

1.2.1. Remzi Çavuş'un Şiir Hakkında Görüşleri

Dünyaya ve edebiyata bakışının iyimser olduğunu söyleyen şair esen yelde, uçan kuşta ve doğada hep bir iyilik aramayı kendine şiar edinmiştir. Doğan güneşten, bir çocuğun gülüşünden etkilenen şair, şiir yazabilmek için birçok sebebinin olduğu, ince detaylardan çıkardığı güzelliklerin iyimser bir bakışla şiir haznesini güçlendirdiğini söylemiştir (R. Çavuş, kişisel görüşme, 14 Mart 2023: Bağdat).

Remzi Çavuş'a göre şiir duyguları dışa vurmak için bir araçtır. Çünkü dışa vurulmayan duygular insanın içini daraltmaktadır. Şair, çevresindeki her varlığa karşı içinde iyilik beslemekte, bunun bir erdem olduğuna inanmaktadır. Dolayısıyla şiirlerinin hedefi geniş bir okur kitlesidir. Paylaşma erdeminin öneminden bahseder. Dert sahibinin derdini paylaştığı takdirde daha iyi olacağını savunur.

Sait Faik Abasıyanık'ın “*Yazmasam deli olacaktım*” dediği gibi Remzi Çavuş eğer bu eserleri üretmeseydi delireceğini düşünüp arada bir benzerlik kurmaktadır. “*Yazmasam Deli Olacaktım*” cümlesi Sait Faik'in “*Haritada Bir Nokta*” hikâyesinin son cümlesidir. Öykünün son kısmında “*Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sakın ölümü bekleyecektim. Hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye, kalem kâğıt aldım. Oturdum. Adanın تنها yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım.*” denmektedir (Abasıyanık, 1952: 51). Şiir yazmasa yaşamamış olacağını düşünen Remzi Çavuş, kendisini yaşatan ve nefes aldırان şeyin şiir olduğunu ifade eder. Şiirde geçen sözde diyor ki

(derdini diyen ölmez) yani dert her ne ise dile gelmek ister. Aşk, sevgi, mutluluk, hüznün, şairi yaşatan elzem duygulardır.

Remzi Çavuş’a göre edebiyat büyük bir yoldur ve zordur. Edebiyat belki basit bir okumayla başlar ama ahlakı da içeren bir nitelik taşır. Edebiyatın ahlakla bir çizgide birleştiğini düşünen şair, edebiyatın sadece okumakla bitmediğini ve okuru etkilemeyen bir edebiyatın ölgün bir edebiyat olduğunu düşünür. Okur merkezli olduğunu, etki-tepki ölçütünün bu minvalde ilerlediğini belirtmektedir.

Remzi Çavuş, şiirin, insanın kendini tanıyıp tanımaz içinde yaşadığı bir duygu olarak görür. Doğar doğmaz herkesin içinde bir şiir potansiyelinin olduğunu, kiminin bu potansiyeli ortaya çıkardığını, kiminin çıkaramadığını belirtir (R. Çavuş, kişisel görüşme, 14 Mart 2023: Bağdat). Kimi belki bunu şiir olarak adlandırmamıştır, sadece içinde birkaç kelime olduğunu biliyordur ama bugün yaşanan devirde şiir evreninin oldukça genişlediğini ifade eder. Hece, aruz, serbest vezinde yazılmış birçok iyi şiirin mevcut olduğunu belirtmektedir. Remzi Çavuş’un beğendiği Türkmen şairlerin başında Abdülhalik Beyatlı, Salah Nevres, Nesrin Erbil gelmektedir. Bu şairler serbest nazım biçiminde eserler meydana getirmekte ve Çavuş’un eserlerini de etkilemektedirler.

Remzi Çavuş, kendini şiire adanmış şair, şiir üzerine yoğunlaştığını belirtmektedir. Bazen *Yurt* gazetesinde yazdığı edebiyat üzerine makaleleri şiir kadar sevmediğini söylemektedir (R. Çavuş, kişisel görüşme, 14 Mart 2023: Bağdat). Şiirde başlık hususunda, şiirin kendi kendine bir başlık yarattığını yani şiir hayali nasıl doğuyorsa ona göre seçildiğini ifade eder. Şiirde imgeye önem verdiğini söyleyen şair, imgenin kendiliğinden doğduğunu belirtmektedir. En çok kullandığı imge ise sevgidir.

Şairin şiirde bizatihi konu seçmek gibi bir derdi olmadığını, konunun kendisini seçtiğini ve ne kendisinde bir duygulanım bıraktıysa onu yazdığını söyleyen Çavuş “anne, baba, vatan, sevgi, aşk, hüznün, savaş, mutluluk” gibi konuların kendisini yani şairi seçtiğini, duygularının onu yönlendirdiğini, şiirin tüm hayatını anlatmasını istediğini ama bunu başaramadığını ifade etmektedir (R. Çavuş, kişisel görüşme, 14 Mart 2023: Bağdat).

Edebiyatçılar, şairler için yazılan, üretilen ortam değerlidir. Remzi Çavuş, kendi şiiri için her yerde şiirini yazabildiğini, belli bir ortama ihtiyaç duymadığını dile getirir. Duygunun birikme aşamasını beklediğini, dinmesinin gerektiğini söyler. Kendisi, içinde fırtınalar varken şiirini yazamadığını, ilk önce kafasında fikirlerini oturtup tasarlama aşamasına geldiğinde yazabildiğini söyler (R. Çavuş, kişisel görüşme, 14 Mart 2023: Bağdat).

Kendi şiir yolculuğunda en sevdiği şiirin annesine yazdığı, son kitabında yer alan “Annem” olduğunu söyler.

*“Bir buhur izi gibi,
Annem vardı yanardı,
Yanıp da kutsal kokardı.
Bir yandı babam için,
Bir yandı zaman için,
Bir yandı bizim için,
Hatıra defterinde
Kokusu yazılmıştı.”*

Şiir ve hayat birbiriyle ilişkilidir. Kimi şairler, bunun zıddını düşünürken kimileri ise yaşamın şiirle iç içe olduğunu düşünür. Remzi Çavuş’a göre şiirle yaşam ikiz gibidir, şiirleri yaşamından bir parçadır, aynı zamanda hayatı da şiirlerinden bir parça olarak görür. Yaşamının şiiri yarattığını, şiiri ise yaşam tarzını, hayata olan bakışını yarattığını savunur. Şiirin asla bitmediğini, tükenmeyen bir yol olduğunu, süregelen olduğunu ifade eder Remzi Çavuş. Şiir, Remzi Çavuş’a göre fikir gıdasıdır, büyük bir vicdan gıdasıdır. Biriktirdikçe harcanan şeylerin olduğu hayatta aklını, zihnini şiirin gıdasıyla dolduran, şiirden beslenen birinin zihni de güzel sözcüklerle ve duygularla dolmuştur (R. Çavuş, kişisel görüşme, 14 Mart 2023: Bağdat).

1.2.2. Remzi Çavuş’un Edebiyat Serüveni

Herkesin şiire dair bir düşüncesi vardır. Kimi sever, kimi faydasız bulur, kimi redifli şiirleri kimi ise bilinç akışı tarzı serbest şiiri sever. Şimdiye kadar şair hakkında dile getirilmiş pek çok görüş vardır. Bu görüşlerden Remzi Çavuş’a da uygun olanlardan biri Ahmet Hamdi Tanpınar’ın *Edebiyat Üzerine Makaleler* eserinde *Şiir Hakkında* başlıklı makalesinde belirttiği:

“Şiir, güzel sanatlar içinde maddesinin tabiatı itibarıyla başlı başına bir hususiyet teşkil eder. Diğer sanatlar yalnız kendilerine ait ve has olan maddelere müftedir iken o, doğrudan doğruya malzemesini umuma ait olan ve onun ihtiyaçlarından doğan lisanı alır. Heykeltıraş ve mimarın yontup işledikleri taş, tabiatıta serbest hâlinde bir kıymet değildir. Hilkatın, üzerinde hiçbir mâna dolaşmayan lâettayin bir parçasıdır. Muayyen kabiliyetleri olabilir, fakat ona hususî bir kıymet verdiren insan zekâsıdır. Ancak heykeltıraşın elinde bir ifade, bir mâna, bir hayatiyet kazanan mermer, sanatkarı ortadan çıkarttığınız gün ocağına avdet eder, ebedî ve müsterih uykusuna dalar. Musikişinasın elinde bir mucize hâline gelen ses de öyle değil midir? Halbuki lisan, bunun aksine olarak insanların vücuda getirdiği, işlediği bir şeydir. Muayyen ihtiyaçlardan doğmuş, onların genişlemesiyle tekâmül etmiştir. Şiir, onun için tabiatın

haricinde kalan tâli bir vazifedir. Şiiri kaldırırsınız, lisan yine cemiyetin içinde yaşar, ilk ve zarurî vazifesini görür” (Tanpınar, 2005: 14) gibidir.

Çavuş da meramını ifade etmek için şiir dilini seçmiştir. Gazetelerde yayımlanmış günlük olaylarla alakalı üç dört satırlık yorumlar da mevcuttur (R. Çavuş, kişisel görüşme, 14 Mart 2023: Bağdat). Fakat şiir onun hayatında ayrı bir yer tutmaktadır.

Abdüllatif Benderoğlu'na göre Remzi Çavuş *Yurt* gazetesinin doğuşuyla serbest şiirleriyle kendini göstermiştir.

“Yıllar geçtikçe Remzi Çavuş'un da denemeleri gelişmiş ve olgunlaşmıştır. Parmakla gösterilen şairlerimizden biri olarak hem şiir kervanına hem de yazınsal kervanına damgasını basmaktan durmamış ve yaratıcılığını sürdürmüştür. Şiirlerinde başarı kazandığı gibi yazılarında da başarı pınarından su içmeyi kendi yeteneğiyle duraksamadan uygulamıştır. Toplumcu şiirimizin dürüst seslerinden bir sestir. Sürekli büyüyen bir coşkudur. İnsanların acısına acıyan, sevinçlerine sevinen, hiç dinmeyen bir kasırgadır. Onun bu nitelikleri ve şiirinin ana yatağını belirleyen özellikler diğer Tuzlu Şairler gibi esinlendiği şiirlerin bu coğrafyayla bağlılığı vardır. Remzi'nin şiirlerinde insanların mücadeleleri ve yaşamın güçlülüğü de iyice gözükür. O yurdunun sevgisiyle Irak toprağının kutsallığına inanarak yurduna ne kadar bağlı olduğunu da iyice ortaya çıkarır. Öyledir ki Remzi Çavuş, genç şairler arasında Türkmen şiirinin sosyalizm akımından ayrılmayan şairlerinden biridir (Benderoğlu, 1989: 23).

Türkmen şairlerinin birçoğu gibi Remzi Çavuş da şiirlerinde sevgi temasına geniş yer ayırmıştır. Sevgi, aile, vatan, sevgili, dünya, doğa gibi çeşitli kavramlara yönelik kullanılmaktadır.

1.3. Eserleri

Remzi Çavuş'un toplam dört adet yayımlanmış şiir kitabı bulunmaktadır. Bu eserlerin içinde toplam yüz yetmiş altı şiir bulunmaktadır. Şair öykü de yazmıştır ancak bunlar hükümet nedeniyle yok olmuş ve bugün elimizde bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu eserler incelenememiş ve teze alınmamıştır.

1.3.1. Ey Yüzü Dönmez Şehrim

Şairin basılan ilk edebî eseri *Ey Yüzü Dönmez Şehrim* isimli divanıdır. 1976 yılında Kültür ve Tanıtma Bakanlığı Türkmen Kültür Müdürlüğü tarafından Bağdat'ta yayımlanmıştır. Altmış dört sayfadan oluşan bu kitap, serbest şiirler içermektedir. Bu kitapta otuz dört şiir yer almıştır. Şair, oluşturduğu şiir evreninde evi bildiği şehrini anlatmış, okuyucuyu sokaklarında gezdirmiştir. Bu kitapta bulunan şiirlerin başlıkları şunlardır:

- *Söz*
- *İnsan Gücü*
- *Ey Yüzü Dönmez Şehrim*
- *Şiir*
- *Azatlık*
- *Gölge*
- *Hayat*
- *Duygu*
- *Soru*
- *Kavramsız İnsanoğlu*
- *Saygısızlık*
- *Ne olur*
- *Dört Çizgi*
- *Nazım Barış*
- *Zafer*
- *Yurtsuzlar*
- *Bir Mektup*
- *Ah*
- *Acılar*
- *Bal Kız*
- *Sevgi*
- *Satış*
- *Zamanlar Bıçaklanırken*
- *Yoksulluk Defterinden İki Hatıra*
- *Ümit*
- *Köyümüze Dönüş*
- *Bir Yurttaşın Bir Haftalık Defterinden*
- *Kalk Sen De Benimle*
- *Aksu*
- *Zaman*
- *Kutlama*

- *Hallacın Dilekleri*
- *Sevgilim, Şehrim, Yurdum*
- *Dert Renkli Günler*

1.3.2. Sevginin Mevsimi

Remzi Çavuş'un *Sevginin Mevsimi* isimli eseri 1983 yılında Bağdat'ta Türkmen Kültür Müdürlüğü tarafından basılmıştır. Bu kitap yetmiş altı sayfa olup serbest tarzında yazılmış kırk iki şiirlerden meydana gelmiştir.

- *Ah Yurdum Ah*
- *Ey Yurdum*
- *Dertlerle Anlaş*
- *Gurbet*
- *İkiz*
- *Dilek*
- *Sevgi Tuşu*
- *Yavru*
- *Delilik Mi*
- *Köyümde Bahar*
- *Dirilik*
- *Türkü*
- *Kaçtılar*
- *Yeni Söz*
- *İnat*
- *Yolcu*
- *Yolmadan Yonca*
- *Sana ve Bana*
- *Şiir Tabloları*
- *Fedakârlık Gücü*
- *Seninle Avunurum*
- *Niye Yazıyorum*
- *Elmalar Nevi*
- *Sevginin Mevsimi*

- *Dönüş*
- *Aynalar Ortamında*
- *Şikâyet*
- *Yıl*
- *İşte Şehrim*
- *Bir Var İdi Bir Yok İdi*
- *Dedin*
- *İlk Baharda Ölüm*
- *Her Havar*
- *Savaşımız Bitmemiş*
- *Yavruma Mirat*
- *Sevgime İnan*
- *Gözler*
- *Unutur İnsanoğlu*
- *Şiir*
- *İşte onlar*
- *Aşkın için*
- *Renkli Boyalar*

1.3.3. Ey Bu Sözlerin Pınarı

Şairin üçüncü eseri olan *Ey Bu Sözlerin Pınarı* isimli kitap, 1990 yılında Kültür ve Tanıtma Bakanlığı Türkmen Kültür Müdürlüğü tarafından Bağdat'ta yayımlanmıştır. Yüz kırk sayfadan oluşan bu kitapta elli iki şiir yer almaktadır. *Ey Bu Sözlerin Pınarı*

- < <..... > >
- *Anne*
- *Yeni Bir Dünya*
- *Salihin Macerası*
- *Adsız Parçalar*
- *Değişim*
- *Yürek Ve O*
- *Buluşmak*
- *Naaşı Sende Bad*

- *Fav Müjdesi*
- *Yavrum*
- *Yankı*
- *Bilmem*
- *Ziyaret*
- *Etkin*
- *Şehrime Mektuplar*
- *Irak*
- *Şanlı Zafer Seslenir*
- *Şehit Günü*
- *Bir Meyan Arasında Sözlerim*
- *Yeni Türkü*
- *Sevgim Ve Çilelerim*
- *Yeşil Başlı Kadın*
- *Bitmeyen Şiir*
- *Çocuklarımız İçin*
- *Sen Ve Dua*
- *Sizin İçin*
- *Zaman*
- *Fedakâr*
- *Bir Durum*
- *Yaşadın Ölmedin*
- *Hamzatuf Da Böyle Diyür*
- *Öykü*
- *Pembe Düş*
- *Söyleşi*
- *Şanlı Irak Halkına*
- *Koca Dağın Türküsü*
- *Sende De Habersiz*
- *Zindan Ve Ay*
- *Yapraklanırken İnsan*

- *Paylaşma*
- *Gurbet*
- *Yalvarış*
- *Sessiz*
- *Adın Söylenir O Şehrin Hatırasından*
- *Adak*
- *Süre*
- *Sözcük Kuşları*
- *Kaderler Uyanmamıştı*
- *Yel*
- *Hayrullah Kazı*

1.3.4. Yaralı Düş

Şairin basılmış olan son kitabı *Yaralı Düş*, Subat 2006 yılında Türkmen Dili Dergisi tarafından Tuzhurmatu'da yayımlanmıştır. Yetmiş altı sayfadan oluşan eserde kırk sekiz şiir yer almaktadır.

- *Yaralı Düş*
- *Hey Cümbüt Bacı*
- *Hüzün De Sevdaymış*
- *Sorular Yolcusu*
- *Annem*
- *Günah*
- *Sesleniş*
- *Gel Seç Kendine Uygun Bir Ölüm*
- *Dur Hele*
- *Seni Anarken*
- *Hamamcı Oğlu Hamza*
- *Topal Şairi Kim Öldürdü*
- *Serçeler Yurdu*
- *Ey Yorgun Kadın, En Deniz Rüyası*
- *Uyanmak*
- *Yürekçe Bak*

- *Söyler*
- *Okunmayan Türküler*
- *Ve Ben Ve Hayat*
- *Uzan*
- *Yeni Aşk*
- *Unutmadım Kendimi*
- *Başlık Arayan Parçalar*
- *İnan*
- *İnat*
- *Hüzünler Gurbette Büyür*
- *İlham*
- *İnsan*
- *Yürek*
- *Zamana Girer Gibi*
- *Ortaklaşa*
- *Ertelenen Mektuplar*
- *Maruf Oğlu Ali*
- *Şiir Yüklü Kişi*
- *İtiraf*
- *Sehit (1)*
- *Sehit (2)*
- *Bir Vardı Bir Yok İdi*
- *Yolculuk*
- *Ben Kendimi Sevmeye Geç Kaldım*
- *Gelir ... Gelmez*
- *Kader*
- *Zaman Yolcusu*
- *Sevginin Ağlayışı*
- *Buradan*
- *Yeşil Düşler*
- *Bir Şarkı Daha Öldü*

İkinci BÖLÜM REMZİ ÇAVUŞ'UN ŞİİRLERİNDE YAPI

Remzi Çavuş'un şiirlerinde bireysel temalar öne çıkmaktadır. Çavuş, röportajında hoyratlardan esinlendiğini ifade etmektedir ve gerçekten de tematik özellikleri bakımından hoyratları yansıttığı ortadadır. Günümüzde sayısız Türkmen şair hem hoyratlara nazire yazmakta hem de bizzat kendisi hoyratlar kaleme alarak söz konusu edebî geleneğe katkıda bulunmaktadır. Anadolu geleneğine uygun olarak yaratılanı severim yaratandan ötürü düsturunun benimsendiği hoyratlar belirli bir topluluğun felsefesini yansıttığı gibi hayata bakışı hakkında da bilgi vermektedir. TDV İslâm Ansiklopedisi'nin 1998 yılında İstanbul'da basılan on sekizinci cildinde, 259-260 numaralı sayfalarda yer alan ve müellefinin İbrahim Ed-Dâkūkî olduğu "hoyrat" maddesine göre hoyratlarda genel olarak iyimserlik havasının hâkim olduğu insan sevgisi, hasret, arzu, yakarma ve isyan gibi duyguların yanında kahramanlık, fedakârlık, rindlik ve ölüm temalarının da işlendiğini belirtmektedir. İktibas ve tazmin sanatı yoluyla âyet, hadis, atasözlerinden ve başka milletlerin edebiyatlarından aktarılan sözlerle zengin mânalar kazanan hoyratlar da bulunmaktadır (Ed-Dâkūkî, 1998: 259-260).

2.1. Bireysel Temalar

Şairin kişisel deneyimleri, içsel mücadeleleri, varoluşsal sorgulamaları, duygu ve düşüncelerine odaklanan konular bireysel tema olarak isimlendirilmektedir. Bireysel temalar, aşk, arzu, keder, korku, umut gibi kişiye has durumları yansıtmaktadır. Bunlar şairin kendi deneyimlerinden ilham alarak ortaya çıkardığı eserler olmaktadır. Remzi Çavuş'un şiirleri konu bakımından oldukça zengindir. Onun şiirlerinde aşk, vatan/millet sevgisi, hasret ve hüznün yoğun olarak işlenmiş konulardır. Remzi Çavuş'un şiirlerinin konularına göre tasnifi ilerleyen bölümlerde yapılmıştır.

2.1.1. Hayat

Hayat kocaman bir gerçeklik ve insan ise onun parçasıdır. Özellikle hayat ile ilgili söylenen çoğu söz, hayatın geçiciliği ve kısa olmasıyla alakalıdır. Remzi Çavuş'un hoyratlarla varoluşsal sorgulamaları ve hayatın anlamı üzerine derin bir düşüncelere dalması onun sıklıkla işlediği temalardan olmaktadır:

“Doğumumdan ta şu güne

Şu günümünden ta ölüme...

Hayat da artık salıncak gibi sallanır :

Bir gelecekte.... Bir gidecekte

Bir gelecekte.... Bir gidecekte” (Çavuş, 1976: 14).

Buradaki “gidecek” kelimesinin kullanımından yola çıkarak, ifade ettiği anlam oldukça geniştir. “Geçmiş” kelimesinin yerine “gidecek” kullanılmıştır. Geleceği bilemeyiz ama gidecek olan bilinir. Hayat, çoğunlukla insandan bir şeyler götürür ve gider. Kalan, insan olur gidenin bıraktığı acıyla. Gelecek bir umut taşıdığı için insan bilmediği şeylerle daha kolay sınanır. Bilmenin acısı ise farklıdır. Gidecekte kalır. Hayat salıncağı bazen düşürür, bazen uçurur:

“Hayat dertlerle yüklü bir karavandır..

Mutluluklar ise:

Küçücük duraklardır” (Çavuş, 1990: 21).

Hayatın çok boyutlu yapısında duyguların sahip olduğu evren, insan için en önemli yerlerden biridir. İnsan nereye giderse duygularını oraya götürür. Bu şiirde de yaşamın çoğunun dert, neşenin ise şiir öznesinin dünyasında küçük çaplı olduğu dile getirilmektedir:

“Yorulmak karşısı

Yaşamaktır.

Ve yaşamak güzel mi güzel.

Mertlik gölgesinde

Çakılmak da güzel

Hakka karışmak da güzel

Gel artık seç bunlardan:

Sana uygun olanı” (Çavuş, 1990: 9).

Şairin *Ey Yüzü Dönmez Şehrim* kitabının ilk şiiri “Söz” adlı şiirle başlar. Şair, bu şiirinde sözlerinin gücünden, hoyratlığından ve görünmez bağlarından bahseder. Sözün oylumundan geçerek doğrudan etkili bir unsur olsa da dolaylı yollardan da görünmez bağları da vardır.

Sözlerin duygular arasında bağlayıcı olduğu yerler vardır. Bu duraklardan geçerken şair, özellikle yaşamda tokat gibi çarpan durumlar vardır. Bu durumu *Söz* şiirinde anlatır. İnsan o esnada aydınlanma yaşar:

“Sözlerim

Ateş gibi hayatla çarpışınca

Ateşli bir volkan Açtı

Fikrimde” (Çavuş, 1976: 4).

“Uzandı ömür

*Bitmedi,
 Durmadı en son durağında.
 Hele nelere tanık olacak!
 Neleri görüp, dert yanacak!
 Bazen yaşam :
 Bir su kadar ucuz,
 Bazen de ağır bir yük oldu.
 Mayın dolu bir araba,
 Nerede patlak verecek?” (Çavuş, 2006: 66).*

Hayatın çeşitli yönlerinden bahseden şair, kimi zaman zorlu yolları olduğunu kimi zaman da kolay yolları olduğunu söyler. Bir gün bu yaşam yolunun akışı duracak ve sonlanacaktır.

İnsanla bütünleşen değerler vardır. Bu parçalar bir araya geldiğinde yaşam daha anlamlı, daha aydınlık olur. İnsandan sesini götürmek, kitaplarını götürmek ve kalemini kırmak nasıl da eksiltici bir duygudur. Buna rağmen umudunu yitirmeyerek içinde bir sevinci besler:

*“Yine de inanın
 Fikrimde bir inanç seslenir
 Götürün benden hep giyişlerimi
 Değişin derimi isterseniz
 Yine de inanın
 Damarımda insan kanı dolaşır (Çavuş, 1976: 7).*

*“Her günde bir ümidi
 Eklerim yüreğime
 Esmesin
 Ümitsizlik bayrağı” (Çavuş, 1976:45)*

Şairin etkili şiirlerinden birisi de *İnsan Gücü*'dür. Şair bu şiirde, ne kadar olumsuzluk yaşanırsa yaşansın insanın gücünün hafife alınmayacağını ve her daim umut beslediğini ifade etmektedir:

*“Götürün benden hep kitaplarımı
 Kırın kalemlerimi de isterseniz
 Yine de inanın
 Yüreğimde bir sevinç yuvalanır...
 Götürün benden hep seslerimi*

Yakın öfkelerimi de isterseniz” (Çavuş, 1976:7).

Dünyadan nesneler geçer, kıyafetler geçer, tüm geçici durumlara karşın insaniyet denilen değer, insan olma bilinci ve durumu var olmaya devam eder. Bu da umuda can katan bir değerdir.

Remzi Çavuş, kitabına da ismini veren *Ey Yüzü Dönmez Şehrim* adlı şiirinde eskiye dair, kendine dair aradığı duygular var. Bir şehir tasviriyle başlayan şiir, soğuk bir hazan ve boş evlerle başlar, kervanla devam eder:

*“Uzak uzak koşan kervandan
Nazlı bir ezgi beni sarıyor.
Uzak benden uzaklaşıyor
Kemiklerde yorgunluk.
Kervanlara ayaklarım koşarken
Sözler beni
Gözler beni sarıyor” (Çavuş, 1976: 9)*

Bu şiirde bahsi geçen coğrafyada “kan” imgesi geçmişe telmih yapmaktadır.

2.1.2. Aşk

Irak Türkmen edebiyatının şairlerinden Remzi Çavuş, özellikle tüm şiir kitaplarında aşka yer vermiştir. Ondaki aşk teması, bir kişiye duyulan aşk, kente ve kendi yurduna duyduğu aşk, annesine, babasına ve çocukluğuna, geçmiş yıllara duyduğu aşk olarak çeşitlenebilmektedir. Şairin şehrine duyduğu sevgi teması “memleket” başlığı altında ayrıca ele alınmıştır. 2006 yılında çıkardığı *Yaralı Düş* kitabında yer alan *Sorular Yolcusu* şiirinde: *“Aşkın tek sorusu, İnsanoğlunu alıp götürür mü? Bir soru, bir soru daha. Sorular, kafanın karanlık köşesine sığınırken, Yaşamla düş arasında sallanır bir salıncak, Uyanmak zamanı geldi mi Yoksa doğru bir cevabın aşkı insanı alıp götürür mü” (Çavuş, 2006: 8)* ifadelerini kullanmaktadır.

Şiir öznesine göre aşğın soruları hiç bitmez. Âşık daima sorular sorar. Kimi gerçeği, kimi düşü yansıtır. Bu bilinmezlikte aşkın yeri neresidir, şüphelidir. Yaşam bir yanıyla aşk doluyken, insanın düşünde kurduğu aşk daha farklıdır. Yaşamla düş çatışır, en nihayetinde aşk insanı karanlık kıyıları götüren bir olgu olarak cevapsız biçimde kalır. Aşkın en güzel öznesi sevgilidir:

Remzi Çavuş’un *Sevginin Mevsimi* (1983) adlı kitabı genellikle sevgi üzerine yazılmış şiirler içermektedir. Aşağıdaki şiir bu kitapta yer almaktadır. Şiir öznesi, sevdiği kişiye özlem duymakta, sevgisini içinde büyütmektedir. İnsan sevdiğine karşı açık, berrak ve objektif olur.

Şiir öznesi de sevdiğine karşı açık yürekli olduğunu belirtir. Kimi zaman da bu aşk umut eksenlidir.

*“Yüreğine
Uzanırdı çırılçıplak bir kılınç ...
Yürüdü
Tek bir türkü dilinde sevgim ...
Sevgilim seni özlüyorum
O saf derin bakışlarını,
Apaçık yüreğini”* (Çavuş, 1983: 45).

Remzi Çavuş’un aşka dair yazdığı şiirlerine genel olarak bakıldığında Nâzım Hikmet Ran etkisi gözlemlenebilir. Şairin, Nâzım Hikmet sevgisi okuduğu şiirler bakımından da ona benzemiştir. Şair, böylelikle şiir eksenini kendi çizerken beslendiği kaynaklar da şiirini etkilemiştir:

*“Mevsimlerin birinde gülleri solmuş Bülbülleri üzgün görmeyeceksin
Dağları dert renkli çırılçıplak
görmeyeceksin
İşte artık
O bizim gelecek
Sevgi mevsimimizdir”* (Çavuş, 1983: 48).

Bir gün her şeyin daha güzel olacağını ümit eden şair, doğadaki unsurların da güzelleştiğini gördükçe, onunla sevginin de geleceğini söyler. Sevgi mevsiminde umutlar açar, keder yapraklarını döker. Sıcacık bir iklim olur. Kimi zaman bu iklimde âşık olan kişi, sevdiğini beklemektedir.

İnsanın sevda karşısında ödediği bedeller vardır. Bu şiirin ana maddesi de sevdadır. Kendinden uzaklaşır şiir öznesi, en acımasız mahkemede yargılanır:

*“Kaçarsak
Ateşli bir vicdan mahkemesinden sanki kurtulmak için....
Kim ola uzak düşe kendinden sürgün ola
Kendi içinden
Ne sevdadır meğer bir can gibi sende yaşar
Ne şeytandır meğer dost gibi içinde uyur
Usanmadan”*

Şair, 1990 yılında çıkardığı *Ey Bu Sözlerin Pınarı* kitabında sevgiliye seslenmektedir. Bu kitapta yer alan *Ey Bu Sözlerin Pınarı* ve *Yürek ve Av* şiirlerinde de bu sesleniş açıkça görülmektedir:

*“Benle senin,
bir pınardan su içti sözlerimiz..
Köpüklendi hoyratlar.
Uzun bir zaman kadehimizde.
Değişti gökyüzü,
Rengini,
sarhoş gözümüzde”*(Çavuş, 1990: 5).

*“Duygu gibi
düşersem
bir sevdanın başına..
Rüzgar beni sarar
Gözlerin bebeğinde ölmez bir görüş gibi yazılırım”* (Çavuş, 1976:18)

Şairin kullandığı imgelerin çoğu şiirinde tamamlayıcı unsur olarak oldukça özgün ve uygun kullanılmıştır. Ölmez bir gülüş olarak gözbebeklerine yazılmak imgesi bunun güzel bir örneğidir. Bu niteleme, gülüşün sonsuz olduğunu gösterir. Şairin dizelerinde geçen "Duygu gibi düşersem bir sevdanın başına" ifadesiyle, şiir öznesinin aşına olduğu bir sevdanın ağına değil, "başına" düştüğü vurgulanmaktadır. Bu durum, öznenin sevdaya bilinçli bir teslimiyetini ve onunla bütünleşmesini anlatır.

*“Aradılar,
Taradılar her yanını.
Ama kilitli göğsünün
Bir türlü anahtarın bulmadılar.
Ne de duydular
Göğüs kafesinde
Öten bülbül sesini”* (Çavuş, 1990: 29)

Şiir öznesi ve sevgilinin aynı mekânlardan geçtiği, aynı yerde yaşam sürdürdükleri görülmektedir. Gizemli bir aşkın konusudur bu şiir. Şair, aynı pınardan su içtiklerini ve doğanın, şiirin sevdiğiyle beraber şekillendiğini anlatmıştır. Sevgisinin aşkını kimseye sezdirmediğini ve yüreğinin anahtarını kimsenin bilmediğini söyler. Aşk deniz misali hem dalgalı hem durgundur:

“Sen misin öykümün izinsiz konuğu? Sen misin düşlerimin korkulu yanı? Bazen bitmez tükenmez öfke olursun. Bazen bir umut esintisi...” (Çavuş: 2006: 33).

Şairin, *Yaralı Düş* kitabında yer alan, yukarıdaki *Parçalar* başlıklı şiirinde de olduğu gibi aşkın güzel yanları olduğu gibi korkulu yanlarının da olduğuna yer verilmiştir. Sevgili, bazen ümit dolu bir sayfanın başlığı olurken kimi zaman da korkulu bir rüyadır. Şairin *Ey Bu Sözlerin Pınarı* kitabında yer alan “Yavrum” şiiri sevgiliye ve onunla birlikte bir geleceğe dair beslenen umut dolu duygulara işaret etmektedir:

*“Senin de bir sesin var
Gün gelir duyulacak.
Belki de:
Bir yağız atlı olacak
Geçitsiz ırmakları geçecek
Elinde de aşkın çoşacak
Aşkınla
Bir moral güçlenecek”* (Çavuş, 1990: 36).

*“Yüzüne bulutlardan
Perdeler çekmiş..
O tatlı buluşmamızı
Görmesin diye..
Yağmur”* (Çavuş, 1990: 30).

Kendi çocuğuna yazdığı bu şiirinde aşkın cesur ve umut dolu yanını ortaya koymuştur. Şairin evladı doğduğunda yazdığı şiirde, büyüyünce kendi geleceğinin, cesur ellerinde umut ve aşkla çoşacağını söyler. Şairin *Yaralı Düş* kitabında *Günah* adlı şiirinde şu mısralarla okurlarına kendi iç dünyasından bir pencere açmaktadır:

*“Aman servi boylum
Güzelim duyunca baktım,
baktım da bir şeyler geçti içimden ..
kalbim sevdıyla dolup taşıdı
Günah mı sayılır
Günah da
Güneşten korkar, ışıktan utanır”* (Çavuş, 2006: 14).

“Yazdığın masalın kahramanı benim..

Benim dizdiğim öykünün

Kahramanı sen olursun..

Belki de hepsi de sensin

Her yerde tekrarlanırsın” (Çavuş, 2006: 72).

Sevgilinin güzelliklerinden biri olan servi boyla başlayan şiirde, eski zamanların aşk anlayışı yansıtılır; öyle ki, söz konusu dönemde bakmak bile günah sayılmaktadır. Aşk- günah ekseninde ilerleyen şiir, âşık olmayı günah sayar, korkak ve çekingendir. Sevgili, tüm yapıtlarda öykülerde, şiirlerde, şarkılarda başrodedir. Her yerde tekrar eden bir nakarattır.

Şair, *Ey Bu Sözlerin Pınarı* kitabında yer alan *Yeşil Başlı Kadın* şiirinde doğa tasvirleri yaparak sevgilisini yeşil bir ağaca benzetmiştir. Sevgili, ırmaklarla ve rüzgârlarla hemhal olmuş, aynı dili paylaşmıştır:

“Yeşil ırmakların bir türküsü var, akarken sor onu rüzgarla dertleşen ağaçtan. Ağaç takip eder kumrunun acılarını, hazanlarını, sitemlerini. Sen de yeşil bir ağaçsın, sana da belki söyledi göçmen kuşlar, neler aradıklarını” (Çavuş, 1990: 87).

“Güzelim benim, senin içindir taşıdığım umutlar gökyüzü gibi, sonsuz gökyüzü gibi mavimtirak, güzelim benim dolunay ışığında, ben de zamanın alanında bir dostu bekler gibi elimde bir demet ak karanfil, onlar ise tatlı düşlerimin demeti” (Çavuş, 1990: 118).

“Bir gülü ben bilirim, sessiz saçar kokusunu ve saçar hep neşe, söylenen canlı türküsü gene de sessiz resimlerdeki kişiler gibi durmadan el sallar sana yıkmadan usanmadan” (Çavuş, 1990: 131).

Şair, umudu sevgilisinin içinden besler. Onu gökyüzüyle ilişkilendiren şair, ay ışığında sevdiğini bekler. Sevgili, onun hayallerinin en güzel parçasıdır.

“Dünyayı seversem

Dünya sevgime ortak olur...

Yavaş yavaş

Hep yıldızlar

Sırtıma toplanır” (Çavuş, 1976: 34).

Sevginin dönüştürücü ve hayat verici gücünü merkezi bir tema olarak işleyen şiir, şairin iç dünyasında sevginin yarattığı etkili göstermektedir. Şiir, sevgilinin varlığını bir mucize gibi deneyimlemekte ve bu deneyimin getirdiği mutluluğu coşkuyla anlatmaktadır.

“Dudaklarım arasında

Ah ne mutlu bana:

Sevgin

Yağmur gibi
Düşün de kuru ruhum tarlasına ...
Yeşeriyor ruhum
Ah ne mutlu bana” (Çavuş, 1983: 33).

Şiirde, sevgilinin sevgisinin çoğu şeyi güzelleştirdiği, iyileştirdiği görülmektedir. Ruh yeşillenir, çoğalır ve büyür.

2.1.3. Dostluk

Şairlerin dostlukları ortaya pek çok metin çıkmasına sebep olmaktadır. Şair ve yazarların birbirlerine şiir, yazı, kitap adaması da edebî incelikler olarak kayda geçmektedir. Remzi Çavuş’un yakın ilişkilerine dair hisleri dostluk temalı şiirlerinde gözlemlenebilmektedir. *Yaralı Düş*’te, *Seni Anarken* başlıklı şiirinde olduğu gibi isim vermeden “bir dosta” gibi ifadelerle dostuna ithaf ettiği şiirleri mevcuttur:

“-(...)
gel desem, gelir misin!
Kış karanlıkları kulların açmış şehrimin üstüne
zaman ,
bir bulut ağlatmadı başımıza ..
gel desem gelir misin ..
açık duran kapım bekler seni
Yorgun kalbim Özler seni ne çabuk yollandık
 (...) *Bize mi bıraktın tüm dertleri*
dertsiz yollandın ..” (Çavuş, 2006: 18-19)

Tematik incelemede kullanılan şiir kesitlerinde mısraların uzunluklarının değişken olduğu, şairin duygusal tonlamasına ve ritme göre şekillendiği saptanmaktadır. Bu tip şiirlerde bir iç konuşma havası hakimdir. Şiirdeki duygusal derinlik özellikle *gel desem gelir misin* sözlerinin tekrarı ile öne çıkmaktadır. Şiir öznesi burada dostuna tekrarlarla seslenirken umutsuzluğunu ve bekleyişini yinelemektedir. Kış karanlığı, deniz ve dalga, açık duran kapı imgeleri ve mecazları dosttan yoksun oluşun ve dostluğun betimlendiği önemli noktalaradır:

“*İlham Abid adlı bir dostun arkasından ..*
Yürüdüm
O kabristan yolunda ..
Sürükledim

*Gölgemi peşimde .
 Her yanda ölüm konuşuyordu
 Sessiz de olsa..
 Her adımda bir hatıra
 Beni coşturuyordu..
 Seni arıyordum ey dost
 Ey bu şehir ağladı
 (Murtaza Ali) seni bağrına basınca ..” (Çavuş, 2006: 45)*

Şiir öznesi, dostuyla birlikte olan anılarını yad ederek ayrılığın ani ve hazırlıksız olduğuna dikkat çekmektedir. Bu ve benzeri şiirlerde dostun ardında dertleri tek bir kişiye yükleyerek gidişinden doğan hayal kırıklığı ve üzüntü derinden hissedilmektedir:

*“Neyse
 Özlediğin aşk
 Yüreğini doldurmadı
 Biz iyi dost
 yolların Yolcuları
 Zamanlardan kalıt kalan
 Bahar
 Yeşillik
 Çiçek
 Güzelliğinden payımızı almadık
 Biliyorum hamamcıoğlu hamza” (Çavuş, 2006: 19)*

Aşağıdaki dizelerde şair, dostluğun kıymetini ve zamanla kaybettiklerini anlatırken "Özelini... Güzeline... Sevgili dostların" gibi içten ifadelerle dostlukların ne denli değerli hatıralarla dolu olduğunu vurgulamaktadır. Şairin dostluk temalı şiirlerinde “dostu yitirme hissi”, sadece bir eksiklik değil, bir boşluk ve parçalanmışlık halidir.

*“Özelini ..
 Güzeline..
 Sevgili dostların ;
 Biri düştü,
 Bilmedin ne aşkına ..
 Biri göç edip gitti ,
 Adını bile
 Duymadığın bir şehre..*

Biri de öldü

Ah ne yazık ..!” (Çavuş, 1990: 13)

“Sen mi seçtin bu başlığı !?

Ölümü sevmedin

Öldün topal ..

Dostlar öksüz kaldı

Kurşun kalem

Bir sıra sabah kuşları

Bir de gurup sarısı ..” (Çavuş, 2006: 23)

Aşağıdaki şiir kesitinde zamanın geçişine duyarsızlığa işaret edilmekte, şiir öznesinin özündeki yalnızlık ifade edilmektedir. Remzi Çavuş, dostlarının kaybını sıklıkla işlemiştir. Bu yönüyle Yunus Emre’nin şiirlerinde âşıklara selam etmesine benzemektedir:

“Bir horyata :

Kime söylersen

Zaman sağır ,

Günler duymaz oldu sözlerin ..

Ey rüyalar yoldaşı

Ey kabuslar efendisi

Ey yorgun dost” (Çavuş, 2006: 25)

“Evinizin iki kapusu vardı

Biri gurbete

Umut yüklü

dost beklemeye açılırdı ..

Söyledin :” (Çavuş, 2006: 27)

Yukarıdakiler gibi dostundan ayrı kalmış veya kendisine umut getirecek bir dostunu bekleyen öznenin bulunduğu pek çok şiir bulunmaktadır. Remzi Çavuş’un kimi zaman bir fedaiye, kimi zaman bir hoyrata kimi zaman da bir dostuma diyerek gizli bir dostu yazılmış şiirleri vardır.

2.1.4. Aile

Remzi Çavuş, 1976 yılında çıkan *Ey Yüzü Dönmez Şehrim* kitabında *Yoksulluk Defterinden Hatıra* şiirinde her çocuk gibi küçüklüğünde gördüğü bir oyuncakçı ister. Çocukken

ağlayarak tutturana şair, istediği oyuncaya sahip olmak ister. O zamanın imkanları kısıtlı olduğu için yoksullukla karşı karşıya kalırlar. Şiir öznesinin annesi oyuncayı alamadığı için babasını beklemesini söyler:

*“Bir oyuncak gördüm
O zaman
Hızla anneme koştum
Bağırdım
Ağladım çocukçasına
Söyledi annem:
Bekle yavrum
Akşam baban
Bekle sana getirir
Nasırlı ellerinin arasında
Kaybettim annemin sözlerini....
O zaman yoksulluk
Kaybımızı döker açardı
Gözyaşlarımız
Sağar içerdi”* (Çavuş, 1976: 42- 43).

Görüldüğü üzere bu şiir kafiye düzeni gözetilmeden, bilinç akışına yakın bir üslupla ifade edilmiştir. Geleneksel ölçü ve kafiye düzeninin kullanılmaması hoyrat türünün özelliğidir. "Kaybettim annemin sözlerini..." gibi ifadeler, anlık bir kayıptan daha derin ve manevi bir kayba işaret etmektedir. Şiir öznesinin burada hoyrat türünde sıklıkla olduğu gibi kelime tekrarları yaparak kayıp duygusunu pekiştiren tekrarlar ve vurgu içeren ifadeler kullanması onun geleneğe verdiği önemi göstermektedir:

*“Sıktı ruhunda
Bir kıtlığı koparttı anne renkli güllerin hazanlarla”* (Çavuş, 1976: 63).

Bu şiirlerde de görüldüğü gibi anne ve yoksulluk, dönemin zorlu şartlarıyla şiire yansıtılmıştır. Anne, yoksullukla mücadele halindedir. Anne, yoktan var etmeye çalışan yapıdadır. Böylelikle bir kıtlığı bitirecek güçtedir ancak kendinden eksilir:

*“Yıgılıyorum bir çınar ağacının başına ..
Hazanların dağıtmadığı bir yuvanı
Anne gibi kucaklayıp sararım
Acep ağaç duymaz mı inlememi”* (Çavuş, 1983: 8).

Şair, yukarıda yer alan *Ey Yurdum* şiirinde annenin şefkatli yanına değinir. Doğayla annenin sevgisini bir tutarak o huzura erişmeyi diler. *İşte Şehrim* şiirinde ise şehrin o zamanki portresinde savaşta olduğu için bir zamanlar sevinçli olduğunu belirtir:

*“Zalimlerin kanlı mızraklarından kanlarda akıyor hala
Annenin yüzünde çiçek çukurları duruyor hala...
Kötümser dostum
İşte şehrim
Bir zamanlar sevinçlendi”* (Çavuş, 1983: 53)

Şair, *Dedin* başlıklı şiirde annesinin bir zamanlar söylediği birçok şeyin yaşandığını, annesinin öngörülerinin doğruluğunu anlatırken özellikle de dünyanın bir yerinde yaşanan savaşın ve başka bir yerinde esen hazanın getirdiği acıyı ve yıkımı somutlaştırarak ifade etmekte. Meydana gelen trajik olaylarla annenin kehanetlerinin örtüşmesi ve annenin yüreğindeki ağırlığı şiirsel bir dille aktarır:

*“Dünyanın bir kurnasında
Bir savaş dedin oldu
Dağ basar ne yazık
Bir anne yüreğine ...
Dünyanın bir ülkesinde
Bir hazan dedin esti
Saliverdi bir ağaç”* (Çavuş, 1983: 58).

*“Ve bir varlık işledi
Gevşek damarlarımıza
Kimseler baş silinmesin
ve annesine olmasın
nankör”* (Çavuş, 1990: 7).

Adsız Parçalar başlıklı şiir annenin çocuğa yeni sözcükler öğretmesi, ana dilini öğretmesi, aslında hayatı öğretmesini ele alarak aile temasını yansıtmaktadır:

*“Seni bilmem,
Niçin annem kadar sevmedim
Yeni sözler mi öğrettin bana?
Sensiz gönül
taş kesilir..
Sensiz hayatın*

Kaç yanı

Eksik kalır” (Çavuş, 1990: 18).

Şehrim Mektuplar başlıklı şiirin çeşitli kısımlarında anne şefkati ve anneye yapılan benzetmeler görülmektedir. Şiirin öznesi "Kanat açıp uçmak" istemesi hem özgürlük arzusunu hem de ait olduğu yere varmak isteğini ifade etmektedir. Bu, hoyrat türünün temel özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır:

*“Şehrim benim
inan o dapdaracık sokaklarına
yosunlu taşlarına
nemli toprağına
kemerli tavanlarına
seni anmaktayım
dünyanın en süslü şehrinde bile
ve sana kanat açıp uçmak istedim
Umutlarla yüklü uzan gezer dolaşır
bir de döner düşer
annesini kucağına” (Çavuş, 1990: 55).*

Anne imgesi şairin hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Annesine benzediği halde onun kadar sevebildiği bir şehir, bazen annesine benzeterek sevebildiği şehir olmakta bazen çocukluk anılarıyla çevresini değerlendirmektedir:

*“Bilmem niçin
unutulur zamanlar
en içli şarkılar
tek bir şarkı
yürekte basılmış kazılmış kalır
annemin okuduğu
makamında ninni” (Çavuş, 1990: 105).*

Yukarıdaki şiirde, anne sesi ve şefkatinin, hafızanın ve duygusal bağın temeli olduğu en içli şarkıların bile zamanla unutulduğu ama annenin söylediği ninnilerin asla unutulmağı vurgulanmaktadır. Anne, zamanın akışına rağmen asla unutulmaz çünlü koşulsuz sevgi ve güvenin sembolüdür.

*“Annem vardı yanardı..
Yanıp da
kutsal kokardı” (Çavuş, 2006: 8).*

Anne imgesi, kendini ailesine adanmış, cefa çeken ve bu haliyle çevresine kutsal his yayan bir figür olarak tasvir edilmiştir. Şiirde, annenin çektiği acı yüceltilmekte ve onun varlığının manevi bir saflıkla ilişkilendirilmektedir.

*“Sevdim bir nazlıyı,
Anneme benzer diye,
Yurdumun kokusu,
Şehrimin güzeli diye:
Yıllar yılları sürgüledi,
Nazlı annem olmadı
Annemin şefkatin andırmadı
Sevdim yurdumu,
Yandım yandırıdım günlerimi”* (Çavuş, 2006: 60).

Anne şefkati ve sevgisi benzersizdir. Bu sevginin yeri doldurulamaz. Şair, yurdunu sevse de, annesinin eksikliğiyle "yandığını ve yandırıldığını" ifade ederek, annenin yokluğunun derin bir üzüntü ve hüsrana kaynağı olduğunu göstermektedir.

*“Nereden akıyor bu şefkat
Bir ılık gibi yüreğe
Annem ise,
Çoktan ölmüştü
Nereden doğuyor bu aşk
Yorgun yürek kapısından
Sunam çoktan açmıştı”* (Çavuş, 2006: 61).

Çavuş, şiirlerinde annenin kendi toplumundaki rolünü yukarıdaki dizelerle ifade etmektedir. Anne kutsal bir muma benzemektedir. Bu durumda elbette yaşanan yoksulluğun da payı büyüktür. Ne kadar zorlu yıllar geçmiş olursa olsun anne imgesi her şiirde olumlu anlamlar taşıyarak aktarılmıştır.

2.1.5. Doğa ve Zaman

Doğa ve Zaman teması, şairin insan ile doğa arasındaki ilişkiyi örneklendirdiği ifadelerle şekillenmektedir. Bu tema diğer duygusal-bireysel ve toplumsal-millî temalara nazaran daha az sıklıkta işlenmiştir. Zaman, bu şiirlerde kaçınılmaz bir dönüşümün sembolü olarak görülmekte, doğa ise insanın iç dünyasının yansıması olarak görev görmektedir:

*“Çiçeksiz bir toprakta büyüdüñ kurumuş bir ağacın
altında geçti ilk çocukluk anıların delikanlılık*

*zamanında aşk bulutlarını dört gözle bekledin ve
bekledin ömür ipi yıllar yılını sürükledi gömüştü
teller saçlarına takıldı..” (Çavuş, 1990: 103-103)*

Örneğin yukarıdaki dizeler, doğadan motiflerle insan hayatının evrelerini anlatmaktadır. Şiir, yaşam döngüsüne, zamanın geçişine ve bu süreçteki duygusal tecrübelerle odaklanmaktadır. İlk mısradaki çiçeksiz toprak ifadesi şairin hep dile getirdiği, çocukluğunda yaşadığı yoksulluk ve yoksunluklara bir göndermedir. Çocukluk anıları kurumuş bir ağacın altında geçen anlatıcı belki de korunaklı (öteki şiirlerde de bahsedilmiş olan annesi tarafından korunan) ama duygusal olarak yoksun bir yetiştirme dönemini ifade etmektedir:

*“Gümüşlü şafağın sökerken
Altın renkli
Bir güneşe sarıldım .
Yükseldim
kendimi bundem
Kendimden
Daha uzun
Uzun bir gölgemi buldum...” (Çavuş, 1976: 14)*

*“Doğumumdan ta şu güne
Şu günümünden ta ölüme...
Hayat da artık salıncak gibi sallanır:
Bir gelecekte.... Bir gidecekte
Bir gelecekte.... Bir gidecekte” (Çavuş, 1976: 14)*

Burada insan ömrü ve hayat yolculuğu bir salıncığın sallanmasına benzetilmektedir. Şiirin öznesinin geleceğe dair umudu ve geçmişe duyduğu özlem arasında gidip gelmeleri salıncığın bir ileriye bir geriye hareket etmesiyle sembolize edilmiştir. “Doğumumdan ta şu güne” ifadesi hem kronolojik bir bakış açısını hem de kişisel bir hesaplaşmayı ima etmektedir.

*“Yeşil başaklar
sanki hoş geldiniz diyor,
asmanda param parça bulutlarla Sanki bizi
O Bahar güneşinden Koruyordu
Nemli topraklı yollarda” (Çavuş, 1983: 19)*

Doğa, doğanın değişen döngüleriyle birlikte insan hayatının arasında bağlar kuran Remzi Çavuş, mevsimler, güneşin hareketleri, renkler ve doğa olaylarına bakarak insanların

yaşantısına paralellikler ortaya koymaktadır. Özellikle *Yaralı Düş* başlıklı eserde bu temalar diğer kitaplardan daha fazla kullanılmıştır:

“Güneş yüzünü göstermekteydi..

Dağlar Taşlar

ışınları bürünüyordu..” (Çavuş, 2006: 5)

“beni özler..

Işınlarıyla koşuyorum...

Bir ak kelebek gibi” (Çavuş, 1976: 27)

“Bağlarımızda

Biten

Sarı

beyaz nergislerle,

Her savaşçı mağferini

Süslemek gerekir..” (Çavuş, 1990: 33)

Bu dizelerde görülüyor ki Remzi Çavuş doğa ve insan hayatı arasında analogi yaparak kendi duygularının yoğunluğunu okurlara daha iyi aktarmaktadır. Tanık olduğu trajedileri çiçeklerle süslemekte, sevinçli anılarını yeşilliklerle donatmaktadır şiirlerinde:

“Ruhta doğar;

Bir mini tohum gibi,

İnce ve derin bir ağrı..” (Çavuş, 1990: 39)

Remzi Çavuş, doğa ve zaman teması ile hayatın geçiciliği ve kırılganlığının yanı sıra ertelenemez, kudretli bir devinimi üzerine düşünmüştür. Şiirlerindeki mecazlar yaşamın zorlu ve bekleyiş dolu bir süreç olduğunu başarılı bir şekilde aktarmaktadır. Şair insan hâllerini sürekli doğaya dair imgelerle açıklamaktadır. Örneğin aşağıdaki *Yapraklanırken İnsan* isimli şiirinde olduğu gibi, yedi satırlık bu kısa şiirin her bir satırında bir benzetme bulunmaktadır:

“Kömür renkli gözlerinin bulutundan saplanıyor

yüreğime ışıktan bir bıçak minicik varlığın sanki

süzülüyor içime ırmak ırmak dönüyor rengim ıslak

toprak rengine yeşeriyor damarlarım sevinçler

Rüzgarında

Tiril tiril titreşiyor bayraklarım ak kemiklerim

elinde görünüyor lale yüreğim” (Çavuş, 1990: 125)

Kömür rengi gözlerin bulutla bağdaştırılması derin bir karanlığa ve bir belirsizliğe işaret etmektedir. Aşk ya da tutku, bu şiirde acı veren ani ve keskin bir duygu olarak betimlenmek için ışıktan bir bıçak olarak resmedilmiştir. Minicik bir varlığın içine süzülmesi ve ırmak ırmak dönüyor rengim ifadesi şiirde akışkan bir his yaratmaktadır. Doğa ve insanın aşk içinde bütünleşmesi okurlara kusursuz bir biçimde aktarılmakta, hissettirilmektedir:

“Işığa yalvarmadan

Karanlık ufuklara

Güneş olur

Işınların saçardı....

Yoksa bir gün olur

Sapsarı heykelinde

Sararmış bir mum gibi

Kendini yalnız yakar

Kendini yalnız yakardı... ” (Çavuş, 1976: 4)

Yukarıdaki şiir özellikle hoyrat türünde sıklıkla kullanılan karanlık ve aydınlık mücadelesine güzel bir örnek olmakla birlikte doğa ve ışık temasının kullanılmasıyla insani bir özlem duygusunu ifade etmektedir.

Hoyrat şiirleri, yalın bir dil kullanmalarına rağmen derin duyguları okura aktarabilmeyi; doğa olaylarına ve varlıklara yapılan benzetmeler ile kullanılan mecazlar sayesinde başarır. Hoyrat şiirlerinde doğa ve zamanın geçiciliği arka plan olarak melankoli ve hüznle iç içe geçmiş bir biçimde kullanılmaktadır. Doğa imgeleri geçmiş anıların hatırlanmasında, trajedileri somutlaştırmada önemli birer rol oynamaktadır.

2.1.6. Yorgunluk

Remzi Çavuş’un şiirlerinde, kendisi ve dostları “yorgun” olarak betimlenmiştir. Bu yorgunluk özellikle *Yaralı Düş* eserinde göze çarpmaktadır. *Hey Cümbüt baci*, *Sorular Yolcusu*, *Seni Anarken*, *Topal Şairi Kim Öldürdü*, *Serçeler Yurdu*, *Ortaklaşa*, *Şehit*, *Ben Kendimi Sevmeye Geç kaldım*, *Kader*, *Sevginin Ağlayışı*, *Yeşil Düşler* gibi şiirlerde şair en çok kendisinin, sonra şair dostlarının ve vatanının yorgunluğundan bahsetmiştir. Remzi Çavuş’un yorgunluk temasına en az yer verdiği kitap, 1976’da yayımlanan *Ey Yüzü Dönmez Şehrim*’dir.

“Uzak

benden uzaklaşıyor

Kemiklerde yorgunluk..

Karvanlara

Ayaklarım koşarken

Sözler beni

Gözler beni

Sarıyor... ” (Çavuş, 1976: 6)

Şairin hayatında aldığı yol, sürdüğü ömrün izleri şiirlerinde de açıkça gözlemlenmektedir. İlk şiirlerinde sadece şehri yorgun olarak nitelemekle yetken, son kitabı olan *Yaralı Düş*’te artık hayatta bildiği çoğu olguyu “yorgun” olarak betimlemektedir. Aşağıdaki birkaç örnekte şiir öznesi “yaşlılık yaşı”ndadır:

“Haydi

Sevgilim ... Şehrim ... Yurdum

Yorgun yüreğinden

Ahlarını..

Silinmeyen siyah bir hal gibi

Kazılması artık gerek oldu.. ” (Çavuş, 1976: 58)

Yorgunluk ifadesi zamanla yaşlılık ile yakın anlamlı olarak kullanılmaktadır. Yorgunluk ve geçen seneler şiirin öznesini çaresiz bırakmaktadır:

“Sen misin öykümün izinsiz konuğu!?”

Sen misin düşlerimin korkulu yanı!?”

Bazen bitmez tükenmez öfke olursun

Bazen bir umut esintisi

Yorgunluk yaşımda

Unutamadım kendimi ” (Çavuş, 2006: 33)

Şairin öykü olarak nitelendirdiği hayatının izinsiz konuğu düşlerin korkulu yanı yorgunluk olarak tasvir edilmiş ve kişileştirilmiştir. Bu dizeler, yorgunluğun sadece bedensel bir durum olmadığını, aynı zamanda ruhsal ve zihinsel bir yük olduğunu hissettirmektedir. Yorgunluk, akıp giden zamanla birlikte gelen bir birikimdir. Şiirde, şairin bu yorgunluk içinde bile kendini, yaşadıklarını ve belki de kaybettiği benliğini unutamamasının ağırlığı vurgulanmaktadır.

“Batışa giden güneşe dur demez ..

Zamanın ey yaşlı adam ,

Yüreğin gibi yorgun..

Sanki bir uçurum başında.. soğuk hava ” (Çavuş, 2006: 59)

Şiirde bahsedilen yaşlı adam, adamın uçurumun başında olması, fiziksel yıpranmanın ötesinde, ruhsal bir çöküntüye işaret etmektedir. Yorgunluk imgesi, geçmişin yükünü, zamanın

acımasızlığını ve geleceğe dair umutsuzluğu barındırırken soğuk hava imgesi de çaresizlik hissini pekiştirmektedir.

*“Gece : elbette kaderinden
Razıdır..
Yorgun insan oğlu :
Hayat savaşında yollanırken :
Yenilip ,
Zafersiz dönerken :
Biliyor savaşlar bitmeyecek ..”* (Çavuş, 2006: 64)

Aşağıdaki şiirde yorgunluk, bir yaşam savaşı metaforu ile açıklanmaya çalışılmaktadır. İnsan, bu savaşta yenilgiye uğramış, "zafersiz dönerken" bile savaşların bitmeyeceğini bilmenin yorgunluğuyla bitap düşmektedir. Yorgunluk, bireyin hayat karşısında verdiği mücadelelerin beyhudeliğini ve sürekli devam eden bir yıpranmayı ifade etmektedir.

*“Seninle yazardı,
En son mısralarına
Ortaklaşa..
Şu yorgun yurdun:
Bir dar boğazından
Yola çıktın..
Savaşlar adına boşuna savaştın..”* (Çavuş, 2006: 70)

Burada yaşamdan bıkkınlığın ve ölüme teslimiyetin bir dışa vurumu olan yorgunluk, hayatın kendisinden bıkmış, tükenmiş bir ruh halini ifade etmektedir.

*“Ben hayat yorgunu:
Ölüm de sürüklüyor,
Kalan günlerimi peşinde..”* (Çavuş, 2006: 74)

2.1.7. Korku

En temel insan duygusu olan korku, korkmak ve içine korku düşmek gibi olgular Remzi Çavuş'un şiirlerinde mevcuttur. Bu tema genel olarak, şiirin öznesinin zihnindeki zayıflık, kaygı, endişe ve tehditle yüzleşmesini ele almaktadır. Remzi Çavuş'un şiirlerinde korku, fiziki bir tehdide karşı değil, soyut bir tehlike ve durumdan kaynaklanmaktadır. Şiirlerinde varoluşsal sorgulamaları sıklıkla kullanan şair insanın zayıflığını bu tema ile hatırlatmaktadır:

*“Sonunda :
Korku derimi yakardı*

Hangi (dost)
Arardı beni..
Laf ile sevişmekse
Gönlüm doğru yar oldu
Ey fikrimde seyran eden
Uykumu saran rüya” (Çavuş, 1976: 29)

Yukarıdaki şiirde dostluk bağlarında yaşanan hayal kırıklıkları göze çarpmaktadır. Güvensizlik ve yalnız başına olmak şiirin öznesinin güncel durumu olarak yansıtılmıştır. Şiir öznesinin zihninde dolaşan düşünceler, belirsizlikler ve kaygılar, onun ruhunu sararak hareket kabiliyetini kısıtlamıştır. Bu içsel durumu pekiştirmek amacıyla şiirde rüya ve zihinsel aktiviteler daha ön planda kullanılmıştır:

“Sıcak
kederli gözleri
yüreğime
Bilirsiz
Gizli bir korku katar..” (Çavuş, 1976: 38)

“Sen de bir insansın
((Elindeki bomboş hayatınla.
ümitlerin arasındaki uzaklıklar
Seni durmadan parçalıyor ...))
Ne azaptır artık
Ki hiç çiftçi yok
Ne korkudur artık
Ki hiç sonu yok..
Eksiklerin” (Çavuş, 1976: 60)

Korku, önce küçük bir kaygı olarak başlamış ama ardından hızla büyüyerek şiir öznesinin tüm duygusal dünyasını etkisi altına almıştır. Şiirde “ne korkudur artık ki hiç sonu yok eksiklerin” denmesi bireyden topluma yayılan bir sürece de işaret etmektedir:

“Kırılancılar yuvasına .. Düşünmeyeceğim seni artık Adını
söylemek istemiyorum.... Seni düşünmek güç oldu
Adını söylemek yürekte bir korku ağacı dikeyor....
Kapıyorum gözlerimi Kolların arasına
Sokuyorum başımı ..

Önce bir karanlık sarıyor” (Çavuş, 1983: 31)

“İnandım kitabına

Sevdin , sevindin

Usandım, üfkələndim ..

Korktum

Ama yakmadım kitabını..

Sanki içinde Bir büyü

Bir ejderha ..” (Çavuş, 1983: 64)

Somut bir varlığı olmayan korkunun insan zihninde nasıl devasa bir etki yarattığı bu şiirlerde bir kez daha görülmektedir. Korku ve korkmak, insanoğlunun iç dünyasındaki en derin ve karmaşık duyguları açığa çıkaran temadır. Şair, bu temaları kullanarak okura insan ruhunun kırılganlığını ve korkunun kişiyi nasıl etkilediğini betimlemektedir:

“Açık bırak penceremi korkma artık şu kader

karanlıktan keder renkli kasırgadan sen onlardan

daha güçlü ..

Yetmez mi sana şu ölüm soğukluğu içinde dolaşan

karanlıklar kederi yetmez mi sana şu yarenlik arkası

gelmeyen boşluğa ..” (Çavuş 1990: 75)

Bazen de korkunun boş bir vesvese olduğu, hiçbir şeye yararının olmadığı yukarıdaki şiirde anlatıldığı gibi ifade edilmektedir. Okurlara bunun gibi umut vaat eden şiirler de mevcuttur.

2.1.8. Bekleyiş

Remzi Çavuş’un sıklıkla kullandığı bir diğer tema bekleyen olma durumudur. Beklemeyi sevmese de bunu hayatın doğal akışının bir parçası olarak kabul etmektedir. Hayatı olduğu gibi kabullenmiştir şairimiz. Beklemek bazen sancılı bazen umutlu olarak anlatılmaktadır:

“Ben de bir sultan huzuruna

koşuyorum...

Sıraları bekliyorum..

Bekliyorum

Bir sultan huzurunda

Sözlerimin

Okunmak zamanını

Bekliyorum” (Çavuş, 1976: 11)

Bu şiirde, şiirin öznesi kendisini Emeviler döneminde bir köle olan Nasıp Bin Rebah’a benzetmiştir. İlk parça şiirini Mısır Valisi Abdülaziz Bin Mervan’ın huzurunda okumakla kendini kulluğundan kurtaran Nasıp hayatı boyunca bütün çabasını ve şiirlerinden kazandığı maddi ödülleri öteki kulların azatlık yolunda sarf etmiştir. Bu bilgi şiirden hemen sonra verilmektedir. Bunun yanı sıra Nasıp Bin Rebah’ın VII. yüzyılın ortalarında dünyaya gelmiş ve methiyeleriyle tanınan bir Arap şairi olduğu bilinmektedir. “Samimiyeti, dürüstlüğü, iffeti, dindarlığı, cömertliği, güzel şiirleri ve kimseyi hicvetmemesi sebebiyle çöl halkı arasında sevilen bir kimse olmuştur...Şiirleri umumiyetle sosyal içerikli olan şair, toplumdaki ahlâkî çözümlerle yapılan yanlışlıklar karşısında duyduğu üzüntüleri dile getirmiştir” (Özbalıkçı, 2007: 268).

Aşağıda örnek gösterilmiş olan *Kavramsız İnsanoğlu* başlıklı şiirde, yalnızlık ve beklemek birlikte kullanılmıştır. Burada şiirin öznesi insanoğlunun çaresizliğinden bahsederken aslında kendisinin yalnızlığı, son yılları, çaresizliğinden ve yaptıklarının anlamsızlığından bahsetmektedir:

“Sarı bir sessizlik

beni de

odam gibi sarıyor

yüreğim.

Kanlı bir suçlu gibi

son

kaderini bekliyor..” (Çavuş, 1976: 18)

Anneme koştum kelimeleriyle başlayan şiirde avutan anne, avutulmaya çalışılan çocuk, yokluk ve babadan yoksunluk gözlemlenmektedir. Şair aile ile alakalı şiirlerde kutsal, çevresi için yanan bir anneden bahsederken baba ve kardeşten pek bahsetmemektedir:

“Anneme koştum

Bağırdım

Ağladım

Çocukçasına

Söyledi annem

Annecisine:

Bekle yavrum

Akşam baban

Bekle sana getirir..” (Çavuş, 1976: 42)

Aksu başlıklı şiir, bekleyişlerin ümitsizliğini tekrar dile getirmektedir. Derin çileler ile eş tutmaktadır. Bu şiirde derin bir çaresizlik hissedilmektedir. Bu çaresizlik, şairin “hepimiz” kelimesini kullanmasıyla ortak bir durum olarak betimlenmektedir. Bu durum şiirin yazıldığı senelerde yaşanan sosyo-ekonomik duruma da bir göndermedir. Çünkü 1960’ların sonunda BAAS rejimi ile Türkmenlerin sosyal durumları hakkında yasalar değiştirilmiş, bazı haklar yasalara yeni girmiştir. Irak’ta 17 Temmuz 1968’de BAAS Partisi’nin iktidar olması, başlangıçta Türk azınlık için kaygıya neden olmamıştır. Çünkü BAAS rejimi, önceki anayasayı yürürlükten kaldırarak geçici bir anayasa oluşturmuş ve buna göre yasa önünde hak ve yükümlülükler açısından tüm vatandaşların eşit olduğunu ve Iraklılar arasında hiçbir ayırım yapılmayacağını belirtmiştir. Bunun yanı sıra Irak topraklarının birliği içinde tüm etnik grupların ulusal hakları da tanınmıştır. Ancak BAAS Partisi, iktidarını pekiştirme sürecinde muhalif gruplara karşı acımasız tasfiye hareketlerine girişmiş, muhaliflerin bir kısmı sürgüne gönderilirken, diğerleri tutuklanarak cezaevine konulmuştur (Saatçi, 2007, 238-239). Şiirin yazım tarihi 1976’dır ve şair burada çocukluk yıllarından bahsetmektedir. Bu yıllar toplumsal olarak darboğazdan geçilen yıllara işaret etmektedir. Yalın ve güçlü bir imge olarak kuru tarla, siyah kum ifadelerinin kullanılması uzun bir süre zarfında meydana gelen trajik olayların, çekilen çilenin ve kabullenme döngüsünün sadece bireysel değil, ortak bir kader olduğuna vurgu yapmaktadır.

“Kuru tarlalarımız gibi

Siyah kumlar savurur

Ama hepimiz

O derin çileye dost sayılıyor

Sayılır

Hepimiz

O ümitsiz bekleyiş

Ortak oluyor

Olur” (Çavuş, 1976: 54)

Hey Cümbüt Bacı başlıklı şiir, şiirin öznesinin dilinden birine ithafen yazılmış olsa da sanki kendi hayatını anlatmaktadır. Yorgun bir kafa, kötülüklerle karşılaşmış bir çaresiz olmasına rağmen yüzüne sahte bir gülüş koyan Cümbüt Bacı’nın tek gerçeği geleceği beklemektir:

“dost umduğun rüzgarlar ;

Kötü esti geçti ..

Beklemek .. Beklemek tek bir gerçek

Yakanı salmaz oldu ..” (Çavuş, 2006: 6)

“Hamamcioğlu Hamza” isimli şiirde özne ve Hamza’nın hayatı bir paralellik gösterir ve bu iki insan da hayattan beklediğini alamaz. Özledikleri aşk yüreklerini doldurmaz:

“Aşk bulutlarını

dört gözle bekledin

ve bekledin

Ömür ipi uzandı

Gümüş teller

saçlarına takıldı” (Çavuş, 2006: 19)

Uzun şiirlerden biri olan *Ertelenen Mektuplar*, bekleye bekleye zamanın kendisini unuttuğu, kendisinin de zamanı unuttuğu bir öznen bahsetmektedir:

“Kaç dostun dönüşünü bekledim

Kaç dostun gidişine tanık oldu.” (Çavuş, 2006: 48)

Remzi Çavuş millî değerlerine ve ulusuna önem vermiş bir şairdir. Şiirlerinden birinde Yaşar Kemal’in Cumhuriyet Dönemi’nde kaleme aldığı, direnişin ve isyanın öyküsü olan *İnce Memed* adı eserinin karakterine şu dizelerle seslenmiştir:

“Nerdesin İnce Memed

Güneş yığitten yumak ister

Yarasını sarmak ister

Güller solmuş bağlarda

Baharla gülmek ister

Neredesin İnce Memed” (Çavuş, 1976: 10).

Şiirde günümüzde şairin özlem duyduğu İnce Memed karakteri, şiirin öznesi tarafından anılmakta ve aranmaktadır. Şiirde İnce Memed özlemle çağırılmakta çünkü şiirin yazıldığı bağlamda anlatıcının var olduğu mekân karanlık ve kasvetli bir şehir olarak tasvir edilmektedir, düşmanlara karşı seferberlik olma hissini uyandırmak için İnce Memed konu edilmiştir:

“Bekliyorum

Bir sultan huzurunda

Sözlerimin okunmak zamanını

Bekliyorum

Sözlerimle kendimin sevgilimin

Kaderle bağlarından kurtulmak zamanını.” (Çavuş, 1976:12).

Sevgili şiirleri okumalı, sevildiğini anlamalı ve bir gün şairin aşkına karşılık vermelidir. Bu minvalde okundukça kendine yazılan mukadderattan kurtulacaktır. İnsan, ne uğruna bekliorsa o durumun karşılık bulmasını da bekler. Umut içinde kurtulmayı bekleyen şiir öznesi belki mukadderata karşı gelebilecektir. Bundan sonraki “Gölge” adlı şiirde de şair yine beklemek üzerine örmüştür şiirini. Bu sefer de şairin beklediği şudur:

“Bekledim

Bekledim siyah bir geceyi

Kendimden uzun gölgemi buldum” (Çavuş, 1976: 12).

Şiirde siyah bir geceyi beklemek, kendini gizlemek, kaybolmak veya aksine kendini bulmakla ilişkilendirilebilir. Gölge metaforu, bastırılan, saklanan duyguların içinde kişinin kendini bulma isteğini karşılar. İnsanın bilmediği hislerinin, haberdar olmadığı veya gölgelediği düşüncelerinin yanında kendini arama çalışmasıdır. Şiirin öznesi kendi gölgesini bulmuştur:

“Aynalar ortamında

İkizdir yüreğimiz

İki kapısı var

Sen güle aşıksın

Ben henüz gelmeyen bahara

Seni hazan ağlatır

Beni tükenmeyen bekleyiş” (Çavuş, 1983: 49).

Aşk, bekleyişle ilişkilidir. Geçmişten günümüze çoğu aşklar, zor yollardan geçmiştir. Aşkın güzelliği de kolay elde edilmemesindedir. Bugüne kadar kök salmış aşkların vuslatı güç olmuştur. Şiirdeki gibi hiç bitmeyen bekleme hâli, şairde vuku bulmuştur. Sevgilisini beklemekten vazgeçmeyen şair, elbette hazanla yoğrulacaktır.

İnsanla bütünleşen değerler vardır. Bu parçalar bir araya geldiğinde hayat daha anlamlı, daha aydınlık olur. İnsandan sesini götürmek, kitaplarını götürmek ve kalemini kırmak nasıl da eksiltici bir duygudur. Buna rağmen umudunu yitirmeyerek içinde bir sevinci besler:

“Yine de inanın

Fikrimde bir inanç seslenir

Götürün benden hep giyişlerimi

Değişin derimi isterseniz

Yine de inanın

Damarımda insan kanı dolaşır” (Çavuş, 1976: 7).

“Her günde bir ümidi

Eklerim yüreğime

Esmesin

Ümitsizlik bayrağı” (Çavuş, 1976:45)

Yukarıdaki şiirler, Remzi Çavuş’un söz ettiği hoyratlara güzel birer örnek teşkil etmektedir. Hoyrat şiirinin önemli bir özelliği olan içsel ve varoluşsal sorgulama bu şiirlerde bulunmaktadır. “damarımda insan kanı dolaşır” ifadesi doğrudan bir doğa imgesi olmasa da insanın kendi doğasına ve temel insani duygulara işaret etmektedir. Hoyrat geleneğini yaşatan şairimizin eserleri duygusal yoğunluk, insan-doğa ilişkisi, melankoli ve toplumsal eleştiri gibi unsurlardan faydalanmaktadır. Özellikle doğa betimlemeleri ve geçmişe dair sorgulamalar şiirleri hoyrat türüne daha da yakınlaştırmaktadır.

Şairlerin dostlukları ortaya pek çok metin çıkmasına sebep olmaktadır. Şair ve yazarların birbirlerine şiir, yazı, kitap adaması da edebî incelikler olarak kayda geçmektedir. Remzi Çavuş’un yakın ilişkilerine dair hisleri dostluk temalı şiirlerinde gözlemlenebilmektedir. *Yaralı Düş*’te, *Seni Anarken* başlıklı şiirinde olduğu gibi isim vermeden “bir dosta” gibi ifadelerle dostuna ithaf ettiği şiirleri mevcuttur:

“-Bir dostun arkasından-

nereden başlayalım,

her nesnede sen varsın ,

sessizliğinde

dudaklarda

duran sussuzlukta..

Sen varsın

gel desem, gelir misin!

Kış karanlıkları kulların açmış şehrimin üstüne

zaman ,

bir bulut ağlatmadı başımıza ..

gel desem gelir misin ..

açık duran kapım bekler seni

Yorgun kalbim Özler seni ne çabuk yollandık

(...)

Bize mi bıraktın tüm dertleri

dertsiz yollandın ..” (Çavuş, 2006: 18-19)

Tematik incelemede kullanılan şiir kesitlerinde mısraların uzunluklarının değişken olduğu, şairin duygusal tonlamasına ve ritme göre şekillendiği saptanmaktadır. Bu tip şiirlerde bir iç konuşma havası hakimdir. Şiirdeki duygusal derinlik özellikle gel desem gelir misin sözlerinin tekrarı ile öne çıkmaktadır. Şiir öznesi burada dostuna tekrarlarla seslenirken umutsuzluğunu ve bekleyişini yinelemektedir. Kış karanlığı, deniz ve dalga, açık duran kapı imgeleri ve mecazları dosttan yoksun oluşun ve dostluğun betimlendiği önemli noktalardır:

“İlham Abid adlı bir dostun arkasından ..

Yürüdüm

O kabristan yolunda ..

Sürükledim

Gölgeyi peşimde .

Her yanda ölüm konuşuyordu

Sessiz de olsa..

Her adımda bir hatıra

Beni coşturuyordu..

Seni arıyordum ey dost

Ey bu şehir ağladı

(Murtaza Ali) seni bağrına basınca ..” (Çavuş, 2006: 45)

Şiir öznesi, dostuyla birlikte olan anılarını yad ederek ayrılığın ani ve hazırlıksız olduğuna dikkat çekmektedir. Bu ve benzeri şiirlerde dostun ardında dertleri tek bir kişiye yükleyerek gidişinden doğan hayal kırıklığı ve üzüntü derinden hissedilmektedir:

“Neyse

Özlediğin aşk

Yüreğini doldurmadı

Biz iyi dost

yolların Yolcuları

Zamanlardan kalıt kalan

Bahar

Yeşillik

Çiçek

Güzelliğinden payımızı almadık

Biliyorum hamamcioğlu hamza” (Çavuş, 2006: 19)

Buradaki bekleyiş, aslında gerçekleşmemiş bir geleceğe, dostlukla dolu geçirilmesi beklenen ama bir türlü paylaşılamayan güzel anlara duyulan bir özlem olarak karşımıza çıkmaktadır.

*“Özelini ..
Güzelini..
Sevgili dostların ;
Biri düştü,
Bilmedin ne aşkına ..
Biri göç edip gitti ,
Adını bile
Duymadığın bir şehre..
Biri de öldü
Ah ne yazık ..!”* (Çavuş, 1990: 13)

Bu dizelerdeki bekleyiş, kaybolan dostların ardından hissedilen bir boşluğa karşı çaresizliği ifade etmektedir. Şair, dostlarıyla güzel anlar paylaşmayı isterken, onların birer birer hayatından çıkışına tanık olmaktadır. Her bir kaybın, geride kalanların omuzlarına yığılan dertleri artırması, bekleyişin getirdiği hayal kırıklığının ne denli büyük olduğunu gösterirken artık beklenen bir dönüş yoktur, sadece yokluğun kabullenilişi vardır.

*“Sen mi seçtin bu başlığı !?
Ölümü sevmedin
Öldün topal ..
Dostlar öksüz kaldı
Kurşun kalem
Bir sıra sabah kuşları
Bir de gurup sarısı ..”* (Çavuş, 2006: 23)

Aşağıdaki şiir kesitinde zamanın geçişine duyarsızlığa işaret edilmekte, şiir öznesinin özündeki yalnızlık ifade edilmektedir. Remzi Çavuş, dostlarının kaybını sıklıkla işlemiştir. Bu yönüyle Yunus Emre'nin şiirlerinde âşıklara selam etmesine benzemektedir:

*“Bir horyata :
Kime söylersen
Zaman sağır ,
Günler duymaz oldu sözlerin ..
Ey rüyalar yoldaşı
Ey kabuslar efendisi*

Ey yorgun dost” (Çavuş, 2006: 25)

“Evinizin iki kapusu vardı

Biri gurbete

Umut yüklü

dost beklemeye açılırdı ..

Söyledin :” (Çavuş, 2006: 27)

Yukarıdakiler gibi dostundan ayrı kalmış veya kendisine umut getirecek bir dostunu bekleyen öznenin bulunduğu pek çok şiir bulunmaktadır. Remzi Çavuş’un kimi zaman bir fedaiye, kimi zaman bir hoyrata kimi zaman da bir dostuma diyerek gizli bir dosta yazılmış şiirleri vardır.

2.1.9. Gam ve Keder

Sürekli koşan, bir yere yetişmeye çalışan şiirin öznesi, koştuktan yorgun düşmüş bir vaziyettedir. Yorgunluk ve yaşlılık üzerine şiirleri daha önceki kısımlarda belirtilmiştir. Ne kadar uzak da olsa gitmek istediği yerde onu kucaklayan geçmişin tılsımlı değerleri vardır. Geçmişteki sokağını, kervanını, türkülerini, efsanelerini özler. Özlediği her durum karşısında şiirinde bahsettiği mekânlar dahi dertlidir:

“Bağlar dertli.

Yerler kanlı kanlı gözler açıyor

Irmaklar:

Kızıl kızıl döner..

Yoksa da

Uçsuz bucaksız

Ne bir ot

Ne de bir kervan izi görünür” (Çavuş, 1976: 12)

Genellikle neşe ve bereketi simgeleyen bağlar, üzüntü ve ıstıraplı bir imge olarak sunulmaktadır. Bu kişileştirme, şairin ya da gözlemcinin hissettiği kederin ne denli yoğun olduğunu, çevresine de yansıdığını göstermektedir. "Yerler kanlı kanlı gözler açıyor" dizesi, ürkütücü bir mecazdır. Toprağın adeta canlı bir varlık gibi "kanlı gözler" açması, yaşanan derin acının ve belki de geçmişteki trajik olayların toprağın ruhuna bile işlediğini, her yerin acıyla dolup taşıdığını ortaya koymaktadır.

“Kurşun gibi bir ağırlık

Bir de bir uykusuzluk

Dört çizgi çizer alnımda....

Dert nedir?

Bir su gibi renksiz

acı bir tat ezer ağzımda....

İçim kuyu gölge olur uzanır.” (Çavuş, 1976: 21).

Bu şiirde bahsi geçen olumsuz durumun dert unsurları olduğu söylenebilir. İnsan dertli olduğu zaman uykusuz olur, üzerine ağırlık çöker, dilinde acı bir tat kalır. Gittikçe derinleşen bir öfkenin acısı insanın içinde çığ gibi büyür. Şair, bu şiirinde dert imgesinin tasvirini yapmıştır.

“Bir güneş

arkasında asılı

Benim de bir yüreğim var Som dertlere açılır

Bir tas gibi yarılr” (Çavuş, 1976: 37).

Dert de diğer duygular gibi insanın bir parçasıdır. Yaşamla bir olma halidir:

“Kurşun gibi bir ağırlık

Bir de bir uykusuzluk

Dört çizgi çizer alnımda....

Dert nedir?

Bir su gibi renksiz

acı bir tat ezer ağzımda....

İçim kuyu gölge olur uzanır.” (Çavuş, 1976: 21).

Bu şiirde bahsi geçen olumsuz durumun dert unsurları olduğu söylenebilir. İnsan dertli olduğu zaman uykusuz olur, üzerine ağırlık çöker, dilinde acı bir tat kalır. Gittikçe derinleşen bir öfkenin acısı insanın içinde çığ gibi büyür.

Şair, *Dert Renkli Günler* şiirinde bitmek bilmeyen bir sarhoşluğun eşliğinde, uzun ve acı dolu yıllar boyunca dertlerin toplandığını anlatmaktadır. Şiirde dertler bir demet güle ve bir avuç ömre benzetilirken sorunların acı verici doğasına rağmen, tıpkı değerli ama dikenli güller gibi ya da bir insanın kısıtlı ömrünün vazgeçilmez bir parçası gibi, dikkatle biriktirildiğini ve kişinin varoluşunun dokusuna işlendiğini ima edilmektedir. Bu imgeler aracılığıyla, yüklerin geçici olmadığı, aksine hayatın ve sınırlı zamanın ta kendisiyle harmanlandığı gösterilir:

“Bitmez bir sarhoşluğu da ...

Gide .. gide ..

Uzun acı yıllar boyunca Topladık dertlerini

Bir demet gül gibi

Bir avuç ömrün gibi” (Çavuş, 1976: 64).

*“Niye yerden
Kalkıyor göğsüme doğru Bir avcının kurşunu ?
Bir ateşli ah Yüreğimi deliyor
Ortasında yüreğim yaralı bir kuş gibi üşer
kanat çalar
Kopanır
bir hasret damarlarımdan
deli bir öfke (...)” (Çavuş, 1976: 23).*

"Niye yerden Kalkıyor göğsüme doğru Bir avcının kurşunu?" dizesiyle başlayan şiirinde içsel bir yaralanma ve kaçınılmaz bir acı dile getiriliyor. "Yüreğim yaralı bir kuş gibi üşer, kanat çalar" ifadesi, bu acının çaresizliğini ve ruhun çarpınışlarını bir metaforla sunmaktadır. Şiirdeki "hasret", "deli bir öfke" ve "keder alkımı" gibi imgeler, şairin yoğun duygusal girdabını ve derin toplumsal hayal kırıklıklarını yansıtır. Bu dizeler, sadece bireysel bir acıyı değil, aynı zamanda kolektif bir dramın da habercisi gibidir.

*“ Sen de bir insansın
Elindeki bomboş hayatınla.
ümitlerin arasındaki uzaklıklar
Seni durmadan parçalıyor ...
Ne azaptır artık
Ki hiç çiftçi yok
(...)” (Çavuş, 1976: 69).*

Bireyin varoluşsal yalnızlığını ve çaresizliğini "Sen de bir insansın / Elindeki bomboş hayatınla" dizeleriyle gözler önüne serer. Şair, "ümitlerin arasındaki uzaklıklar / Seni durmadan parçalıyor" diyerek umut ve gerçeklik arasındaki uçurumu vurgular. Özellikle "Ne azaptır artık / Ki hiç çiftçi yok" ve "Ne korkudur artık / Ki hiç sonu yok Eksiklerin" ifadeleri, toplumsal bir boşluğu ve geleceksizliği dile getirir. Bu dizeler, sadece bireyin değil, toplumun da ekonomik ve manevi anlamda içinde bulunduğu çıkmazı çarpıcı bir şekilde ifade eder.

*“Paylaş ne olur benimle şu bitmeyen dertleri..
Bir dem olsun çilelerden başım azad olmaya geldim..
Salıver hatıra rüzgarların..
Gözlerimde,
Toplanan bulutları.*

Ben de yağıdırmaya geldim” (Çavuş, 1990: 43).

Derin bir yorgunluk ve paylaşma arzusunu dile getiren bu şiirdeki "Bir dem olsun çilelerden başım azad olmaya geldim" ifadesi, ruhsal bir kurtuluş arayışını simgelerken, "Salıver hatıra rüzgarların... Ben de yağıdırmaya geldim" dizeleriyle şair, biriken hüznelerini ve geçmişin ağırlığını dışa vurma isteğini güçlü imgelerle aktarır. Bu, sadece bireysel bir rahatlama isteği değil, aynı zamanda toplumsal bir çağrı olarak görülmektedir.

“Yazıklar olsun dedim .. Gide - gide

Kendimi parça parça kaybettim..

Gençliğimi , düşlerim, Ertelenen umutlar Can evinden

Birer birer boşaldılar” (Çavuş, 2006: 49)

Bireysel erozyonu ve kimlik kaybını vurgulayan bu şiirde yitirilen değerler ve tükenen idealler anlatılmaktadır. Şairin geçmişe dönük hayal kırıklıklarını ve zamanın etkisini dile getirmektedir.

“Keder beni yurt tuttu, Ben de onun gölgesi.. Ev..

Darcık sokaklar, Bir eski çayhane,

Kalıntı günlerimi tüketti..

Zamanı unuttum

Zamanda beni unutmuştu..

Gök kapanın o bir ucunda,

Karanlık kapısı Duruyordu” (Çavuş, 2006: 50)

Şairin kader ve kederle kurduğu ilişkinin derinliğini ve kabullenişini çok güçlü bir şekilde ifade eden bu şiir, kaçınılmaz olanla bütünleşme, onunla var olma durumunu vurgulamaktadır. "Zamanı unuttum, zamanda beni unutmuştu.." dizeleri, zamansızlığın ve unutulmuşluğun getirdiği derin yalnızlığı vurgularken, "Gök kapanın o bir ucunda, Karanlık kapısı Duruyordu" imgeleri, çaresizliğin ve belirsizliğin kapılarını aralar.

“Bırak düşün sevgimiz

Sevginin yüreğine

Salıver sevgimizi

Dalga dalga bulutlara

Keder çakmadan şimşeklerini

Tepemize

Bırak yağsın sevgimiz” (Çavuş, 1983: 15).

Kederden uzak aşk, olmaz elbette. Burada şiirin öznesi, sevgilisine seslenmektedir: Sevgide özgürlük, rahat olma halinden bahseder. Bir sevdanın kalbine düşmek, onunla var

olarak gökyüzüne yayılmak ve en nihayetinde bir yağmur olarak tekrar sevginin yüreğine düşmesi istenir. Aşk her yeredir, sevdiğinin yanında olmak ister.

2.1.10. Ölüm

Remzi Çavuş'un şiirlerinde ölüm, şiir öznesinin kaçmak istediği bir yerdir. "Ölüm durağı"na ulaştığında tüm acılardan kurtulacağını düşünmektedir. Böylelikle ölüm, kendisiyle beraber götürdüğü bir yaren, yol arkadaşı olarak görülmektedir.

İnsanın sevda karşısında ödediği bedeller vardır. Bu şiirin ana maddesi de sevdadır. Kendinden uzaklaşır şiir öznesi, en acımasız mahkemede yargılanır:

"Kaçarsak

Ateşli bir vicdan mahkemesinden sanki kurtulmak için....

Kim ola uzak düşe kendinden sürgün ola

Kendi içinden

Ne sevdadır meğer bir can gibi sende yaşar

Ne şeytandır meğer dost gibi içinde uyur

Usanmadan"

Şiirin ilerleyen kısımlarında kendinden kaçmak zorunda kalan şiir öznesi, sevdiğinin içinde iki şekilde barınmaktadır: siyah ve beyaz gibi. Beyaz, bir sevdayı besleyecek ölçüde aydınlık; siyah ise bir kötülüğü büyütecek denli karanlık olarak temsil edilir. Bu yönüyle söz konusu unsur, hem iyiliği hem de kötülüğü barındıran çift yönlü bir anlam taşır. Dostça bir görünüm sergilese de özünde gizil bir tehdit barındırır. Aydınlık ile karanlık arasındaki bu ikili mücadele, hoyrat türü şiirlerde sıkça başvurulan mecazlardan biridir. Bilindik, yalın kelimeler ile yoğun duygular ifade edilmektedir.

"Ey bizim için binen ölüm tahtına..

Gel sen de bir ölüm seç kendine!

Ölümünde çocuklar armağan et.

Çocuklar korkusuz uyusun..

Gel sende bir ölüm seç kendine,

Ölümünü sevdiğin şehre ada.

Şehrin üstünü siyah hüznün sarmasın..

Umutlar geleceğe vurulmasın.

Ölümünle gurur duysun Bizim oğlan..

Türkmen olduğuna" (Çavuş, 2006: 55).

Şair, ilk dizelerde ölüme meydan okuyarak onun kişisel bir tercih olabileceğini belirtmektedir. Özellikle çocuklarla alakalı söyledikleri, hayatın bir amaç uğruna feda edilebileceğini ve bu fedakarlığın gelecek nesiller için bir güvence olabileceğini göstermektedir.

*“Geçerse hayat böyle
bir çile ya bir hiçlik
ölüme hep ömürler yol olur gider”* (Çavuş, 1976: 20)

Hayat, akışını her zaman aynı yönde sürdürmez. Bazen kederle ve zorluklarla bazen mutlulukla sürdürür. İlmeğin zincirleri halka halka ölüme doğru uzanır. Zamanın geçişi ve hayatın akışı özellikle hoyratlarda önemli bir tema olarak işlenmektedir. Bireyin içinde biriktirdiği duygu ve düşünceler, zamanın ilerlemesi ve geride kaybolması hoyratlarda kullanılan temalarla uyumludur.

*“Duygu gibi
düşersem
bir sevdanın başına..
Rüzgar beni sarar
Gözlerin bebeğinde ölmez bir görüş gibi yazılırım”* (Çavuş, 1976:15)

Şairin kullandığı imgelerin çoğu, şiirde tamamlayıcı unsur olarak oldukça özgün ve uygun kullanılmıştır. Örneğin yukarıdaki dizelerde yer alan “ölmez bir gülüş” şiir öznesinin gözlerine yazılan bir şeydir. Bu niteleme, gülüşün sonsuz olduğunu gösterir. Şiir öznesinin aşına sevda ağı düşer ve bu ağ sonsuz gülüşleri doğurur.

*“Sabahın ilk saatinde ..
Sevgi kuşu öter
Rüzgarın tellerinde .. Güneş sarılırken, Son saatini,
Geceye bırakırken, Bir ağıt duyulur Gecenin evinden ..
Bir gün daha öldü”* (Çavuş, 2006: 47).

*“Yürümelisin erik yollarında
Ömür tükenir yollar tükenmez tükenmezdi ölümün
kapısı düğmelisin cevasevgip bekleme”* (Çavuş, 2006: 40).

*“Derler :
Sert olma kırılırsın .. Yumuşak olma yenilirsin .. keskin olma
kendi kapın yandırırın*

*öyle olma ölürsün
böyle olma bilmem ne olursun ..
Çaresiz insanoğlu ,
gel seç kendine uygun bir ölüm” (Çavuş, 2006: 17).*

Aşağıdaki dizelerde de görüldüğü üzere ölüm bir hayal, bir dost olur; çünkü ölüm acı vermemektedir. Hayat ise yaşlılığı getirmekte, yormakta ve acı vermektedir:

*“Kaçarsak
Bir ölüm hülyasına Ölüm artık
Doğru bir dost olur”*

Yaşam ve ölüm arasındaki alışıldık algıyı tersine çeviren bu şiirde korkulan ve kaçınılan bir son olan ölüm, burada bir "rüya" ve "doğru bir dost" olarak tasvir edilmektedir. Hayatın çileleri ve yaşlılığın getirdiği yorgunluklar karşısında ölüm kişinin sahip olduğu en iyi dosttur imgesi kullanılmaktadır. Şiir, okuru ölümün tabu olmaktan çıkıp, yaşamın zorlukları karşısında aranan bir kaçış noktası haline gelebileceği konusunda düşünmeye teşvik etmektedir.

2.2. Toplumsal Temalar

Remzi Çavuş, milletin sıkıntı ve dertlerini şiirlerinde sıkça dile getirmiştir. Toplumsal temaları vatan ve memleket sevgisi, şehitlik, millî kimliktir. Şair, ait olduğu coğrafyanın kötü kaderi ile ilgili duygu, düşünce ve umutlarını şiirleri yoluyla anlatılmıştır.

2.2.1. Vatan Sevgisi

Toplumcu gerçekçi bir sanat anlayışına sahip olan sanatçılar, kendilerinin ve bir parçası oldukları toplumun sorunlarını çözmek amacıyla kalemlerini birer araç olarak kullanmıştır. İşçi sınıfından üst tabakalara kadar toplumda görülen problemlerin çözünü için en gerekli bilinç düzeyi farkındalıktır. Sanatçı toplumda bir farkındalık yaratma motivasyonu ile eserler üretir. E. Fischer’a göre (1974: 159) toplumcu sanatçı, emekçi sınıfının tarihsel görüş açısını benimser. Ama bu sanatçının işinde emekli sınıfını temsil eden her partinin ya da kişinin alacağı kararı ya da davranışı doğru bulmakla görevli olduğu anlamına gelmemektedir. Sanatçı, emekçi sınıfında, kapitalizmi yenecek, sınıfsız bir toplumu geliştirecek tek değilse bile, başlıca güç kaynağı olarak görmektedir. Röportajında toplumcu gerçekçi şairlerden Nâzım Hikmet’in eserlerinden ilham aldığını belirten Remzi Çavuş, kendi mısralarında okurlarına şöyle seslenmektedir:

“Zafer kokan bestelerde yalnız senin sesini duydum, bal renkli gözlerinde direnen bakışları gördüm, yavrum bir de adın söylemek isterken Irak adı gelir dilim ucuna” (Çavuş, 1990: 95).

Burada şair, Irak'a olan derin bağlılığını ve sevgisini dile getirmektedir. Şiirde sanki evladına seslenen bir baba gibi direnen insanlar ve ülkenin topyekün direnişi övülmektedir. Çocuğunun adını söylerken bile aklına Irak'ın gelmesi, ülkesine duyduğu tutkunun ve aidiyetin gücünü göstermektedir. Aşağıdaki şiirde, "Sevgilim, şehrim, yurdum" hitaplarıyla genişleyen bu sesleniş, bireyselden toplumsala doğru bir genişleme görülmektedir. Şiirin ana mesajı, "Yorgun yüreğinden ahlarını, silinmeyen siyah bir hal gibi kazı" dizesinde düğümlenir. Burada şair, bireysel ve kolektif hafızada birikmiş acıların, pişmanlıkların ve olumsuzlukların radikal bir biçimde temizlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

“Çiçekler bakır rengini kaybetmeden

(...)

Haydi

Sevgilim ... Şehrim ... Yurdum

Yorgun yüreğinden ahlarını

Silinmeyen siyah bir hal gibi kazı” (Çavuş, 1976:58).

Yıllar içinde şehirler de değişim gösterir. Yaşanılan olaylar, baskı ortamı da şehri etkiler. Yine de şiir öznesi kurtuluşu, iyileşmeyi yurdunda bulur. Aşk, mutluluğu, duygularının çoğunu orada yaşar. Yurdu da onun en hazin sevgilisidir:

“Acıdan söz etmedin

Ey dost!

Acı da kendini unutmadı,

Sofranın başında oturdu seninle birlikte.

Şu yorgun yurdumuzun

Şehirlerini, günlerini gezerdi bir bir” (Çavuş, 2006: 70).

Elbette bir yurdun kurtuluşundan itibaren yaşadığı sıkıntılardan söz edilmese olmaz. Şair, şiirlerinde özellikle yaşanılan acıları aktarmada başarılıdır. Bu hususta yurdun güzellikleri kadar, toplumun yaşadığı zorlukları ve sıkıntıları da şiirlerine nakşetmiştir:

“Gurbet benim boynuma

Altından yele dikse

Rüzgarlarla koşsa

Koşan bulutlara durmadan yalvarırım

Yurduma kaldır beni

Yurduma yağdır beni” (Çavuş, 1983: 12).

Aslında insanoğlu birçok güzelliğe sahip olsa da derinlerde eksikliğini hissettiği bir duyguyla karşılaşır. Özellikle gurbette olma hali, yurt özlemini artırır. Bu şiirdeki şiir öznesine, gurbette fırsatlar sunulsa da yurduna dönmek ister:

“Bir şehir

Bir diyar

Bir ülke çizerim

Yurdum renk renk

“Işıklı olsun

Yurdum türlü türlü bahar renkli semasında

Çömert bulutlar olsun” (Çavuş, 1983: 73).

Şairin hayalindeki ideal vatanı resmettiği şiirde renk renk, ışıklı, bahar kokan ve cömert bulutlarla dolu bir yurt düşünmektedir. Bu hayal, vatan sevgisinin ne denli güçlü olduğunu ve mevcut koşullara rağmen şairin umudunu yitirmediğini göstermektedir.

“Ey yurtsuzlar yurdu.!

Sende bari:

Bir yuvaya bir kucak yoksa da...

bir diz ol

Ağır başım sar artık” (Çavuş, 1976: 28).

Aidiyet arayışını ve yurtsuz kalmışlık hissini tarif eden bu şiir "Ey yurtsuzlar yurdu" ifadesiyle yurtsuzluk içinde dahi bir teselli arayışındadır. “bir diz ol, Ağır başım sar artık” dizesi özlem ifade etmektedir. Bir umut ışığı ve teselli arayışını barındıran şiir hem fiziksel olarak yurdundan koparılmış kişilerin yaşadığı coğrafyaya hem de aidiyet duygusunu kaybetmiş bir topluma işaret etmektedir.

“Biliyorsun doya doya

Yurdunun milletinin

Her günde yeni bir doğan derdi

Siyasiler çantasında hudut.hudut gezinir

Hudut hudut satılır” (Çavuş, 1976: 33).

Halkın sürekli artan dertlerini ve siyasilerin bu dertler üzerindeki olumsuz etkisini keskin bir dille eleştirdiği şiirlerden biri olan *Bir Mektup* vatan topraklarının ve halkın kaderinin siyasilerin çıkarlarına göre değiş tokuş edilmesini metaforik olarak anlatmaktadır. Sınırlarla birlikte insanların umutlarının ve geleceğinin de pazarlık konusu yapıldığına dair derin bir eleştiri yapan şair, toplumcu gerçekçi duruşunu net bir şekilde ortaya koymaktadır.

“Güneşi

O sevdiğin renkle boyama

Yazık olur

Güneş herkesindir

Herkes için

Bir renkte doğar” (Çavuş, 1983: 38).

Bazen hayal ile hakikat çarpışır. Gerçek, tüm açıklığıyla ve acımasızlığıyla ortadayken şiir öznesinin düşlediği yurt bambaşkadır. Kasvetli bir şehir değil, rengarenk, mutlu ve ışıklı bir şehir hayal eder. Remzi Çavuş, aynı zamanda insanların içinde derin bir iz bırakan, yüzyıllar boyunca Irak toprağında yücelen ölümsüz hoyratları şiirleriyle dile getiren bir şairdir.

Remzi Çavuş için şehir, kendi doğup büyüdüğü şehir oldukça önemlidir. Hayatı boyunca karşı karşıya kaldığı seferberlik, göç, savaş gibi yaşadığı sıkıntıları şiirlerine yansıtmış, bunları okuyucuya da hissettirmiştir. Şiirleri konularını şairin hayatından almıştır. Kendisiyle yaptığımız röportajda hissetmediği hiçbir duyguyu yazmadığını söyleyen şair, şiirlerini şehir temasının ekseninde yazmıştır. Öğretmenken başka bir şehre sürgün edildiği için şehir, şairin kilit temalarından biri olmuştur:

“İnan

Çocukluğumdan parmaklarım,

Bir resmi çizmeye,

Alışmıştı..

Önce bir dağ,

Son bir ırmak.

Kucağında bir şehir,

İşte dağ,

Murtaza Ali

Irmak, Aksu

Adım ise Tuzhurmatu

(...)Musalladan satıroluya

Adım Kerkük..

(...)” (Çavuş, 2006: 40)

Bu dizeler, Remzi Çavuş'un şehirlerle olan derin kişisel, kültürel ve tarihsel bağını ortaya koymaktadır. Remzi Çavuş'un şiirlerinde şehirler, çocukluktan gelen bir alışkanlıkla, adeta parmaklarıyla çizdiği resimler gibi betimlenmektedir. Şair, başlangıçta bir dağ, ardından bir ırmak ve kucağında bir şehir tasviriyle kompozisyonunu oluşturur. Örneğin, Tuzhurmatu

şehrini "Murtaza Ali Dağı" ve "Aksu Irmağı" ile özdeşleştirerek coğrafi unsurlarla kişisel bağını vurgulamaktadır.

Remzi Çavuş, memleket sevgisini ifade ederken doğanın güzellikleri, güneşin, toprağın, havanın ve suyun memleketinde bir başka olduğunu vurgulamaktadır. Şairler memleket sevgisini güçlü bir motif olarak genellikle kullanmaktadır. Çavuş'un da kendi memleketine dair coşkulu imgelerle dolu şiirleri okurlardaki merak, sevgi ve aidiyet duygusunu yükseltmektedir.

“Ah bu şehrimin yüzü

Bin bir renkli tablodur

Yıllardır

Yüzüne ben baktıkça

Kaç dertli hatıralar damlıyor...” (Çavuş, 1976: 34).

Memleket, Remzi Çavuş'un kimliğinde kök salmış bir mekân olarak okurların karşısına çıkmaktadır. Şair, bu mekânı ifade ederken geçmişin hatıralarını iyi veya kötü diye ayırmadan yüceltmekte ve memleket sevgisini gelecek nesillere aktarmayı amaçlamaktadır.

Remzi Çavuş'un "Köyümüze Dönüş" şiiri, memleket sevgisini ve geçmişle olan bağın önemini vurgulamaktadır. Şiirde, Bayatlı'nın samimi ve masalsı anılarına duyulan özlem, "bir kuş yavrusu gibi", "ufacık bir çocuğun gözlerinde bir damla yaş gibi" imgeleriyle temsil edilmektedir. Şair, oraya duyulan coşkulu bağlılığı köyün sokağında "yeleli aslan gibi koşma" arzusunu dile getirerek ortaya koyar. Geçmişin "mutlu hatıralarının masal kervanı gibi göç etmeden" dönülmesi gerektiğini belirterek, anıların canlı tutulmasının önemine işaret eder:

“Bayatlıya

Biliyorum döneceksin

Elbet ...

Bir kuş yavrusu gibi

O köyümüze döneceksin

Şarkıların

Dertli yangın

Sözlerinde

Tek mum gibi

Yanacaksın ..

Köylerimizde

Dönen yoksul

Günlerimizle.

Döneceksin
Çırılçıplak
Bir sevinç gibi
Geleceksin
Ufacık bir çocuğun
Gözlerinde
Bir damla yaş gibi
Döneceksin...
Çamurlar sokaklarında
Yeleli aslan gibi
Koşacaksın..” (Çavuş, 1976: 45-47).

Remzi Çavuş’un şiirlerinde bazen açık açık bahsedilen memleket ve şehir bazı şiirlerde daha örtük biçimde ifade edilmektedir. Eserlerinde memleketinin geleceği için de endişeler taşıyan şair, söz konusu sevgiyi sürdürebilme arzusu içinde şiirlerinde bu motifi yoğunlukla işlemiştir:

“Odur onun küçük şehri..
Parmakları gibi onu tanır..!
Bilmem mi duydu şehrinin feryatlarını ya yok..!?
Bir gariplik duygusu sarar fikrinin kalesini,
Yağma için hazırlanır göçler..
Bir de göçler..
O da bilmem yaşıyor ya yok..?” (Çavuş, 1990: 41)

Çocukluğunda yaşadığı şehre duyduğu özlem şiirlerinde sıkça kullanılan bir duygu durumudur. Memleket ve kimlik arasında bir bağ vardır. Dolayısıyla memlekettten uzak olmak sadece fiziki bir kopuş değil, aynı zamanda manevi bir boşluk da meydana getirmektedir. Remzi Çavuş, memleketinden kopuşu trajik bir deneyim olarak betimlemektedir. Bu durum şüphesiz onun ruhunda derin izler bırakmıştır:

“Durmadan yalvarırım .. Yurduma kaldır beni
Yurduma yağdır beni (Çavuş 1983: 12)

Aşağıdaki şiirde şehrin güneşle yeniden doğması arzulmakta yani hayat ve umudun geri gelmesi istenmektedir. Vatanın aydınlıkla buluşmasını, insanların bu aydınlıktan utanmadan, özgürce yaşamasını arzulayan şair baskılardan arındırılmış, özgür ve onurlu bir vatan hayal etmektedir.

“İsterim şehrim gün saçıldığı an

Kimseler

Güneşten utanmasın” (Çavuş 1990: 48)”

Dağların arkasından gelen gece, çileyi, ardından gelen “alkım renkli sevinç” ise vatanla yeniden kavuşmayı, belki de hürriyeti ve barışı simgelemektedir. Bu da, vatana dair hem mücadeleciler hem de umut dolu bir bakışı taşımaktadır:

*“Şehrim benim özlemlerin yorgun fikre çatinca
Ölmez aşkın dağların arkasından
Bir sıra devrüne gibi gelir gece üstümden
Arkasından alkım renkli sevincim sokaklarına
Renk renk yayılır” (Çavuş 1990: 50).*

Şair için “vatan”, dünyanın süslü yerlerine rağmen dönmek istediği sıcak, sığınması, vazgeçilmez bir anne kucağına benzemektedir. Şehrin “yosunlu taşları, nemli toprağı” gibi ayrıntılar, vatan toprağına duyulan kutsal bağlılığı anlatmaktadır:

*“Şehrim benim
inan o dapdaracık sokaklarına yosunlu taşlarına,
nemli toprağına, kemerli tavanlarına
seni anmaktayım. Dünyanın en süslü şehrinde bile
ve sana kanat açıp uçmak istedim
Umutlarla yüklü gezer dolaşır
bir de döner düşer anne kucağına” (Çavuş, 1990: 55).*

Bu kısa şiir, vatana dair kırılmalı ama içten bir sevgiyi gösterir. “Ürkek bir ceylan” imgesi, hem sevginin safiyetini hem de yaşanmış korkuları ya da kaygıları ifade etmektedir. Vatan, yürekte çıkmayan bir sığınak olduğu gibi aynı zamanda acılarla yoğrulmuş bir anıdır:

*“Şehrim
benim yüreğimde yıllardır
ürkek bir ceylan barınır” (Çavuş, 1990: 59).*

Burada da özne ile vatan arasında mahpus gibi bir kader ortaklığı kurulmaktadır. Şair, vatana dair sorumluluk hissiyle dolu olduğunu “Kendimden utanıyorum” dizesi ile belli etmekte ve belki de vatanına yeterince hizmet edememenin ya da ona verdiği değer kadar onu koruyamamanın hüznünü taşımaktadır:

*“Gözlerimin suyunu
Benimle paylaşıyor ..
Yıllarda yüreğimin zindanında Tek mahpus kaldığına Kendimden utanıyorum ..
Neyimle yaşadın ?!*

Yeter ki bana

Yılların şenliğini taşıyordun” (Çavuş, 1983: 3)

Remzi Çavuş, kitabına da ismini veren *Ey Yüzü Dönmez Şehrim* adlı şiirinde eskiye dair, kendine dair aradığı duygular var. Bir şehir tasviriyle başlayan şiir, soğuk bir hazan ve boş evlerle başlar, kervanla devam eder:

“Uzak uzak koşan kervandan

Nazlı bir ezgi beni sarıyor.

Uzak benden uzaklaşıyor

Kemiklerde yorgunluk.

Kervanlara ayaklarım koşarken

Sözler beni

Gözler beni sarıyor” (Çavuş, 1976: 9)

Sürekli koşan, bir yere yetişmeye çalışan şiirin öznesi, koşmaktan yorgun düşmüş bir vaziyettedir. Ne kadar uzak da olsa gitmek istediği yerde onu kucaklayan geçmiş tılsımlı değerleri vardır. Geçmişteki sokağını, kervanını, türkülerini, efsanelerini özler. Özlediği her durum karşısında şiirinde bahsettiği mekânlar dahi dertlidir:

“Bağlar dertli.

Yerler kanlı kanlı gözler açıyor

Irmaklar:

Kızıl kızıl döner..

Yoksa da

Uçsuz bucaksız

Ne bir ot

Ne de bir kervan izi görünür” (Çavuş, 1976: 12)

Zorlu şartlarda elde edilmiş toprakların korunması için kanlar dökülmüş, mücadele verilmiştir. Yeni adalar arayan, seferberlik vaktini anlatan bu şiir, yıllardır şarkısını arayan bir şiir öznesini ele alır.

“Geçerse hayat böyle

bir çile ya bir hiçlik

ölüme hep ömürler yol olur gider” (Çavuş, 1976: 20)

Hayat, akışını her zaman aynı yönde sürdürmez. Bazen kederle ve zorluklarla bazen mutlulukla sürdürür. Dert de diğer duygular gibi insanın bir parçasıdır. Yaşamla bir olma halidir.

Şehir, Remzi Çavuş için oldukça önemlidir. Yaşadığı hayat deneyiminde seferberlik, göç, savaş gibi yaşadığı sıkıntıları şiirlerine yansıtmış, okuyucuya hissettirmiştir. Şiir, konusunu şairin hayatından almıştır. Öğretmenken başka bir şehre sürgün edildiği için şehir, şairin kilit temalarından biri olmuştur:

“Çiçekler bakır rengini kaybetmeden

Sevinçler tatlarını

Aşıksa sarhoşluğunu satmadan.

Haydi

Sevgilim ... Şehrim ... Yurdum

Yorgun yüreğinden ahlarını

Silinmeyen siyah bir hal gibi kazı” (Çavuş, 1976: 58)

Bu dizelerde şair "Silinmeyen siyah bir hal" ifadesi ile, belleğe kazınan acıları ve travmaları işaret ederken, unutulmaması gereken bir geçmişten bahsetmektedir. Korunması gereken değerler üzerinden yola çıkan bu şiirde “şehir” hem duygusal bir metafora dönüşmektedir.

2.2.2. Milli Kimlik

Irak'ta Türkmen şair ve yazarların eserlerinde sıklıkla millî kimlik teması ön plandadır. Tarihin acılarına dair bir farkındalık geliştirmiş olan yazarlar eserlerinde geçmiş olayların acılarını diri tutmakta ve hatırlatmaktadır. Özellikle varoluş mücadelesi ve ölüm-kalım kaygısı şairin temel motivasyon kaynaklarından biridir. Onun şiirlerinde millet olma bilinci, direniş ruhu ve toplumsal birliğin önemi ön plana çıkar. Remzi Çavuş için güçlü bir millet olmak, hem kültürel varlığın korunması hem de geleceğe umutla bakabilmenin temel koşuludur. Bu nedenle şiirleri, sadece bireysel duyguları değil, aynı zamanda kolektif bir mücadeleyi ve tarihsel sorumluluğu da yansıtır. Remzi Çavuş hakkında yapılan bu incelemede onun toplumsal temalar yoluyla toplumsal dayanışma bilincini güçlendirmeyi amaçladığı ortaya çıkmaktadır. Millî kimlik, toplumun tek tek fertleri arasında bilinçsizce var olan ortak kader anlayışını besler, bilinçli hale getirir ve şiirler birleştirici bir araca dönüşür.

Aşağıda örnek verilen şiir, vatanseverlik, umut ve yaşanan trajik kayıplar gibi derin temaları işleyerek okuyuculara duygusal bir dünya sunmaktadır. Bu şiirde, söz konusu temalar aracılığıyla güçlü bir his atmosferi yaratılmakta ve okuyucunun yoğun duygularla bağ kurabileceği bir alan inşa edilmektedir. Yapısal olarak akıcı ve etkili bir anlatımı olan mısralar hoyrat türü özelliklerini göstermektedir. Sevgi, bağlılık, hatırlama ve anma konularını başarıyla birleştirerek güçlü bir mesaj ileten şiir kayıplarının acısını yansıtmaktadır:

“Şehit günü

*Dinle göklerden
Şu sesleri,
Vız gelmesin sana yoldaş;
İşte,
Yurt uğruna
Kurban giden sesleridir,
Esen yellerile gelir,
Onların son nefesleri..
(...)
Dinle yoldaş
Ağıt değil
Sevgi dolu
Onlardır kalacaklar
Hepimizden sağlıklı.” (Çavuş, 1990: 72-73)*

Remzi Çavuş bazı şiirlerinin başında şiiri doğrudan kime ithaf ettiğini belirtmektedir. Aşağıdaki *Türkü* başlıklı şiir 1975 Temmuz ayında şehit olan Fikret Özbatmaz isimli bir Türk fedaisine ithaf edilmiştir. Millî kimlik temasından kullanılan semboller hissedilen duygu ve düşünceleri soyut bir kavram olmaktan çıkarıp toplumsal belleğe daha somut bir şekilde damgalamaktadır:

*“Niye koştun?
Söyle bana ey dadaşım doğru bir aşık gibi!!
(...)
Yüreğine gölgeler düşmesin diye
Çırlıçıplak
Bir çocuk gibi
Yüreğini güneşle bir kez uyudun
Bir de
Kızıl kızıl kanınla..
Söyle bana ey dadaşım
Yaraların ne söyledi toprağa?
(...)
Ve yeni doğum haberlerin taşıyor ...” (Çavuş, 1983: 24-25)*

Şiirde bahsedilen fedainin saf ve koşulsuz bir adanmışlıkla, aydınlık bir gelecek uğruna kendini feda ettiğini vurgulanmaktadır. "Yaraların ne söyledi toprağa?" sorusu, bu fedakarlığın boşuna olmadığını, aksine toprağa umut tohumları ektiğini ima etmektedir. Mücadelenin devamlılığının önemi ve yeni nesillere ilham kaynağı olduğu ifade edilmektedir. Şehadetin getirdiği zafer ve bereket limon dalları ve ölümün fedaiye dost olması gibi imgelerle gösterilmektedir.

Remzi Çavuş'un şiirlerinde, şehitlerin varlığıyla kurduğu derin yakınlık duygusu, onun millî bilincinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu şiirler, sadece bireysel bir bağlılığı değil, aynı zamanda toplumsal hafızanın canlı tutulması ve millî kimliğin güçlendirilmesi amacını taşımaktadır. Şiirlerinde geçmişe dönerek ulusunun tarihiyle güçlü bir bağ kuran Remzi Çavuş, yine bizzat şiirleriyle bu bağı geleceğe taşımaktadır. Fedailerin, savaşların, şehir isimlerinin sıklıkla kullanıldığı şiirleri sayesinde kültürel belleği de bir hatırlatma aracı olarak kullanan Remzi Çavuş, neredeyse tarihi canlı tutarak kültürel belleği koruyan bir muhafız olarak işlev görmektedir. *Ey Bu Sözlerin Pınarı* isimli kitabında yayımlanan "Şanlı Irak Halkına" şiiri millî kimlik temasının yoğun olarak işlendiği bir diğer şiirdir:

*"Tarih duruyor...
sekizinci ay sekizinde,
hem de yılın seksen sekizinde..
silahlı kuvvetlerin
bildirisi de durdu
(...)
Asmanın göğüsüne
vurunca mutluluk kurşunu
açılır filizlenmiş tomurcuklar
gelecek için çiçekler..." (Çavuş, 112-115)*

Bu şiirde zafer ve barış kavramları üzerinden bir dönüşüm anlatılmaktadır. "Asmanın göğüsüne vurunca mutluluk kurşunu, açılır filizlenmiş tomurcuklar, gelecek için çiçekler" dizelerinde mutluluk, zafer ve sevinç kavramları iç içe geçmiştir. Şair "Gel benimle uzan kardeş, olmasın artık.. hasretimiz dolu ateş.. dinlet, söyle benim aşkımı o sevdalı sesinde.." sözleriyle birlik, beraberlik ve barış çağrısı yaparak Irak halkına seslenmektedir.

Remzi Çavuş, kendi millî kimliği şiirlerinde yansıtırken aslında milletin, toplumun ortak tarihine ve değerlerine ayna görevi üstlenmektedir. Millî kimlik, birey ve millet arasındaki bağları güçlendirerek geçmişin trajedilerinin unutulmamasını sağlamaktadır. Özellikle savaş,

işgal, haksız yargılamalar ve bağımsızlık mücadeleleri Remzi Çavuş'un eserlerinde Türk millî kimliğini yüceltmenin bir yolu olarak kullanılmaktadır. 1979 yılında Irak'taki BAAS rejiminin Türkler üzerindeki baskıları daha da şiddetlenmiş, Türk toplumunun önde gelen liderleri gözüaltına alınarak yoğun işkencelere maruz kalmışlardır. Türkmen Kardeşlik Ocağı'nın uzun süreli başkanı Emekli Albay Abdullah Abdurrahman, Bağdat Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Necdet Kocak, Dr. Rıza Demirci ve Adil Şerif de bu süreçte tutuklanan sembol isimler olmuş ve işkence görmüşlerdir. Ne yazık ki, adı geçen bu şahsiyetler, 16 Ocak 1980 tarihinde idam edilmişlerdir. Bu olaylar, BAAS rejiminin Türkmen azınlığa yönelik uyguladığı ağır politikaların ve insan hakları ihlallerinin bir en somut göstergelerinden biri olmuştur (Saatçi, 2007, 262).

2.2.3. Şehitler

Remzi Çavuş'un bazı şiirlerinde adı açıkça belirtilen şehitlere yer verilirken, diğerlerinde isimsiz kahramanlar üzerinden şehitlik olgusu yüceltilmektedir. Şehitlerin hatırasını sonsuza kadar dizelerinde yaşatmayı amaçlayan şair şiirlerini yazarken milletin şehitlerin ne uğruna öldüğünü daima hatırlamasını istemektedir.

Yaralı Düş kitabında iki tane “Şehit” isimli şiir arka arkaya yayımlanmıştır. İkinci şiirden bir kesit:

*“Biliyorum yüreğime çöken hüznün,
Boğazımda duran hıçkırık,
Gözümün bulağında
Toplanan yaş
seni söyler bana
Ama ağlamam sana..
Ağlamam
Düşüncemden akan ırmağa ,
Varlığımda yükselen bayrağa,
Dilimin bezeğine
Yurdumun toprağına düşen kana ağlamam..
Sen ey şehit
Sen bu yolun başı
Yolcusunun yoldaşı
Sana mı uyar gözüm yaşı?!
Ağlamam sana ağlamam..”*

*Biliyorum,
 Bu kanlı son satrımız değil,
 Bir kanatı yaralı ,
 Horyatımız değil.
 Yolumuzun başındayız
 Sonundayız ..
 Yeter sen kalırsın
 Ben ölüyorum ” (Çavuş, 1983: 55-56)*

Remzi Çavuş, millî meselelerde birlik olmanın önemini okurlarına iletmek ve bu doğrultuda bilinç kazandırmak için şiirlerini dikkatle kurgulamıştır. Şiirlerinde, şehitlerin boşuna toprağa karışmadığını göstermek için güçlü bir toplumsal ses oluşturmaya çalışmaktadır. *Dirlik* isimli şiirinde yine şehitlerin fedakarlığı ve birlik olmanın öneminden bahsetmektedir:

*“Yüreklerin
 Kimi yiğitçe meydan okur
 Kimi titrek Titreyerek
 Ölüyordu
 Ölüm küs çalıp yürüyordu Başlar ağır
 Ağır ağır tutunuyordu .. Başların kimi
 Ölüm için düşüyordu
 Kimi dirlik için yükseliyordu ... ” (Çavuş, 1983: 23)*

Millî temaları yoğun olarak kullanan şair, şehit temasını kendi milliyetçi hissiyatlarını harmanlayarak kendi toplumuna millet sevgisini aşılamaaya çalışmaktadır.

2.2.4. Toplumsal Eleştiri

Remzi Çavuş, şiirlerinde adaletsizlikleri ele almaktadır. Çoğu zaman ezilenin ama yılmayanların, mağrur mağdurların sesini okurlara yansıtır. Ülkesindeki sistemsal aksaklıklar, hak gaspları, güçlünün güçsüz üzerindeki tahakkümü onun dizelerinde sorgulanır ve çözüme ulaştırılır. Remzi Çavuş, şiirlerinde çarpıcı mecazlar ve imgeler kullanan şair, toplumdaki adaletsizlik ve yozlaşmayı şiirleriyle gözler önüne sermektedir:

*“Bir Avuç toprak için Bir dilim ekmek
 için hüngür hüngür çocuk gibi
 ağlayan Bir insan var
 (...)*

*Bir yudum süt için Bir sıcak kucak için
Acınan bir  ocuk var Dertli bir insan
gibi  u koca kari” ( avu , 1983: 10)*

Şair, bu dizelerde temel insani ihtiyaçlara ulaşamayan insanların  aresizli ini yalın ama etkileyici imgeler kullanarak aktarmaktadır. “ ocuk gibi a layan” ya da “acıyan bir  ocuk” gibi ifadeler, kırılganlık ve yitip giden umutları simgelemektedir. Dünya ise bu  aresizli e kayıtsız kalan bir koca kariya benzetilerek eleştirel bir alegoriye d n  t r lm   t r.

*“Yüzüne yalancı bir g l  ,
Y re ine sahte umut,
Yorgun kafana da
Deli bir ku  uydurdun
Dinçlik dedikleri tepeye vardın mı?” ( avu , 2006: 5-6)*

Yukarıdaki  iirde, yorgun ve yabancıla mı  bir bireyin, toplumun dayattığı sahte hedeflere, sözde ‘dinçlik tepelerine’ ulaşma çabası ele alınmaktadır. ‘Deli bir ku ’ imgesi, bireyin zihinsel karma asını ve gerçeklikten uzaklaşan yaşam algısını simgelerken bireylerin bu tür bir yabancılaşma içinde olması ele tirilmi tir.

*“Sen mi yavru
O küçücük ba ınla,
De eceksin
Zamanımızın kabusunu?!
Sen mi   reneceksin
Gizli kalan gizlerini ?!
Sen mi   zeceksin
  z lmeyen sorularını..?!
Barındıracaksın mı
Y reklerden
Ka an sevinçleri ?!” ( avu , 1990: 34)*

“Sen mi yavru” derken şair,  ocuk masumiyeti üzerinden umutsuz bir toplum ifade etmektedir. “Sen mi   reneceksin / Gizli kalan gizlerini?!” şeklindeki tekrarlar, hem ironi hem de umutsuzluk içerir. Küçük bir çocuğun bile dünyanın karma asını çözmesi beklenirken, aslında kimsenin bu çözüme yakla amayaca ını ima eder. Burada bireyin geleceğe dair bir söz sahibi olamayı ı, toplumsal  aresizli e dair bir metafor olarak kullanılmaktadır.

Temalar incelendiğinde Remzi  avu ’un genel olarak a k, acı, ölüm, bekleyiş, yaz, keder gibi bireysel duygular ve vatan sevgisi, millî değerler,  ehitler gibi toplumsal konular

arasında kendince bir denge kurduğuna işaret etmektedir. Şiirlerini yoğun bir duygusal derinlik katarak meydana getiren Çavuş'un toplumsal olaylara ve millî değerlere ne kadar önem verdiği ortaya çıkmaktadır.

Üçüncü BÖLÜM REMZİ ÇAVUŞ'UN ŞİİRLERİNDE YAPI

Remzi Çavuş'un şiirlerindeki dizelerin gruplandırılmasında belli bir kalıptan ziyade şiirin konu ve içeriğinin taşıdığı anlam ve duygu akışı belirleyici olmaktadır. Şiirlerinde belli bir kafiye düzeninden bahsedilmesi pek mümkün olmamaktadır. Şair şiirinde ahengi, ileriki kısımlarda da ele alındığı üzere ses tekrarı, redif ve kelime tekrarlarıyla sağlamaktadır.

Bu noktada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus, Remzi Çavuş'un hoyratlardan esinlenmiş olmasına rağmen, açık cinaslara dayalı şiirler yazmamış gibi görünmesidir. Bunun temel nedeni, onun hoyratlarının daha çok kelime gruplarının tekrarına dayanarak kurgulanmış olmasıdır. Terzibaşı bu durum hakkında “Cinas, bazı okuyucular için kapalı görülmekte ve bu yüzden hoyratın kafiyesiz veya aksak kafiyeli olduğu sanılmaktadır” demektedir (Terzibaşı, 1975: 69). C. Akkoyunlu'nun (1986: 74) “Kerkük Türklerinde Horyat Geleneği” adlı yüksek lisans tezinde hoyrat şekilleri “Cinas-ı tam”, “Cinas-ı nakıs”, “Kafiyeli”, “Redif ve Kafiyeli”, “Kelime Gruplarının Tekrarlanmasıyla Kurulan Horyatlar” ve “Dörtten Fazla Kanadı Olan Horyatlar” olmak üzere altı grupta tasnif edilmektedir. Kafiyesiz veya aksak kafiyeli gibi görünen cinaslar Akkoyunlu'nun tezinde “Kelime Gruplarının Tekrarlanmasıyla Kurulan Hoyratlar” olarak nitelendirilmektedir (Akkoyunlu, 1986: 116).

Çavuş'un da ürettiği metinlerde kelime ya da kelime gruplarının anlam değiştirmeden tekrar edildiği sıklıkla gözlemlenmektedir. Bu tekrarlar, kelime gruplarının zamanla anlam değiştirip ilk anlamının unutulmasından veya hoyratın söylenildiği zamanlarda söylenilmek istenen şey için başka sözcükler bulunmamasından kaynaklanabilmektedir.

Yapısal özellikler bakımından incelendiğinde hoyrat ile maninin arasındaki başlıca farkın cinas olduğu göze çarpmaktadır. Cinas yazımı ve telaffuzu aynı ama anlamca farklı sözcüklerin bir arada sanatkarane biçimde kullanılmasıdır. Genellikle 4 + 3 veya 4 + 3 olmak üzere 7 heceli ve “aaba” şeklinde kafiyelenmiş dört mısradan (kanat) meydana gelen hoyratlar nadir olarak altı ya da sekiz mısradan da meydana gelebilmektedir. Divan şiirinde kullanılan tam, mürekkep, mefruk, lâhiq, nâkıs, muharref gibi cinas çeşitleri hoyratlarda da bulunmaktadır. Hoyratın ana unsuru cinas olduğundan cinassız hoyratlara rağbet edilmediği de belirtilmektedir. Hoyrat dörtlüklerinde genel olarak bir ve ikinci mısralar doldurma olup asıl maksat üç ve dördüncü mısralarda dile getirilmektedir. En güzel hoyratların da bütün mısraları arasında anlam bütünlüğü bulunanlar olduğu söylenmektedir (Ed-Dâkūkî, 1998: 259-260). Terzibaşı (1975:

297, 429) hoyratları kendi kitabında “anonim cinaslı hoyratlar” ve “anonim cinassız maniler” olmak üzere ikiye ayırmıştır. Hoyratların en belirgin ve dinleyiciye en çok etkileyen özelliğinin cinas olduğu görülmektedir. Remzi Çavuş bu özellikte meydana getirdiği şiirlerinde kelime ve kelime gruplarıyla yaptığı tekrarlarla dinleyicilerin gönüllerine ustalıkla erişmektedir.

Sözü etkili kılan cinas, bir musiki meydana getirip farklı anlamları çağrıştırmaktadır; böylece okurun ya da dinleyicinin dikkati çekilmekte ve aynı zamanda hayal gücü genişlemektedir. Remzi Çavuş'un şiirlerinde hoyratlarla tematik benzerlikler dikkat çekmektedir. Şair, hoyratlarda olduğu gibi cinas sanatını kullanmakta ancak bu cinaslar mısra sonunda tekrarlanan kelimeler yerine, mısra ortasında kelime tekrarı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, Çavuş'un dil kullanımında kendine özgü bir tarz yarattığına işaret etmektedir.

3.1. Nazım Biçimi

Nazım, düzen demektir. Okunan metindeki kafiye, dize, mısra, cümle yapısı, hece sayısı nazım biçimi oluşturan unsurlardır. Aksan (2006: 244) rubai, beyit, gazel, kaside, gibi türlerin Arap, Fars ve Türk şiirinde, mâni, koşma, semai, divan gibi çeşitlerin Türk Halk şiirinde var olmasını, Japon ve Çin şiirlerinde “haiku, tanka” türlerinin varlığını, Batı şiirindeki sone ve balatların hepsinin bir nazım biçimi geleneğinin örnekleri olduğunu vurgulamaktadır.

Remzi Çavuş hoyratlardan ve halk şiirlerinden etkilenmiş ve genel olarak eserlerini ortaya koyarken serbest nazım biçimini tercih etmiştir. Remzi Çavuş'un, şiirlerinin büyük çoğunluğunda kullandığı nazım şekli serbest nazımdır. Serbest nazımla üretilmiş şiirlerde kafiye, ölçü, dize kümeleri gibi şiirin yapısını belirleyen tüm unsurlar göz ardı edilmektedir. *Yaralı Düş* (48 şiir), *Ey Yüzü Dönmez Şehrim* (34 şiir), *Sevginin Mevsimi* (41 şiir), *Ey Bu Sözlerin Pınarı* (52) kitaplarında bulunan toplam yüz yetmiş beş şiirin tamamı serbest nazımdır. Şair, düzenli bir nazım biçimiyle yazmak için ayrıca bir çaba göstermemiştir. Şiirlerinin hiçbirinde ölçü ve uyağa önem vermemiş fakat söz varlığı açısından zengin bir dil kullanmıştır. Kimi satır sadece arka arkaya sıralanmış noktalardan, kimi tek bir kelimedenden kimisi uzun bir cümleden meydana gelmiştir. Bu sebeplerden dolayı Remzi Çavuş'un şiirleri sadece serbest nazım biçimleri açısından değerlendirilebilmektedir.

Tematik incelemeyle birlikte görülmektedir ki şair Remzi Çavuş'un kendi tarzı da hoyratlardaki gibi duygusal ifade ve anlatımı daha özgür kılmak adına serbest ölçü kullanmaktadır. Hoyratlarda ahenk ve ses uyumu önemli bir yer tutmaktadır. Çavuş şiirlerinde kelime tekrarları ve ses uyumlarıyla birlikte ritim yaratmakta, böylece ahenk sağlamaktadır. Şiirde kullanılan dil basit ve yalındır. Bu yalın ve duru dil hoyrat türünün en öne çıkan

özelliklerinden biri olmaktadır. Günlük hayattan ve doğadan imgelerle derin anlamlar ifade edilmektedir. Doğa, bireysel duygular ve toplumsal temalar detaylı bir biçimde işlenmekteyken eleştirel bakış açısı da çoğu şiirde öne çıkarılmaktadır.

3.1.1. Serbest Nazım Şekilleri

Serbest Nazım biçimi Türk edebiyatına Batı edebiyatından geçmiştir. Şerif Aktaş şiirde hitap eden bir söyleyiş tarzının Tanzimat döneminden beri arandığını ve Türkiye'nin Namık Kemal, Abdülhak Hamid Tarhan, Tevfik Fikret, Mehmet Akif Ersoy ve Mehmet Emin Yurdakul gibi önde gelen şairlerinin eserlerinde bu arayışın hissedildiğinden bahsetmektedir (Aktaş, 2009: 266). Aktaş, *Şiir Tahlili* adlı kitabında, bizim edebiyatımızda serbest şiiri arama arayışlarını ve ilk serbest şiiri, Nazım Hikmet'le başlatmanın isabetli olduğunu şöyle açıklamaktadır:

“Ayrıca Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında Batı edebiyatlarında da serbest nazımla şiir söyleme gayretleri, şiirde bilinen kuralların dışında farklı söyleyiş arama çabaları, doğal olarak Batı şiir terbiyesini ve zevkini benimseyen genç Türk şairlerini de şiirin yapısı ve söyleniş konusunda düşündürmüştür. Kısacası Türkçe, serbest nazım konusunda 1920'li yılların başlarına kadar, kendi içinde bir hazırlık dönemi yaşamış, yani ses ve söyleyiş arayışları, dili ve şiir zevkini serbest nazma hazırlamıştır(...)Nazım Hikmet'in 1922'de gerçekleştirdiği Moskova-Tiflis arasında geçen tren yolculuğunda gördükleri, ona “Açların Gözbebekleri”adlı şiiri yazdırır. Bizde serbest nazmı bu şiirle başlatmak isabetli olur. Çünkü bu tarz şiir, en azından ilk yıllarda, sessiz konuşan, hissettiren ve sezdiren değil, haykıran, harekete çağıran, toplumla bütünleşmek isteyen sesi, söyleyişi de beraberinde getirir. Bütün bunlar doğal olarak kendi muhtevalarını da beraberinde getirirler. Bu farklı bir ses ve söyleyiştir” (Aktaş, 2009: 266).

Serbest Nazımda bentler şairin arzusunda düzenlenmektedir. Bunların kesin kuralları ve sınırları yoktur. Bu bentlerin vezinli-kafiyeli, bazıları ise vezinsiz kafiyelidir. Bazılarında ne vezin ne de kafiye görülmektedir. Bir kısmında her bendin mısra sayısı eşittir, bazısında farklıdır. Serbest nazım şekilleri Türk edebiyatına Fransız Sembolistlerinin etkisiyle girmiş ve Servet-i Fünun döneminden günümüze kadar kullanılmıştır denmektedir (Çetin, 2015, 61).

Çetin (2015: 45-55) şiiri bir ölçüye göre biçiminin şekil olduğunu söylemektedir. Ona göre mısraların kümelenmiş ve kafiyelerin sıralanış düzeni olan şekil, söz unsurlarını olabildiğince uygun bir biçimde şiire yerleştirmek, toparlamak ve yaymaktır. Eski zamanlardan beri gelen şiirlere bakıldığında Türk şiirinde dörtlülüklerin kullanımının yaygın olduğu, kafiye

ve hece ölçüsünün titizlikle uyumlu kılınarak şiirlerin meydana getirildiği bilinmektedir. Şekil bakımından eskiye bağlılık günümüzde azalmıştır. Hoyratlar, genelde dörtlüklerden oluşmaktadır. Divan edebiyatının uzun şiirlerine karşılık tek dörtlük olarak derin ve yoğun anlamlar ihtiva eden hoyratları İzzetin Abdi Bayatlı şu şekilde nitelendirmektedir “*Horyat veya Hoyrat denildiği zaman belki de yâda bestelenmiş kafiye bir şiir parçası gelir. Doğrusu hiç de böyle değildir; çünkü üç buçuk mısra veya kanattan meydana gelen o küçücük horyat, başlı başına bir bütün şiirdir. Öyle bir şiir ki kâhda bir uzun bir kasidenin ifade edemediği manayı ifade eder*” (Bayatlı 1961: 38).

3.1.2. Eşit Düzenle Kurulanlar

Eşit düzenli serbest şiirlerde bentlerin her bir mısraı eşit sayıdadır. Eşit düzenli serbest şiirler, üçlüler, dörtlüler ya da beşlilerden kurulabilmektedir. Bu bentler tek onlulara kadar gidebilir. Şiirin tamamında bir vezin kullanılır ve bentlerin kafiye düzeni aynıdır. Remzi Çavuş’un eşit düzenli serbest şiirlerine örnek olarak şunlar gösterilebilir:

“Uyanmak

Senden

Ve umutlarımdan

Ayrılmaktır..” (Çavuş, 2006:29)

“İtiraf

Ne uzun bir ömür oldu.

Ne tükenmez bir hüznün!

Zaman ağır yük,

Uzandı yol,

Bitmedi bu yolculuk..” (Çavuş, 2006: 55)

“Yel

Bunca doldu yüreğine çocuğun

Sonra aldı uçurtmasını elinden

Götürdü o mini yürekte

Sevincin de hepsini..” (Çavuş, 1990: 137)

“Hayrullah Kazım

Rüzgar gibi sessiz esti ölüm

Sessizce de söndü mum
Akşam olmadan döndü serçeler
Sessizce de ağları yürekler
Ve büründü siyah tülüne ufuklar” (Çavuş, 1990: 137)

3.1.3. Farklı Bentlerle Kurulanlar

Farklı bentlerle yani çeşitli mısra sayısı ile kurulmuş serbest nazım şekilleri üçlük, dörtlük veya dörtlük ve beşlikler gibi farklı mısra sayısına sahip bentlerden oluşmaktadır. Çetin, farklı bentlerle kurulmuş şiirleri, bentlerle yazılan, her bendi değişik mısradan oluşan, mısra sayısı ve vezni bakımından değişik olan bentlerden oluşmuşsa bile belli bir düzene sahip olan metinler olarak tanımlamaktadır (Çetin, 2015: 60). Remzi Çavuş’un kısa boyutlu şiirleri de farklı bentlerle kurulmuştur. Farklı bentlerle kurulan şiirlere örnekler ise şöyle gösterilebilir:

Şiir ismi	Bentlerin öbeklenişi
<i>Şehit</i>	1+1+1+5+1+1+1+2 (Çavuş, 2006: 55)
<i>Kader</i>	2+2+4+12 (Çavuş, 2006: 65)
<i>Yeşil düşler</i>	2+7+5 (Çavuş, 2006: 75)
<i>İnsan gücü</i>	5+5+9 (Çavuş, 1976: 17)

Remzi Çavuş’un bentleri özellikle yapı bakımından ilgi çekicidir. Şiirler Arap alfabesi ile kaleme alınmıştır ve Türkiye Türkçesindeki gibi satır başı, paragraf gibi kullanımlar onun şiirlerinde görülmemektedir. Mısralar kıta içinde tekli, ikili, beşli düzenlenmiş olabilmektedir. Mısra kıtaya göre içeriden başlamış, yarıda kesilmiş olabilmektedir. Bentler noktalar, yıldızlar ya da yarıdan başlamış mısralar ile birbirinden ayrılmaktadır.

3.2. Uzun Şiirler

Çetin kısa ve uzun şiir ayrımı yapmakta ama şiirler kategorize edilirken bunların neye göre kısa neye göre uzun şiir olarak değerlendirileceğini belirtmemektedir. Çetin’e göre kısa şiirler

“Kelime ve mısra tasarrufuyla az sözle çok şey söyleme, söylenen şeyi çarpıcı ve vurucu bir biçimde ifade etme kaygısı taşıyan yoğunlaştırılmış metinlerdir. Bunlar daha çok hissettirmeye, sezdirmeye dayalı, kimi zaman şaşırtma amaçlı, telkin üslubu taşır ve genel olarak hacim bakımından bir sayfayı aşmazlar...Uzun şiir genellikle tahkiyeye dayalı, olay anlatımını içinde barındıran metinlerdir. Daha geniş zamana yayılan ve daha karmaşık sorunları, olay ve olguları gün deme getirirler. Birden fazla olay, olgu, durum, duygu ve düşünceyi işleyebilirler. Ayrıntılara önem verilir” (N.Çetin, 2015: 21-22).

Şiirlerin boyutunu tanımlamak için gerekli görüşü bize Tarık Özcan vermektedir. Serbest nazım biçimini yapı bakımından değerlendirmek için, mevcut şiirler Özcan'ın *kısa boyutlu* ve *uzun boyutlu* şiir (bundan sonra *uzun şiir* / *kısa şiir*) ayrımı gözetilerek de irdelenmiştir. Buna göre yirmi ve daha az dizeden oluşan şiirler kısa boyutlu, yirmi bir ve daha çok dizeden meydana gelen şiirler ise uzun boyutlu olarak kabul edilen şiirlerdir (Özcan, 2005: 285).

Remzi Çavuş'un şiirlerinin ekseriyetle fazlasının uzun boyutlu şiirler olduğu gözlemlenmektedir. En uzun boyutlu şiir 297 dizeden meydana gelmiş olan "Şehrime Mektuplar" şiiridir. Bu şiir birinci mektup, ikinci mektup diye kısımlardan oluşmakta ve toplam 13 mektup ihtiva etmektedir. Çavuş'un özellikle uzun boyutlu şiirlerini rakam, alt başlık, beş nokta gibi unsurlar kullanarak bölümlere ayırdığı göze çarpmaktadır.

3.3. Kısa Şiirler

Şairin en kısa şiiri bir üçlükten oluşmuş olan "Uyanmak" (Yaralı Düş içinde) isimli şiiridir.

Şiir Kitabı	Şiir Sayısı	Uzun Boyutlu Şiir	Kısa Boyutlu Şiir
Ey Yüzü Dönmez Şehrim	34	23	11
Sevginin Mevsimi	42	21	21
Ey Bu Sözlerin Pınarı	52	32	20
Yaralı Düş	48	36	12

Tablo 1 Kitaplarında bulunan uzun ve kısa boyutlu şiirlere dair istatistik

Remzi Çavuş'un şiir kitaplarında bulunan şiirlerin %63'ü uzun boyutlu, %26'sı kısa boyutlu şiirlerden meydana gelmiştir (Tablo 1).

3.4. Kırık Mısra Düzeni

Kırık mısra düzeni okurun dikkatini çekmek için kullanılmaktadır. Kırık mısralar, yazarın duraksadığı, hislerini düzenlediği yerlerdir. Mısraların kelimeler, kelime grupları bazen heceler halinde kırılarak alt alta belli bir görüntü oluşturacak şekilde yerleştirilmesi kırık mısra düzeni olarak nitelendirilir. Genellikle merdiven basamaklarını andırır (Çetin, 2015: 63).

Remzi Çavuş'un çoğu şiirinde kullanılan dil bazı yerlerde kullanılan somut kavramların dışında çoğunlukla mecaz diline dayalı ifadelerle dile getirilmiştir. Genellikle bitmemiş cümlelerden oluşan satırlar şiirin bilinç akışına uygun bir üslup kazandırmaktadır. Örnek olarak

چارشیلرده
گوزلرم
ایاقلارم سوروگلردی ..
دوینغولرم
نسنه لر فیاتنده
آصیلیردی
قالیردی ..
یوره گیم
سه وینجره
دولار
بوشالیردی
آملره

şunlar gösterilebilir:

(Çavuş, 1976: 44)

قوشارم بر باریش
قورومنه ..
چاغری گبی بنده
سسله نیرم قورومده
- « بر زمان
صواشلارده
بنده قایپ ایتدم
نازلیمک گوده سننه
پارچالر ..
بنده قایپ ایتدیگم
دیلیوروم »
دیلرم نازلیم
بر آیاق
اوچ پارماق
دهسته دهسته سینرلر
پیرده بر آتار یورهك ..
قایپ ایتدیگم پارچالری
پارام پارچه آلیرم

(Çavuş, 1976: 26)

ايتگين

گيچميشلرين صيراسينا
 سن ده گيچتين . .
 گيچميش آنيلاريميز
 صوغوق بير قيش يه لي گي
 گلير بنا . .
 دوشويور ،
 يورغون آرغين ،
 آتەشلي يوره گيمه . .
 ايسته ريم صالي ويريم
 داغلاميش دامارلاريم . .
 روزگارلارين
 گوروغە ز قاناتلارينا ،
 بلکي دوداقلارينين آراسيندا ،
 (Çavuş, 1990: 45)

3.5. Şiirde Uyum ve Ahenk Unsurları

Çetin (2015: 20) şiirde uyum ve ahenkten bahsederken ahengin şiirin bir boyutu olduğunu ve bunun okurun işitme duyusuna hitap eden unsur olduğunu belirtmektedir. Çetin’e göre ses ve ahenk şiiri düz yazıdan ayıran en temel unsurdur. “Her ikisi de kulağa hitap ederler. Ancak musiki, kişinin ruhsal durumlarını dile, kelimeye dökmeden sesle yansıtabilir. Şiir ise şairin içinde bulunduğu ruh halini anlamlı kelimelerle vermek zorundadır. Yani şiir, belli bir konuya ihtiyaç duyar.” Remzi Çavuş’un şiirleri incelenirken Çetin’in ses ve ahenk tanımı dikkate alınmıştır.

Remzi Çavuş’un şiirleri genel itibarıyla farklı hece sayılarına sahip satırlardan meydana gelmiştir. Şiirlerinin kafiye ve rediflerle örülü bir şiir olmadığı belirtilmelidir. Remzi Çavuş, şiirlerindeki tekrarlarla şiiri musikiye yaklaştırmaktadır. Serbest ölçünün hâkim olduğu şiirlerinde, kafiye vermiştir. Kelime, ek ve ses tekrarlarıyla kendisini rahatlıkla ifade edebilmiştir.

3.5.1. Ölçü

Türk şiirinde uzun asırlar boyunca ölçü olarak hece ve aruz kullanılmıştır. Yenilikçi akımlarla birlikte serbest tarzda kullanım şiire hâkim olmuştur. Halk şiirinde hece, divan şiirinde aruz, Cumhuriyet döneminden sonra ise daha çok serbest ölçü kullanılmıştır.

Şiir sanatının temel unsurlarından biri olan ahenk, eserin estetik yapısını doğrudan etkileyen önemli bir unsurdur. Ahenk hem şiirin biçimsel düzenini belirler hem de okuyucu üzerindeki duyuşsal etkiyi derinleştirir. Aruz vezni, hecelerın açık ya da kapalı olma durumuna dayalı yapısıyla öne çıkar. Aruzun sağladığı ritmik yapı, şiire müziksel bir nitelik kazandırarak ses örgüsünün dengeli bir biçimde kurulmasına olanak tanımaktadır. Hece ölçüsü, mısralardaki hece sayısının eşitliği ilkesine dayanmakta ve farklı bir ritim anlayışı ortaya koymaktadır. Ölçülerin temel işlevlerinden biri de şiirde düzenli ses örüntüleri oluşturarak şiirin melodik yapısını desteklemektir (Saraç, 2009, 101).

Akkoyunlu'ya göre (2018, par. 32) "Irak Türklerinin edebiyatı, genelde Batı Türklerinin edebî nüfuz sahasına girer. Yörede konuşulan mahalli ağızlar, yazı dilinde kullanılmaz. Irak Türklerinin yazı dili Türkiye Türkçesidir. Ancak, yörede çok yaygın olan ve mahalli ağızla söylenen anonim mâni ve hoyrat dörtlükleri büyük ilgi toplar. Yedi heceli ve genel olarak dört mısradan oluşan bu mini şiir dörtlükleri, gelmiş geçmiş bütün Iraklı Türk şair ve yazarları tesiri altına almıştır". Geleneğe önem vermesine karşın Çavuş, modern tarzları da benimsemiştir. Remzi Çavuş, şiirlerinde geleneksel vezin biçimleri olan aruz ve hece ölçüsünü tercih etmemiş; bunun yerine serbest ölçüyü benimsemiştir. Çetin'in (2015: 45-55) eserinden hareketle ölçüye dair önemli hususlar kısaca şu şekilde maddeler halinde sıralanabilir:

- Hece ölçüsü, halk tarzı şiirlerde yaygın olarak kullanılır.
- Şiirin ilk ve son dizelerindeki hece sayısı eşittir.
- Hece ölçüsü, Türk dilinin doğal ölçüsüdür.
- Halk şiirinde hece ölçüsüne "parmak hesabı" denir.
- Şiir dizeleri, "durak" adı verilen bölümlere ayrılır.
- Duraklar, sözcüklerin sonlarına yerleştirilir ve kelimeler ortadan bölünmez.
- Hece sayısındaki eşitlik, şiirin dizelerinin kalıbını belirler.
- 7'li, 8'li, 11'li ve 14'lü kalıplar en çok kullanılan hece kalıplarıdır.

Remzi Çavuş'un şiirlerinde hece ölçüsüne rastlanmamaktadır. Remzi Çavuş şiirlerinde aruz ve hece ölçülerini kullanmamış, serbest şiir yazmıştır.

3.5.2. Kafiye-Redif

Şiirin ahenkli olmasını sağlayan önemli unsurlar kafiye ve rediftir. Modern şiirde neredeyse terk edilmiş olan kafiye ve redif özellikle divan ve halk şiirinde kullanılmaktadır. C. Dilçin (1983: 91-92) kafiye ve redifle alakalı olarak şöyle söylemektedir:

“Redif, divan ve halk şiirindeki özel yerini ve değerini yeni Türk şiirinde tümüyle yitirmiştir. Tanzimat, Servet-i Fünun ve Fecr-i Âti şairleri divan şiiri etkisiyle yazdıkları şiirlerinde, Cumhuriyet Dönemi şairleri de halk şiiri etkisiyle yazdıkları şiirlerinde kullanmışlardır. Bunların dışındaki şiirlerde ek durumdaki redifleri saymazsak, eski anlayış ve geleneğe uygun rediflere rastlanmaz. Ancak, kimi şiirlerde söze bir ses değişikliği vermek, anlama bir güç katmak ya da yeni bir duygu ve düşünceye ortam hazırlamak için şiirin herhangi bir beytinde kullanılmıştır”.

Remzi Çavuş şiirlerinde kafiye ve rediften sıklıkla faydalanmıştır. Özellikle kırık mısra düzenini de kullanması tam kafiye kullanımını kolaylaştırmaktadır. Aşağıda 2+2+4+12 biçiminde düzenlenmiş kısa boyutlu bir şiir kullanılan kafiye ve redif unsurlarıyla birlikte örnek olarak gösterilmektedir. Redif ve kafiye kullanması yönüyle Remzi Çavuş, geleneksel şiire daha yakın durmaktadır. Bu da onun hoyrat yazmasından kaynaklanmaktadır.

“Kader

Bir ilkbahar lalesi..

O kır çiçeği..

Esen rüzgarlarla oynarken..

*Elbette kaderinden **razıdır..***

Gecenin karanlığı,

Eteğine yıldızlar dökülürken,

Dolunay süzülüp

süzülürken..

Gece: elbette kaderinden

Razıdır..

Yorgun insan oğlu:

Hayat savaşında yollanırken:

Yenilip,

Zafersiz dönerken:

Biliyor savaşlar bitmeyecek ..

Ama

Yüreği umut dolu

Bomboş elleri..

Bilmem kaderinden

Razıdır..” (Çavuş 2006: 64)

3.6. Aliterasyon- Asonans- Kelime / Mısra Tekrarları

Remzi Çavuş, serbest ölçüde ahenk ve ritim yaratmak için aliterasyon (bir dizede aynı ünsüz seslerin tekrar edilmesi), asonans (dizelerde aynı ünlü seslerin tekrarlanması) ve kelime/mısra tekrarı tekniklerini sıklıkla kullanmaktadır. Çavuş’un, kelime, ünlü ve ünsüz tekrarını yoğun olarak tercih ettiği mısralar mevcuttur. Ahenk oluşturmak için aliterasyon, asonans ve kelime/mısra tekrarlarını nasıl kullandığını şöyle örneklendirebiliriz:

“Zaman” şiirinde “r,n,l” sesleri birçok defa tekrarlanmıştır. Çavuş, bu seslerden faydalanarak şiirinde bir ahenk oluşturmaya çalışmıştır. Ayrıca “bir, ben, ölü” kelimesinin tekrarı ahenk sağlayıcı bir kullanım olarak düşünülmüştür. Pek çok şiirinde, söylemin duygu durumuna göre sesler kullandığı da göze çarpmaktadır.

“Her bir anın geçişiyle

Benden bir ömür

Bir hayat kaçar

Zamanlar

Ölü zamanlar diye olmasın

Ben de

Diri ölü olmamalıyım gerek..” (Çavuş, 1976:55)

Aşağıdaki şiir, Remzi Çavuş’un mısra ve kelime tekrarını yoğun kullandığı şiirlerinden biridir. Bu şiir kafiye, redif, kelime/mısra tekrarı, aliterasyon ve asonans unsurlarının hepsinin örneklenebilmesi açısından önemli bir metindir.

“Benim de bir pencerem var

yıldızlı bir asmana açılır

Yıldızlı asman ise

Penceremin

Dişleri arasında asılı....

Benim de bir pencerem var

Sırmalanmış bulutlara açılır

Sırmalı bulutların*Bir güneş**arkasında **asılı******Benim de bir yüreğim var****Som dertlere **açılır****Bir tas gibi **yarılır****Ölmez bir ümidim****Yüreğimde asılı ..***” (Çavuş, 1976:37)

Bu şiirde r,m,l ünsüzleri ve ı,a,e ünlüleri sıkça tekrarlanmaktadır. “Benim de bir pencere var” mısraı şiirde iki kez tekrar edilmiştir. “Açılır-yarılır” kelimeleriyle biten mısralarda redif kullanılmıştır.

SONUÇ

Irak Türkmenleri, için “ana vatan” Türkiye’dir. Orada yaşayan sanatkârlar aradaki kültür bağıını koparmamışlardır. Türk edebiyatında ortaya çıkan akımlardan etkilenmiş, bu yollarda eserler icra etmişlerdir. Irak Türkleri, Türk edebiyatındaki gelişmeleri takip etmiş, yaşanan siyasi değişimlere ve engellemelere rağmen değişimlere ayak uydurmuşlardır. Remzi Çavuş; Yaşar Kemal, Orhan Veli, Nazım Hikmet, Sait Faik gibi sanatçıların eserlerini okumakta ve yüzünü Türk edebiyatına dönmektedir. Osmanlı Devleti’nin Irak topraklarını kaybetmesiyle başlayan yüz yıllık süreçte kendi hakları için mücadele eden Türkmenler dillerini korumayı başarmış ve edebî ürünler ortaya koyarak kültür mecrada kimliklerini korumuşlardır.

Irak Türkmen Edebiyatının çağdaş şairlerinden Remzi Çavuş, bütün zorlukları bizzat yaşamış bir değerdir. Türkmen dilini ustaca kullanmıştır. Serbest ölçüde şiirler yazarak yeniliği takip ettiğini; konu seçiminde geleneğe bağlı kalmasıyla da millî bilincinin yüksek olduğunu göstermiştir. Toplumcu bir şair olmakla birlikte bireysel temalara da yer veren Remzi Çavuş’un edebî sahada verdiği eserlerle şiir geleneği içinde kendine özgü bir yer oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Remzi Çavuş’un hayatı, sanatı ve eserleri üzerine yapılan yapısal ve tematik inceleme sonucunda şiirlerini serbest ölçüyle yazdığı ve işlediği konular bakımından çeşitlilik gösterdiği saptanmıştır. İlk şiir kitabı olan *Ey Yüzü Dönmez Şehrim*’den başlayarak son kitabı *Yaralı Düş*’e kadar yoğunlukla hâkim olan konu memleket sevgisi ve hasrettir. Remzi Çavuş, yurduna bağlılığını şiirlerine yansıtmıştır. Şiiri, yaşamıyla özdeşir. Bu özdeşliğin ekseninde gurbet, vatan sevgisi, aşk ve hüznün temaları da metinlerde yer almaktadır. Şiirlerinde şiirin öznesi çoğunlukla kendisidir. Dili son derece sadedir ve yalın, açık bir söyleyiş tarzı göze çarpmaktadır. Kendi yaşadığı toplumu şiirlerine nakşeden şair, halkın çektiği cefalara sessiz kalmamış, aynı zamanda şiiri aracılığıyla onların sesi olmuştur. Gurbeti, göçü, seferberliği; o dönem ezilen halkın durumunu, şehitleri ve o zamanın portresini aktaran Remzi Çavuş, memleketinin sesi olmuştur. Şair için memleket kadar sevgi ön plandadır. Sevgisiz, sevdasız ve ümitsiz bir hayatı düşünemeyen şair, şiirlerinde bunu yansıtmaktadır. Aynı zamanda ölümün kaçınılmaz bir gerçek olduğunu, sevginin iyileştirici gücünün ve umudun sonsuz cesaretinin de farkındadır. Şiirlerinden bu portreyi çizmek ve anlamak mümkündür.

Tematik ve yapısal incelemeler sonucunda, şair Remzi Çavuş’un duygu ve düşüncelerini daha özgürce aktarabilmek için hoyrat türünden yararlandığı, serbest ölçü

kullandığı gözlenmiştir. Çavuş şiirlerinde kelime tekrarları ve ses uyumlarıyla birlikte ritim yaratmakta, böylece hoyratlarda olduğu gibi ahenk ve ses uyumunu göz ardı etmemektedir. Hoyrat türünün en öne çıkan özelliklerinden biri olan sade ve yalın dil kullanımı, onun şiirlerinde günlük hayattan ve doğadan imgelerle derin anlamlar ifade edebilmesiyle görülmektedir. Doğa, bireysel duygular ve toplumsal temalar detaylı bir biçimde işlenmekteyken eleştirel bakış açısı da çoğu şiirde öne çıkarılmaktadır. Remzi Çavuş'un eserlerinde öne çıkan temalar bireyin kendi içinde yaşadığı varoluşsal sorgulamaları, toplumsal hafızadaki travmaları ve bireysel kayıpları derin duygularla ele almaktadır. Şairin bireysel ve toplumsal konuları işlerken kullandığı imgeler okurları da bireysel bir hesaplaşmaya sürüklemektedir. Yalın ve güçlü imgelerle duyguyu oldukça etkili bir şekilde ifade etmektedir. Remzi Çavuş'un şiirleri, Irak Türkmen edebiyatında toplumsal ve bireysel konuları işlerken, Irak coğrafyasının güzelliklerini, acılarını ve tarihini aktarımındaki kendine özgü dil ve söyleyişle edebiyatı zenginleştirmiştir. Şehitler ve ölüm temaları ise bu şiirlerde milliyetçi ve dini hassasiyetlerle harmanlanarak ele alınmıştır. Remzi Çavuş, hayatı boyunca karşılaştığı tüm zorluklar ve haksızlıklara rağmen yılmamış ve topluma sırtını dönmemiştir. Aksine, cehaletle savaşmış—öğrendiği bilgileri kendine saklamak yerine toplumla paylaşmayı amaçlamıştır.

Onun şiirleri tetkik edildiğinde, toplumsal ve bireysel temaların derinlemesine işlendiği ve Irak Türkmen edebiyatında önemli bir yer tuttuğu görülmüştür. Remzi Çavuş'un sanatı, edebî mirasımızın zenginleşmesine önemli bir katkı sunmaya ve onun örnek kişiliği, cehaletle mücadelesi, topluma olan bağlılığı, gelecek kuşaklar için de ilham kaynağı olmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Abasıyanık, S. F. (1956). *Son Kuşlar*, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Akkoyunlu, Z. (1986). *Kerkük Türklerinde Horyat Geleneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.
- Akkoyunlu, Z. (2018, Ekim 8). *Irak Türk Edebiyatı*. Türk Tarihi ve Kültür Araştırmaları. Erişim tarihi 7 Temmuz 2025, <https://www.altayli.net/irak-turk-edebiyati.html>
- Akkoyunlu Z. ve Saatçi S. (1991). *Irak Muasır Türk Şairleri Antolojisi*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- Aksan, D. (2006). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yayıncılık, Ankara.
- Aktaş, Ş. (2009). *Şiir Tahlili*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Bayatlı, H. K. (1996). *Irak Türkmen Türkçesi*, Türk Dili Kurumu Yayınları, Ankara.
- Bayatlı, A. (1961). Horyat. Kardaşlık Dergisi. C.1. S.1. Bağdat. s.38.
- Benderoğlu, A. (1989). *Irak Türkmen Edebiyatı Tarihine Bir Bakış*. Darü's-Şuun es-Sekâfiyye el-Amme, Bağdat.
- Benderoğlu, A. (1971). *Et-Turkuman fi'l İrak el-savra "Devrim Irak'ında Türkmenler"*. S.19. Irak Tanıtma Bakanlığı yay, Bağdat.
- Çavuş, R. (1976). *Ey Yüzü Dönmez Şehrim*. Genel Kültür Merkezi, Bağdat.
- Çavuş, R. (1983). *Sevginin Mevsimi*. Hürriyetevi, Bağdat.
- Çavuş, R. (1990). *Ey Bu Sözlerin Pınarı*. Genel Kültür Merkezi, Bağdat.
- Çavuş, R. (2006). *Yaralı Düş*. Türkmeneli, Kerkük.
- Çetin, N. (2015). *Şiir Çözümleme Yöntemi*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Dilçin, C. (1983) *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ed-Dâkûkî, İ. "Hoyrat", TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt 18, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Erbil, S. (1959). Hoyrat. *Beşir gazetesini*. S. 22. s.3.
- Fischer, E. (1974). *The necessity of art: A Marxist approach* (A. Bostock, Çev.). Penguin Books.
- Hürmüzlü, H. (2013). *Irak Türkmen Türkçesi Sözlüğü*, Türkmen İşbirliği ve Kültür Vâkırı Yayınları, Kerkük.
- Kavafis, K. (1993). *Kavafis'ten Kırk Şiir*. (Çev. Cevat Çapan). Adam Yayıncılık, İstanbul.
- Kayacan, İ. ve Küzeci, Ş. (2009). *İçimizdeki Kerkük*. Vektör yayınları, İstanbul

- Kazancı, M. Ö. (2012). “Yurt Gazetesi ve Birlik Sesi Dergisinin Üçgeni İçerisinde Türkmen Öykücülüğü”, *Kardeşlik Dergisi*, Bağdat.
- Küzeci, Ş. (2006). *Kerkük Şairleri (Irak Türkmen Şairleri)*, Cilt 1. T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Küzeci, Ş. (2007). *Kerkük Şairleri (Irak Türkmen Şairleri)*, Cilt 2. T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Küzeci, Ş. (2023, September 28). Irak’ta Çağdaş Türk Edebiyatı. *Kerkük Gazetesi*.
<https://kerkukgazetesi.com/irakta-cagdas-turk-edebiyati/>
- Küzeci, Ş., ve Sağlam, F. (Haz.). (2015). 37. *Uluslararası KIBATEK Edebiyat Çalıştay ve Şiir Dinletisi: Irak Türkmen Edebiyatı (2-5 Eylül 2015, Ankara) – Bildiriler ve Şiirler*. Kibatek Yayınları.
- Merdan, M. (1989). *Türkmen Şiirinde İzlenimler*. Genel Kültür Müdürlüğü Basımevi, Bağdat.
- Özbalıkcı, M. R. (2007). “Nusayb B. Rebâh”, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 33. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Saatçi, S. (1996). *Tarihi Gelişim İçinde Irak’ta Türk Varlığı*. İstanbul Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Saatçi, S. (2007). *Tarihten Günümüze Irak Türkmenleri*. Ötüken yayınları, İstanbul.
- Saatçi, S. (2016). “Irak Türkmeneli Edebiyatı”, *Türk Edebiyatı*, C:44, S:512.
- Saraç, Y. (2009). *Eski Türk edebiyatına giriş (1. baskı)*. Anadolu Üniversitesi Yayınları. Eskişehir.
- Sevgen, N. (1970). “Kerkük Türkleri I”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S. 38.
- Tanpınar, A. H. (2005). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. Hazırlayan: Dr. Zeynep KERMAN, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Tarık Özcan, T. (2005). *Şair ve Sözün Mahşeri Oktay Rifat*. Akçağ Yayınları, Ankara,
- Tekin, T., Ölmez, M. (2003), *Türk Dilleri Giriş*, Yıldız Yayınları, İstanbul.
- Terzibaşı, A. (2005). *Kerkük Matbuat Tarihi*. Kerkük Vakfı yay., İstanbul.
- Terzibaşı, A. (1975). *Kerkük Hoyratları ve Manileri*. Ötüken Yayınevi, İstanbul.

EKLER**EK 1**

Şekil 1. Remzi Çavuş ve Bınar Habib (R. Çavuş, kişisel görüşme, 14 Mart 2023: Bağdat))

Şekil 2. Irak Türkmenlerinin yaşadığı bölge (Bayat, 1996: IV)

REMZİ ÇAVUŞ İLE RÖPORTAJ

Remzi Çavuş ile yapılan röportaj onun sanatının ve poetik dünyasının daha yakından tanınmasını sağlamaktadır. Irak Türkmenlerinden olan şair hem memleketine duyduğu özlem hem de yaşadığı yoğun duyguları ifade ediş biçimiyle dikkat çekmektedir. Röportajın satır aralarında ve şiirlerinde vatan/memleket sevgisinin şiirlerindeki baskın temalardan biri olduğu gözlemlenmektedir. Türkmen kimliğiyle büyüüp yaşadığı topraklara karşı derin bir aidiyet duygusu taşıyan Remzi Çavuş, millî kimlik temasını şiirlerinde ustalıkla gelecek nesillere aktarılacak bir kültürel bellek unsuru olarak işlemektedir. Röportajda yer almasa da şiirlerinden ortaya çıkan aşklar, arzular ve trajik kayıplar okurda derin bir empati hissi uyandırmaktadır. Şairin ya da şiir öznesinin geçmişte duyduğu özlem kadar toplumsal eleştirilere de yer vermesi onun yaşadığı coğrafyanın zorlayıcı koşullarını gözler önüne sermektedir.

Aşağıda Remzi Çavuş ile yapılan röportajın deşifresi gösterilmektedir. Sorular tezin yazarı tarafından sorulmuştur. Sorulan sorular 1, 2, 3... olarak sıralanmış, Remzi Çavuş'un verdiği cevaplar R. Ç. Kısaltmasıyla belirtilmiştir. Röportaj, doğası gereğince topluca bahsedilen veya cevaplandırılan sorular da mevcuttur.

1. Öncelikle okurlar için hayat hikâyenizden bahseder misiniz? Yazdığımız bir hayat hikâyesi otobiyografi ya da başkası tarafından yazılmış geniş ve detaylı bir hayat hikâyeniz yani biyografi var mı? Eğitim durumunuz nedir? Hangi okulları okudunuz?

R. Ç.: Ben 23 Eylül 1945'te Irak- Türkmen bölgesinin Tuzhurmatı ilçesinde (Şekil 2) Orta Mahallesinde dünyaya gelmişim. Bu bana böyle atıldı. Babamın polis memurluğu sebebi ile Kerkük vilayetinin nahiyelerinde görevi olduğu için bizi de yanına götürmüştür. İlkokulu Altinköprü'de okumuşum. Karatepe'de dört ve beşinci sınıfı okudum. Babam emekli olunca Tuzhurmatı'da öğrenimime devam etmişim. O zamanlar 1960'larda öğretmenin yeri farklıydı, daha özeldi. İster giyiminde ister duruşunda ister okullarda, öğrencilerin önünde öğretmen bir örnekti, ben de bu örneğe bu geleneğe sahip çıkmak ve yürütmek istedim ama ne yazık ki 1980'lerde hükümet partisinin etkisi ile beni kendi partilerine sokmak istedi. Zorla onlar, partileri için çalışmamı isterken ben çalışmadım bu sebeple farklı okullarda görevlendirildim. Meslekte 27 yılı tamamladıktan sonra emekliliğe ayrıldım.

2. Hangi koşullarda emeklilik kararı aldınız?

R. Ç.: O dönemdeki baskılar farklıydı. Türkmenleri casus bile yapmak istediler. Ben o işe girmedim. Eğer BAAS Partisi'ne katılsaydım, dilimden ve Türkçülüğümden vazgeçmem

gerekirdi. Bu da şiirlerimden, duygularımdan ve hayat prensibimden vazgeçmem anlamına gelirdi. Bunu asla istemediğim için erken ayrılmayı tercih ettim.

3. Annenizin ve babanızın adı nedir? Onlar ne iş yapardı?

R. Ç.: Annemin adı Gülbağ Kanber, babamın adı ise Naci Mula Hüseyin Merdan'ıdır. Annem ev hanımıydı, bütün ömrünü ailesine ve evine adadı. Babam ise polis teşkilatında memur olarak görev yapmış biriydi. Disiplinli, dürüst bir insandı; onun bu yönleri çocukluğumda bize örnek olmuştur.

4. Öğretmenlik sanat anlayışınıza nasıl bir etki sağladı?

R. Ç.: Öğretmenlik kültüredir, okumaktır. Ben de kültürlü bir insan olmak için hep okudum. İlk önce Arapça romanlarını ve şiirleri okudum. Daha sonra okuduğum eserlerden etkilenerek yazmaya başladım. Türkçe kitaplarına ve şiirlerine meyletmış, okumuştum. 1970'lerde kültürel haklarını eline alan Yurt gazetesi açıldıktan sonra ilk şiirlerim orada yayımlanmıştır. Türkmen elinin birçok şehrini gezdiğim için bende her şehir bir etki yarattı. En çok Tuzhurmatu'dan etkilendiğim için kitaplarımda Tuzhurmatu'nun etkisi, duygusu, nefesi vardır.

5. Aile yapınız nasıldı? Kaç kardeştiniz, nasıl bir çocukluk geçirdiniz?

R. Ç.: Bir tek erkek çocuğuyum. Üç kız kardeşim var. Çocukluk yoksullukla geçti. 1950'ler.

6. Eşinizin adı nedir? Evliliğiniz nasıl gerçekleşti?

R. Ç.: Eşim Feyza hanımdır. Eşim kuzenimdir. Amcamın kızıdır. Onunla akraba olduğu için evlenmeye karar verdik. Irak'ta eskiden daha çok yakınlardan, akrabalarından ya da amca dayı kızlarıyla evlilik yapılırdı.

7. Kaç çocuğunuz var? Onların isimleri ve şu anki durumları nedir?

R. Ç.: Beş çocuğum var. Üç oğlan iki kız. Oğlanlar Ali, Ezel, Nebi. Kızlar Cinan ve meysem. Hepsi çalışıyor. Ali cerrah doktordur. Ezel belediyede mühendis. Nebil'de dış işleri bakanlığında görev yapıyor.

8. Aile büyüklerinizden size kalan en önemli değer veya öğreti neydi?

R. Ç.: Arize yazardım. Arize talep yazmak Ya da başvuru yapmak demektir. İnsanlara bazı müesseselerde, kimlik dairesi pasaport, bakanlıklara girmeden önce ya da çeşitli müesseselere başvurularını yazmaları gerekir, ben onu yapıyordum.

9. Çalışma hayatınızda sizi en çok etkileyen olay ya da dönem neydi?

R. Ç.: Öğretmenliği severdim. İyi talebeler gördüğüm oldu. Ama devam edemedim. Beni zorlayınca, Arapla ortak ol deyince yapmadım. Ölçülü şekilde bu kadar anlatabiliyorum.

10. Edebiyat serüveniniz nasıl başladı? Yazmaya nasıl başladınız?

R. Ç.: *Bizim Türkmen şiirinde bütün şairler gibi önce hoyrat türüne meylederiz. Hoyrat, ilk adımdır şiire yönelik. Eğer dünyaca şairler gibi olmak isterse şair, divan şiirinde daha çok okuma yapmalıdır. Bence serbest şiir, dili aktarma noktasında en güzel türdür, en güzel üsluptur. Ne yazar, okurken zorlanır ne de okur okumakta zorlanır. Serbest şiir en zor şiir türlerinden biridir; o yüzden serbest şiiri sevip yazmaya başladım, hâlâ yazmayı sürdürüyorum.*

Şiir bir duygudur, şiir sanat değildir mesela birisi bir şeyi tamir mi etti, bir araba mı tamir etti, ona sanat denir. Ama şiir bir duygudur, sözler duygudan alınır kalıplaşıp sunulur. Belki sanat bir şeyin üstüne bir şey ekleyince farklı olur ama şiir bir sevgili gibidir benle sevgilim her ikimiz bir olabiliriz; duygu budur, şiir budur, serbest şiir budur.

11. Neden şiir yazıyorsunuz ve size göre edebiyat nedir?

R. Ç.: *Bir hoyrat hatırladım, rahmetli şair Ali Marıfun'dan.*

“Yanıram gülmeyen için

Gözyaşı silmeyen için

Derdini diyen ölmez

Vay diye bilmeyen için”*

(Diyen)kelimesi söyleyen anlamına gelir.

Yani ben içimde bu duyguları eğer boğup dışarı çıkartmasam, o zaman ben bir şey etmemişim demektir. Bu hayatta bir şey yaşamamışım demektir. Beni yaşatan şiirlerdir, beni yaşatan bu sözcüklerdir ki ortaya sunduğum bu duygular, ben öldükten sonra şiirlerim beni hatırlatacaktır. Şiirde geçen sözde diyor ki “derdini diyen ölmez” yani derdin her neyse; ister aşk, sevgi, mutluluk, hüznün, beni bunlar yaşatır.

12. Sizce edebiyat nedir?

R. Ç.: *Bence büyük bir yoldur ve zor bir yoldur. Edebiyat belki basit bir okumayla başlar ama ahlak yoluna girer. Edebiyat, ahlakla bir çizgide yol alır. Edebiyat, sadece okumakla bitmez okuru etkilemediysen bu, ölgün bir edebiyattır. Bence edebiyat okuru etkilemektedir, bir nebze etkilenirse ne mutlu bana.*

13. Peki şiir nedir, nasıl olmalıdır?

R. Ç.: *Şiir, insan kendini tanır tanımaz içinde yaşadığı duygular bütünüdür. Şair, bunun ilk başta şiir olduğunu fark etmeyebilir; sadece içinde birkaç kelime olduğunu biliyordur ama bugün yaşadığımız devirde şiiri sınıflandırıp biçimlendirebiliyoruz. Eski nazım şiiri olsun, aruz vezninde, hece vezninde, serbest türde yazılan şiirlerimiz olsun; dediğim gibi Türkmen şairlerinden en beğendiğim şairler içinde Abdulhalık Beyatlı, Salah Nevres, Nesrin Erbil en güzel serbest ölçüde şiir yazan şairler arasında yer alır ve bu şairlerden etkilenmişim. Türk*

şairlerinden de Nazım Hikmet, Orhan Veli okuyup etkilendiğim şairler arasında yer alır. Hatırlayamadığım bazı isimler var.

14. Şiir türünden başka bir şey yazdınız mı?

R. Ç.: *Ben en çok meylimi şiire adadım ama bazen de Yurt gazetesinde edebî makale yazardım, düz yazı da yazdım ama onları ben şiir kadar sevmedim.*

15. Şiirinizde en çok kullandığınız imge hangisidir? Size göre imge nedir?

R. Ç.: *Şiir kendi kendine bir başlık yaratır yani hayali nasıl doğuyorsa ona göre seçilir. Örneğin belki başlık, bir şehir başlığıdır belki sevgi başlığıdır belki de duygu adının başlığı olur. Bunun yanı sıra imgesiz şiirler de olabilir, o kadar imgeye önem vermem çünkü imge kendiliğinden doğar. En çok kullandım imge sevgiyle ilgilidir; hayatı sevmek, güzeli sevmek, dünyayı sevmektir; zaten sevgi olmasa şiir olmaz.*

16. Şiirlerinizde en çok hangi konuları işlediniz?

R. Ç.: *Dediğim gibi ben şiirde konu seçmem, konu beni seçer. Neye duygulandıysam onu seçip yazarım, her konuda yazmışımdır. Örneğin anne, baba, vatan, sevgi, aşk, hüznün, savaş, mutluluk, vb konuların kendileri beni seçtiler. Ben onları seçmedim. Duygularıma yönelik şiir yazdım hep. Bazen de yazdığım bir şiirin tüm hayatımı anlatmasını isterim ama henüz başaramadım.*

17. Şiirinizle yaşamınız benziyor mu?

R. Ç.: *Tabii ki, şiirlerim yaşamımdan bir parçadır; aynı zamanda yaşamım da şiirlerimden bir parçadır. İkisi ikiz gibidir; yaşamım şiiri yaratıyor, şiir de yaşam tarzımı, hayata olan bakışımı yaratıyor. Bir müddet sonra her şeye bakışım, şiir gözüyle olmaya başlıyor. Şiir bitmeyen bir şeydir, şiir yazdıkça nefsimi rahatlatırsın, işte şiir budur. Belki maddi şeyle biter ama manevi şeyler kalır. İşte şiir böyle bir şeydir.*

18. Şiir yazmak için nasıl bir ortama ihtiyaç duyarsınız, şiiri her yerde yazabilir misiniz?

R. Ç.: *Şiir her yerde yazılır. Şiiri bazen yaptığın yerde yazarsın, bazen oturduğun yerde yazılır; bazen hüzünlüken bazen mutluken yazılır. Yani her yerde yazılır ama içinde fırtınalar varken yazamazsın. O fırtınaların ve duyguların dinmesini bekler, başa gidip olayı hatırlayıp yazarsın ben ne zaman kalemimde güç görsem, fikrimi ilk önce kafamda cümlelerimi biriktirip daha sonra yazarım.*

19. Şu an edebiyat için neler yapıyorsunuz?

R. Ç.: *Edebiyat için her şeyi yaparım ama insan hayatta istediği her şeyi elde edebilir mi, her şeye sahip olabilir mi? Her şeye sahip olsaydım ne şiir yazardım ne de edebiyattan*

konuşabilirdim. Şiir bir yoldur, bitmez tükenmez bir yoldur. Benden önce de bu yoldan geçenler oldu, hiç durmadan usanmadan onun içinde şairlik bitebilir ama bu yolda şiir asla bitmez.

20. Şiirin önemi nedir?

R. Ç.: *Şiirin önemi, bence büyük bir fikir gıdası olmasından gelir. Büyük bir vicdan gıdasıdır büyük bir akıl gıdasıdır çünkü bazı insanlar var aklını, fikrini, zikrini parayla şöhretle doldurmuştur. Ama şair aklında hep güzel sözcükler ve güzel duygular biriktirmektedir.*

21. En çok sevdiğiniz şiir nedir?

R. Ç.: *Son kitabımda bulunan, kendi şiirlerimden bir şiiri çok severim; adı “Annem”.*

“Bir buhur izi gibi,

Annem vardı yanardı

Yanıp da

Kutsal kokardı ...

Bir yandı babam için,

Bir yandı zaman için,

Bin yandı bizim için

Hatıra defterinde

Kokusu yazılmıştı...” (Çavuş, 2006: 12)

22. Mesleğinizden neden yirmi yedi yılı doldurmadan erken emekli oldunuz?

R. Ç.: *Mesleki yaşamımda yirmi yedi yılı tamamlamadan emekliliğe ayrılmamın temel nedeni, BAAS Partisi'nin uyguladığı politikalar. Partinin yalnızca Arap kimliğini esas alan bir yapılanma sergilemesi ve Türkmenler açısından dışlayıcı bir nitelik taşıması, bu kararı almamda etkili oldu. Partiye dahil olan bireylerin, ömür boyu yalnızca devletin ve partinin çıkarları doğrultusunda hareket etmek zorunda bırakılması, kişisel özgürlükleri ciddi biçimde kısıtlıyordu. Dolayısıyla bu sebeplerle emekliye ayrıldım.*

23. BAAS Partisi döneminde Türkmenlerin yaşadığı özel zorluklar var mıydı?

R. Ç.: *Evet, kesinlikle vardı. BAAS Partisi'nin Arap kimliğini ön plana çıkarması, Türkmenler için dışlayıcı bir ortam yaratıyordu. Ayrıca, 1963 yılında memurlar arasında yapılan tayinlerde Türkmenlerin sistematik biçimde uzak şehirlere tayin edilmekteydiler. Bu durum, Türkmenlerin kendi bölgelerinden uzaklaştırılması, yalnızlaştırılması ve etkisizleştirilmesi anlamına geliyordu.*

24. Irak'ta yaşanan katliamlar ve iç savaşlar sizin hayatınızı nasıl etkiledi?

R. Ç.: *Bu olaylar tüm Irak halkını etkiledi.*

25. Bu dönemde akraba, dost veya komşularınız arasında kayıplar yaşadınız mı?

R. Ç.: *BAAS rejimi zamanında yeğenim yani kız kardeşimin eşi öldürüldü.*

26. BAAS rejimi altında halkın genel durumu nasıldı? Günlük hayatta ne tür baskılar hissediliyordu?

R. Ç.: *Genel durum zorluklar içindeydi.*

27. BAAS rejiminin özellikle Türkmen halkı üzerindeki etkileri nelerdi?

R. Ç.: *Türkmen memleketlerine arapları getirdiler, türkmenleri yok etmek istediler. Dilini, dinini bıraksın diye.*

28. 1991 Körfez Savaşı ve 2003 ABD işgali gibi olaylar sizin hayatınızda neleri değiştirdi?

R. Ç.: *Hiçbir değişiklik olmadı. Onların neye faydası olur.*

29. Siyasi değişimler sizin bireysel yaşamınızı, ekonomik durumunuzu ya da güvenliğinizi nasıl etkiledi?

R. Ç.: *Değişmedi çünkü ben uymadım. Kendi kendime değişmeden kaldım.*

30. Hiç göç etmek zorunda kaldınız mı? Gittinizse neden ve nasıl bir süreç yaşadınız?

R. Ç.: *Babam atandıkça küçükken kaldım ama alışığz bunlara.*

31. Otoriteyle ya da askeri yapılarla karşı karşıya geldiğiniz bir dönem oldu mu?

R. Ç.: *1963'te öğretmen olanların hepsi atıldı.*

32. Bugün Irak'a, geçmişinize ve yaşadıklarınıza baktığınızda ne hissediyorsunuz?

R. Ç.: *Irak, bir krallık vardı. Cumhuriyetten önceki hayatı yaşadım. Normal bir hayatı. Ama cumhuriyetin gelmesiyle halk mahvoldu. Adam öldürme, kovalamaca, katliam, baskılar, kukla oldu. Amerikanlar gelince ha ölmüşsün ha yaşamışsın aynı.*

33. Şiir dışında herhangi bir türde eseriniz mevcut mu? Mesela hatıralar, denemeler ya da başka yazılı belgeler?

R.Ç.: *Hayır, şiir dışında bir eserim yok. Gerçi zamanında bazı hatıralar kaleme almıştım ama onlar bildiğiniz anı kitapları gibi değil. Yerel gazetelerde yayımlanmış, günlük olaylarla ilgili 4-5 satırlık yorumlardı aslında. Biz burada onlara da "hatıra" deriz. Ne yazık ki o yazılar da BAAS hükümeti döneminde ortadan kaldırılan gazetelerle birlikte yok oldu. Şimdi onlara ulaşmak imkânsız. Hatta ben bile ne yazdığımı artık hatırlayamıyorum. Bu olaylar 60'larda, 70'lerde oldu.*

34. Genç kuşaklara bu tecrübeleriniz ışığında nasıl bir mesaj vermek istersiniz.

R. Ç.: *Eğitim görsünler. İşe girsinler, boş durmasınlar. Eskiden devlet yemeğimi, kıyafetimi verirdi. Gençler hükümete güvenmesin mağdur olurlar.*

35. Sizin hakkınızda yaptığım bu tez Türk gençliği Türk öğrenciler Türk Akademisi tarafından okunacak söylemek istediğiniz son bir şey var mı iletmemi istediğiniz bir mesaj.

R. .: *Ben sizden memnunum. Onlar da ırakın Türkmenlerinin içinde, şiir olduğunu bilsinler. Irak Türkmenlerinin edebiyatı kaybolmasın. Bizim burada dediklerimizi onlar da bilsin. Bir farklı değiliz. Bizim adımızı, dilimizi, şiirimizi bilsinler yeter. Unutulmamak isterim. İleride başka eserler yazmayı düşünmüyorum çünkü okuyan yok.*

Burada Irak'ın millî bir değeri olan Sayın Remzi avuş ile röportajımız sona ermiştir. Onun sözlerinin değeri gelecek nesillerde daha da artacaktır.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	BINAR RAED HABIB
EĞİTİM DURUMU	
Lisans	Bağdat Üniversitesi, Diller Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı (2018-2022).
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (2022-2025).
Tez Konusu	REMZİ ÇAVUŞ’UN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ
Yabancı Dil / Diller	Türkiye Türkçesi, Irak Türkmen Türkçesi, Arapça.
İŞ DENEYİMİ	
2025-...	Kerkük Üniversitesi, sekreter (Tercüman Yardımcısı) (Kerkük).
2023-2024	Maarif okulları, Öğretmen (Bağdat)